

Лезги газет

Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуъх!

1920 – йисалай акъатзава

N 17 (10610) хемис 24 – апрель, 2014 – йис WWW.LEZGI.ETNOSMI.RU

Мубаракрай!

Накъ, 23-апрелдиз, Дагъустандин писателрин Союздин правленидин дараматда культурадиз талукъ форум кыле фена. Мярекат РД-дин писателрин Союздин правленидин председатель **Мегъамед АГЪМЕДОВА** кыле тухва-

на. Ана Москвадай атанвай мугъман РФ-дин писателрин Союздин секретарь **Александр БОБРОВАНЫ** иштирака. Шад жедай кар ам я хыи, А.Боброва "Лезги газетдин" корреспонденттар тир **Муса АГЪМЕДОВНИ** **Мегъамед ИБРАГЬИМОВ** Россиядин писателрин Союздиз къабулнавайдакай хабар гана ва жегъиль шаирри удостоверенияни вахкана.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективи чи газетдин къуллугчияр тир Мусадизни Мегъамедаз и агалкъун риккын сидкъидай мубаракзава ва гележегда чпихъ мадни еке агалкъунар жедайдак умудар кутазва.

Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 10 манат

РФ-дин Президентди гражданрин сувалриз жавабар гана

Владимир ПУТИН:

“Са къунихъайни киче жемир”

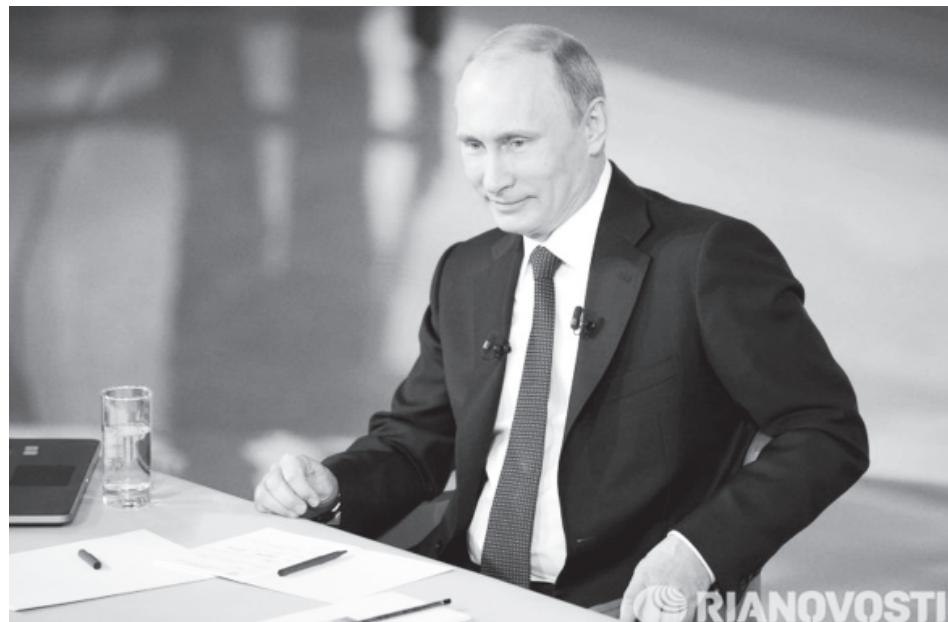
17-апрелдиз Владимир Путин Россиядин гражданрихъ галаз цыкъведлагъай сеферда арада масад авачиз алакъада гъатна. Са шумуд сятда давам хъайи и субъекттдин виридалайни кар алай терефар чна агъадихъ чап хъийизва.

**Украинадин къиблединни
рагъэкъечдай пата авай гъаларикай**

И вакъайиз къимет гун патал зун са ти-
мил къван къулахъ элкъвен хъийида, эхиримжи вахтара Украинада вуч арадал атана-
тила, гъадакай рагада. Чаз чизвайвал, вичин
вахтунда президент Януковича Евросоюз-
дихъ галаз ассоциациядик экечүнин гъакын-
дай документдал къул чуругуник хев кутуна-
чири. Ада неинки хев кутуначири, лагъанай хы,
бес вичивай ихътин шарттаралди документ-
дал къул чуугуз жедад, вучиз лагъайтла ида
яшайишдин, экономикадин жигъетдай Укра-
инадин ва улкведенин гражданрин гъалар лап
пис хъунал гъида. Ада вичи фагъум-фиири
авун ва европавийрихъ галаз санал и доку-
ментдин винел къвалахъ хъувун гerek тирдан
патахъай малумарнай.

Ахла малум тир квайдасувилер башла-
миш хъана, абуруни эхиримжи гысадба кон-
ституциядиз акси гъерекатрал, яракъадалди
власть къунал гъана. И кар са низ ятъани бе-
гениши хъана, са низ ятъани - въз. Украинадин
рагъэкъечдай патани, къиблединни рагъ-
экъечдай патани инсанри чпин гележегдин
патахъай, чпин веледрин гележегдин пата-
хъай секинсузвал къалурна, гъикл лагъайтла
абуруз миллетчивили къил хажнавайди,
чпин тъварцыхъ къурхуяр гузвойди, улкве-
да чпин векилрин къадар тъмил тир халкъар-
икай, гъа гысадбай урусприк тир агъалий-
рин са бязи ихтиярар къуватдай вегъиз клан-
зайвайди акуна. Къадардал гъалтайла чеб ти-
мил тирдакай лугъун - им шартұналди тир
ихтилат я, вучиз лагъайтла Украинадин гъа и
паюна гъар гъикл ятъани уруспар бинелу агъали-
яр я. Амма дидед чал ишлемешунхъ галаз
алакъалу къарарап къуватдай вегъинин алакъу-
нар гъа гъиле-гъилди авуна. Вири и гъерек-
атри, гъелбетда, инсанрик секинсузвал ку-
туна. Идлай түгъүнин вуч арадал атана?

И ксарихъ галаз алакъай тайнар тавуна,
регионирин губернаторрин, руководителрин
чкайрап Киевдай члиз лазим акур ксар ракъурна.
Абури чкадин олигархар, миллиардерар я.
Инсанар олигархрив гъакын газа шаклуви-
лелди эгечизвайди я, абуру чпин миллиар-
дар, халкъ истисмар авуналди, государство-
дин эменини тараш-чапхунунади къазаниши-
навайди яз гысадбазвайди я. Ихътин шарттара

абур тамам регионрин администраторар, руководителар яз рекье тунва. Гъелбетда, ида наразивал мадни артухарна. Инсанар чпин жергедай регъберар майдандиз акъудиз эгечина. Власть и регъберрии гъикл эгечина? Абур вири дустастына. Ихътин къарни миллетчивилин тешкиларат яракъусуз тежезвай, ида къаншар яз, абуру рагъэкъечдай пата къуват ишлемешда лугъуз къвердавай газа къурхуяр гузвой гъалара ийиз эгечина. Рагъэкъечдай пата инсанар чбени яракъламиш жез башламишна. Украинадин государства са гъихътин ятъани татугай крат кылы физвайди аннамишда чкадал, меслятар ийиз чалишиши жедай чкадал къуватдади мадни газа къурхуяр гуз башламишна, граждан агъалийрин аксина танкар ва авиация ракъурдай къван чкадал атана. Им къе Киевда гъукумдин кылы авай ксари авунвай лап чехи мад са тахсиркарвал я.

За умуд кутазвайвал, алай вахтунин власть гъихътин дагъардихъ физвайлар я да вичихъ галаз улквени тънинъ ялзатвай, гъа кар аннамиш алакъада. И барадай за къе рахунар кылы тухунин эгечун лап важибул яз гысадбазва, вучиз лагъайтла, эи фикирдалди, арадал атанвай гъалай гъикл эгечидатла, гъадан патахъай саналди фагъум-фиири авун, инсанриз гъа и халисан - гъакын тъвар патахъай тир въз, халисан - диалог теклифун гerek я. Киевдин алай вахтунин руководителар рагъэкъечдай патаз къвезвайди я эхир, амма ана абуру ныхъ галаз гурушиши жезва? Абур ана чпи тайнарнавай ксарихъ га-

лаз гурушиши жезва. И кар патал Донбас-
сиз атунин лазимвал авач, и кар патал абу-
руз Киевдиз эвер гун ва ана совещание кыли-
ле тухун бес я. Инсанрихъ, абурун гъакыкын
векилрихъ галаз, инсанри ихтибарзайвай кса-
рихъ галаз раҳун лазим я. Вирибур дустасты-
ханайрай ахъай хъувун, инсанриз тешкиллу
хъунин карда къумек гун, алай регъберар
къалурен ва раҳунар башламишун гerek я.

Рагъэкъечдай пата федерализациядикай
рахазва, Киевда, Аллалгыдиз шукур, де-
централизациядикай раҳазва. И келимайрин
далудихъ вуч гала? Раҳунринг столдихъ ацу-
кын, ихтилат квекай физвайлар, гъа кар аннами-
шун ва дүзгүн икъардал атун гerek я. Анжак
рахунар, демократилин серенжемар
кылы тухунади улквела къайда тваз жеда,
яракълу къуватар, танкарни авиаация ишле-
мишунади - въз.

Крым күхтүнин къарарап гъикл гъазурайди ятла, гъадакай

И муквара Кремлда раҳадад члавуз за
Россияди масадан чилер жуван улквенидик
кухтун гъич садрани планламиш тавурдакай,
Крымда яракълу гъич са журедин гъерекатар
кылы тухунин гъич садрани фикирдиз къайда
тавурдакай лагъанай. Ида къаншар яз, чун
чна Украинадихъ галаз авай чи къве государ-
стводин алакъаяр алай вахтунин геополити-
ческий гъакыкын гъалар фикирда къунади

▶ 2

Къуллугърал тайнарнава

21-апрелдиз Избербашдин де-
путатрин Собранидин сессиядай
"Избербаш шеъер" муниципальны
тешкилдин кылин къуллугъдал
цийи кас хъяна. Амни **Исламали
БАГОМЕДОВЯ**.

* * *

Махачкъала шеъердин администрациядин кылин везифаляр тамамарзайвай буря
з, **М.М.Гъажиев** ва **Х.Г.Ашиков** тайнарнава.

Махачкъала шеъердин Кировский райондин администрациядин кылин везифаляр тамамарзайвай буряз, **С.К.Сагидов** тайнарнава.

Махачкъала шеъердин Советский райондин администрациядин кылин везифаляр тамамарзайвай буряз, **М.Н.Гъажиев** тайнарнава.

Махачкъала шеъердин Ленинский райондин администрациядин кылин везифаляр тамамарзайвай буряз, **Г.М.Дарбишев** тайнарнава.

Махачкъала шеъердин образовандин управление" МКУ-дин начальникин везифаляр тамамарзайвай буряз, **Т.М.Мансуров** тайнарнава.

Махачкъала шеъердин яшишдин къвалеринни коммунальный майишатдин управление" МКУ-дин начальникин къуллугъдал **М.Г.Гъасанов** тайнарнава.

Мубаракрай!

Загъметда къазанмишнавай агалкъунрай, Россиядин Федерация яшайишинни экономикадин жигъетдай вилик тухуник еке пай кутунай, гуманитарный хиле, закон-
лувал ва къанун-къайда мягъемарунин карда лайихлувилерай, активдаказ законар тукъурунин общественный къвалах тухунай, газафийсары гъакысагъивелди зетьмет чуғунай **Айвазова** **Лидия Ивановнадиз** - Дагъустан Республика-
дин Рутул райондин "Хлютский сельсовет" хуъръун поселенидин муниципальный тешкилдин кылин патав гвай Агъсакъалрин советдин председателдиз - **Россиядин Федерациядин Президентдин Гъурметдин грамота** гана.

ОБЩЕСТВО

Къейд авурвал, и этнобутик - им сифте-
гъан майдан я. Гъа ихътин тукъвенар ачу-
нин патахъай Ставропольский крайдихъ ва
Ростовский областдихъ галаз раҳунар кылы
тухузва.

▶ 5

ОБЩЕСТВО

Субботника РД-дин Халкъдин Собрани-
дин Председатель Хизри Шихсаидовани иш-
тиракна. Къват хъянвайбурух элкъвена ра-
хай ада Дагъустандин Кылин тъварунхъай
тебрикдин келимаяр лагъана.

▶ 7

Владимир Путин:

“Са къниихъйни киче жемир”

1 ▲

тайнардайдал бинеламиш хъана. Амма гъя са вахтунда чна чи урус инсанар, Украинаада авай урус чалал рахазвай гражданар чеб патал къулай политический шартлар, къулай гълалара яшамиш жедайдакай ва абуруз гъич са журедани басрухар гун тийидайдакай, абуруз къурхуяр гун тийидайдакай гъамиша фикир ийиз хъана ва и кардик умударни күтуна.

Амма гъя ихтиин татугай гълалар - къурхуяр, басрухар гун мумкин тирвилин гълалар арадал атайла, Крымдин халкъди вич вичин къадар-къисмет вичи тайнариз чалишиши жезвайдан патахъай лугуз башламишайла, гъя чавуз, гълбетда, чна вуч авун лазим ятла, адап патахъай са фикир-хиялни авуна. Крымвийрин тереф хубнин гъакъиндай квартар гъя чавуз къабулна, 5,10,20 йисан идалай вилек вая.

Чипих галаз за и месэла веревирд авур Хатасувилин Советдин членрикай гъич са касдини заз вая лагъанач, вирибуру зи фикирдин тереф хвена. И кар заз лап хуш хъана, идалайни башкъя, гъерекатрин план яз раиж авур вири крап лап пешекарвилелди, ийгиндаказ ва къетидаказ, ян тагана къилизи акъудна.

Чипих галаз за и месэла веревирд авур Хатасувилин Советдин членрикай гъич са касдини заз вая лагъанач, вирибуру зи фикирдин тереф хвена. И кар заз лап хуш хъана, идалайни башкъя, гъерекатрин план яз раиж авур вири крап лап пешекарвилелди, ийгиндаказ ва къетидаказ, ян тагана къилизи акъудна.

Чи везифа ана гъерекатар, тамам держада яракълу къуватрин къумекдади къиле тухункай ибарат тушири. Чи везифа гражданрин хатасувал ва абуру чин къаст къадарун патал къулай шартлар тайминаруни кай ибарат тир. Гъя и кар чна къилизи акъудна. Крымвийрин чипи тайин тир рехъ хъяничиртла, и кар ийиз хъун мумкин тушири.

Идалайни башкъя, за квэз лугун, вич за Кремлда раиж авур рахунрин текстине лап эхирдади, къурелди, эхиримжи ийкъалди за ихтиин келима къьеңәнчир: “За Федеральный Собранидин вилек Крым күхтүнин гъакъиндай закон эцигзаза”. Вучиз лагъайтла зи вил референдумдин нетижайрал алай. Социологиядин жильтедай къиле тухузвай ахтармишна - им са кар, тайин тир дестейрин гъульбулар - им са кар я, санлай и территорииядин вири гражданрин чин къаст къалурун - им маса кар. А къаст гъихътинди ятла чир хъун, акун зун патал лап важибул тир.

Референдумдиз 83 процент ағылайяр атайди, абурукайни 96 процентди Россиядин Федерациядик экечүн патал сесер гайди малум хъайила, им Крымдин лап чехи пай, гъакъикъатда лап чехи пай, саки вири ағылайяр тирди ашкара хъана. Ихтиин шартлар чавай кардив масакла эгечиз хъанача.

Россиядинни Украинадин халкъарин арада дүстүрлөн гъикі хуьдатла, гъадакай

Гълбетда, и месэла регъяди туш. Чун вири тайин тир гъиссерин парцик ква. Эгер чаз садаз-сад къан ятла ва чна сада-сада гъульбетдизаватла, чна сад-садан гъавурда акъадай къайдани жағурун герек я.

За фикирзавайвал, и кар са хизандин сергъятра аваз авун государстводин сергъятра аваз ийдайдалай гъттат регъятни я. Государстворин алакъайрин сергъятра авазни, зун инаниши тирвал, чавай Украинадин гълаз сад-садан гъавурда акъадай рехъ жағуриз жеда - чун сад-садавай гъич санзини къайдатда. За умуд кутазвайвал, Россиядин Крымдин кардив масакла эгечиз жезвачирди Украинаадани аннамишдай вахт къведа.

Заз вичикай рахаз кланзавай мад са кар ава. За гъисабзавайвал, чун и месэлдади и вири я маса журеда са шумудра элкъвена хъкен хъйида. Амма инал заз вуч къейд ийиз кланзавай: эгер чун сад-садав гъульбетдиз эгечизавайди ятла, чна чакай гъар садаз вичин хуси рехъ хъядай ихтияр авайди гъисаба къун лазим я. Украинаада яшамиш жез-

вай инсанарни Крымда яшамиш жезвайбуру хъянавай рекъив гъульбетдиз эгечун лазим я. Им сад.

Къвед лагъайдини. Россия гъамиша Украинаадин къвалав гваз хъайди я ва гъамиша адан къвалав гумукъда. Исятда зун Россияди Украинаадиз хейлин йисара гайи къумекдикай рахазвач. Чун и месэлдади элкъвена хъвдейдал шак алач. А къумекни пулдиз элкъвайтла, виш миллиард доллариз ба-

лайрай гъакъикъатда чи умуми рехъ гъильтиндигъя, ада лап къевелай, жанлудаказ вичин гафаралди, мумкин я, за ийизвайдалайни газа фасагъатдаказ ачуун, - им зун патал эсиллаге гузылемиш тавунвай кар хъана.

Коллективный чарарикай рахайтла, и краизни рехъ гуз жеда. Амма им вилекамаз къасудай тешкилнавай кар хъун лазим туш. Им риккин, рузыдин эмирдадли ийизвай кар хъун герек я. И къвалах гъич са душушущда-

рабар я. Амма кар инал алач, кар анал ала хъи, чун умуми лап газа къадар интереси алақъалу ийизва. Эгер чаз агалкъунралди вилек физ къланзаватла, чна, гълбетда, санал къвалихун лазим я, чун санал алах хъун герек я. Къенин юкъуз гъиссерихъ галаз алақъалу хейлин четинвилерал ацалтзватлани, чун и кар аннамишунал са шакни алачиз къведа.

“Эдеблу ксарикай”

Кардин гъакъикъатдал гълтала, за абурукай идан патахъай лагъайди я, вични са шумудра лагъайди я. Са къадар агъурдаказ, ачуудаказ лагъайди я. Амма къецепатан ульквейрай тир жуван амадагрихъ галаз рахадай чавуз чи везифа крымвийри чин къаст азаддаказ къалурунин шартлар тайминарункай ибарат тирди за абурукъай къевирдай туш. Гъавиляй вакъияар исятда Украинаадин къиблединнин гъръжъечдай пата къиле физвайвал къиле тефн патал, танкар майдандиз акъуд тавун патал, миллетчирин женгичи подразделенияя ва къадарсуз са пад язваи фикиррал алай, амма автоматический яракъалди хъсандиз тайминарнавай ксар майдандиз экъечтавун патал чун лазим тир серенжемар къабулуниз мажбур хъана. Гъавиляй Крымдин чип-чеб хъдай къуватрин далудихъ, гълбетда чи аскервилин къуллугъчиярлай. Абуру чеб лап селигъалудаказ, амма, за гъеле лагъайвал, къетидака за пешекарвилелди тухвана.

Масакла референдум ачуудаказ, михъидаказ, лайихлудаказ тухуз хъун, инсанриз чин фикир къалурунин карда къумек гуз хъун гъакъикъатда мумкин тушири.

Крымда хъсандиз яракъламиш хъанвай 20 ағъзур касдилай виниз аскервилин къуллугъчияр аваз хъайди фикирда яхъ. Ана анжак “С-300” системайрин 38 пусковой установка, яракъирин складар ва женгинин сурсетдин эшелонар авай. Инсанар и яракъ гражданвилин ксарин аксина ишлемишунин гъттат мумкинвилайкани хъун герек тир.

Коллективный чарарикай

Квэз чизвайвал, заз мад сеферда лугуз къланзава, Крымдиз, са бязи маса месэлайриз талукъ яз за къунвай рекъин тереф хъзвай вирибурулай зун рази я.

Чипин фикирар ачуудаказ раижзвайбуру къадар, им гъар са касди къязвай рехъ я. Мисал яз, жанаби Шагыназаровакай рахан. Заз ам фадлай чизвай кас я, ачуудаказ рахан, заз адан политический фикирар гъильтиндигъя чизвайди тушир. Са бязи месэ-

даказ къимет гун лазим я. А гъалар гъильтиндигъя? Абур гъильтиндигъя, Күнне инал, санлай къачурла, лап хъсандаказ лагъана.

Германия сад хъувурдалай гъильтиндигъя НАТО гъръжъечдай патахъ гегъеншар тавун чаз са мус ятланы хиве къунай. Вичин вахтунда и кар за хатасувилин реъй конференциядал Мюнхэнда риккел хканай. А чавуз чаз НАТО-дин Генеральны секретарди альянс НАТО-дин гъръжъечдай патахъ сергъялтрайлай анихи фидж лагъанай. Идалай гъильтиндигъя вилекан Варшавадин Договордин ульквейрин гъисабдай, ахпа Прибалтикан гъисабдай, Советтин Союздин вилекан республикайрин гъисабдайни гегъеншариз башламишна.

Вичин вахтунда за лагъанай: “Күнне и кар вучиз ийизвайди я? Идахъ вуч метлеб ава? Идан метлеб а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъисабдай военный жигъетдай, къве терефдин договор кутунун бес я. Икъя хъайила, а ульквейрин хатасувал таъминарникай ибарат яни? Күнне абурал са ни ятланы гъильтиндигъя лагъана фикирзавани? Акъятла, договор, дустулинни сада-сада къумек гунин гъильтиндигъя, гъа гъис

Амма, квезд вуч аватла чидани, и системайриз чи сергъятрин патав гъана чка гуни чи ракетайрин, чкадал бинеламишнавай стратегический ракетайрин рекъер агалзавайди экспертирин дережада вирибуру хъсандиз анамишнава. Вирида и кар анамишнава ва идан патахъай тайин тир фикирдални атанава. Чаз лугъузва: "Чахъ инамниш хъух, абуру квезд акси яз эцигнавайбур туш".

Квезд вуч аватла чидани, вичел а къуватар чаз акси яз ақвазарнавайбур туш лугъудай гафар къвенвай са юридический чарчел къул чигуннин патахъай чна гузтай теклифдал Америкадай тир чи амадагар рази жезвач, абуру гъа и гъвечи кар авунинки хев кутазвач. Тажубардай кар ятлани, им гъакъикъат я. Тібии яз, чи патай суалар арадал къвезза: "Абуру чаз акси ақвазарнавайбур тушиз гъисабазав хъайлай, кунае а чарчел къул вучиз чугъазвач?" Лапса гъвечи кар яз ақвадай, лугъун хъи, къе къул чигунна, пака гадаризни жедай чар я. Амма гъа чарчел къул чугъазни кланзавач. Европада ракетайриз акси оборонадин элементриз чка гузтай члавуз - чна идан патахъай гаф сеферра лагъайди я - чна жаваб яз са вуч ятла авун лазим жеда. Им яракъар ақудунихъ галтугун я. И кар авунин вуч лазимвал ава?

Са гъихътин ятлани терефрихъай ракетайрин са гъихътин ятлани къурхулувилер аватла - и месэлдиз килигун, ам веревирд авун хейлин хъсан я. И месэлэяр саналди гъялгүн, ракетаяр ахъяюн мумкин тир терефар тайинарун, а система идара иийдай система тайинарун, абуру идара иийдай мумкинвал гун, и къвали саналди авун хейлин хъсан я. - Амма и кар ийиз кланзавач.

Чна, гъелбетда, гележегдани сабурлувал хъуда, и раҳунар дурумлудаказ къиле тухуда, амма гъар гъынкъятлани, Россиядин халкъдин хатасувал таъминарун, заминламишнавай дережада таъминарун патав вири крат ийда. Зун инамниш тирвал, и къвалиаха чахъ агалкъунни жеда.

Яшайишдин программайрикай

Чаз чи яшайишдин са гъихътин ятлани программайрикай ва заминвилерикай атлунин чарасувал ахъярдакай за гъеле лагъанай. Заз мад сеферда жавабдарвиледи малумариз кланзава. Россияда ва Россиядин бюджетда къалурнавай яшайишдин гъич са программадиз ахъязивай пуларин къадарни тимиларда. Чина вири программайриз тақватар чара ийдайди къалурнава. Крымвийриз къумекъун патав генерал тақватар гъукуматдин резервдин фондадай къачуда ва ида чи яшайишдин гъич са программадизи чуру патахъай таъсирдач.

Манийвилер авачир шартларикай

Идан патахъай заз икльгъуз къланзава. Коляс-кайра авай инвалидар яшайишдин къвалералди таъминарун - им региональный властдин ихтиядада авай кар ва абурун везифа я. Са къадар регионара и месэла гъялзава. Ахътин тақватралди гъялзава хъи, и кар инсанриз ақвазва, са гъихътин ятлани регионра, гъялгүн хъи, и къвалиаха лап явшаказ къиле физва ва я таъхъята, ерли къиле тухузувада. Күп душишдани, аквар гъаларай, гъа икльгъуз.

Заз мад сеферда лугъуз къланзава хъи, чна и тайин душишдиз талукъ яз, серенжемар, са шакни алачиз, къабулда.

Сагъамвилиз зайифбур тир инсанри чеб гъакъикъатдани алай аямдин дунында, алай аямдин обществода къулайдаказ гъисав авун патав чна лап гаф крат хъувун генерал къвезза. И жигъетдай чна сифтеған камар къачузва. Чи бюджеттик манийвилер авачир шартлар таъминарун патав са къадар пул кутунва. Амни вад ийсан къене гъар ийисуз тахминан 35 ва я 34,5 миллиард манатдив агақьада.

Амма манийвилер авачир шартлар - им са къадар дережада маса тема я. Им ағалияр яшамиш жезвай чайра талукъ тир шартлар яратмишнукай ибарат я. За тикрарзава, яшайишдин къвалериз талукъ месэлани хидаказ вилик ақвазнава, ам регионрин дережада ава ва, аквар гъаларай, регионривай и месэлэяр исята авайдалай гаф нетижалудаказ гъялзиз хъун патав абуруз күмек гүнин патахъай фагъум-фиринар кланзава. Тайин тир и душишдиз чун, гъелбетда, къилди килигда.

ЖКХ-да тарифрикай

ЖКХ - им виридалайни хци ва гъакъикъатда Россиядин гъар са хизандин къулайдилиз таъсирзавай месэлайрикай сад я. Ина гъял тавунвай месэлэяр фадлай, цүд ийсаралди къватл хъана: а месэлэяр чкидай гъалдиз атанавай яшайишдин къвалерихъ, ағалияр гъахътин къвалерай масанриз ақудунихъ ва күтгъене хъанвай къвалерихъ галаз алақъалубур я, санлай ЖКХ-диз вичиз талукъ месэлени вилик ақвазнава.

Заз исята вири терефрихъай гөгжнешдаказ рахаз кланзава, амма заз ван хъай келимайри мад дарихвал кутадай хътин хиялар авуниз маж-

бурзава. Инал күнне умуми счетчикрикай - тайин тир муштери патал гузтай гъакъидин къадар 50 процентдилай гаф артухарзавай счетчикрикай - лагъана. Им эсиллагъа рехъ гуз жедай кар туш. Чахъ зенг авур дишегъильдиз талукъ са гъихътин ятлани делилар амани? Адаз талукъ месэлдай къил ақъудун генерал. Вучиз ақл авун лазим ятла, гъадан патахъай да исята лугъуда. Вучиз лагъайтла идара иийдай компания вилич хархияр умуми хархиярин система арада аваз, и вилич къвалера яшамиш жезвай грахданрал илитлиз алахъун идара иийдай компанияр лугъудайбур патал адеддин кар хъянва. Са подъездда са лампа къурсарнава, амма а лампади вири къвали серфзавайдалай гаф элек-тэрэнергия серфзава харжава къван.

Ида күн патахъай шагъидвалзава? Ида идара иийдай компанияди вилич менфятсуздаказ идара иийизвайдан ви я, идайлани башкъа грахданрин пулдин тақватар чигунчукъазвайдан ви и хархияр, вичиз кхъиз кланзавай вири делилар умуми счетчикрикай язайвайдан гъакъиндай шагъидвалзава. И кар алава яз къетлендаказ ахтармиш хъувун лазим я. Чна гъихътин ахтармишун са шакни алачиз къиле тухуда.

Санлай системадикай рахайтла, заз икльгъуз кланзава. Тарифар хаж хъунин вилик пад къун патал - а тарифрин вилик пад, са шакни алачиз, чкадин властри къун лазим я - ихътин къаар къабулнава: алатай ийсан эхирра закон къуватда тунва, адал аласлу яз, лап вииндережадин тариф Россиядин Федерациин субъектти тайнарзава, го-сударстводи, мадни дузыдаказ лагъайтла Гъукуматди а гъисабар къунин къайдай ахакъарун ва текли-фун, гана кланзавай вири пуларин вииндережадин къадар, тайнарун генерал. Кардин макъсаддал гъалтайла, Гъукуматди и кар гъиле авай ийсан 1-апрелдади авун лазим тир. Зи фикирдалди, и кар гъелеги авунчав. За и кардал Гъукуматдин талукъ тир ведомстводин фикир желбизава ва и кар лап мукъвал тир вахтара ийдайдак умуд кутава.

Идалайни гъеири, къвалиаха авун патал идара иийдай компанийри лицензия къаучун лазим тирдан гъакъиндай къаар къабулнава. Ахътин лицензияр гъеле алай ийисуз гуз башламишда. Къведай ийсан юкъварилай лагъайтла, ахътин лицензияр гавчиз идара иийдай компанийривай эсиллагъ къвалих жеда.

Международный организацийра иштирак авунчай

Квезд чизвайвал, дунында гъалар лап ийгин еришралди дегиш жезва. Эгер - идан патахъай за гъеле лагъайдай я - са низ ятлани дунын са полюсдикай ибаратди ийзва вири международный организацийра вилич гъилк кутаз кланзаватла, и кар бажагъат къилиз ақъудиз жеда. Идахъ галаз сад хъиз, чун чна къунвай рекъин гъавурда акъун тавунал, бязи вахтара гъатта гъавурда акъаз къан тахъунални расалмиш жезва. Къе чна идан патахъай гъеле лагъанай. Чна чун са бази международный къурлушрик хъунин патахъай къевалдак, абурувай дунында вакъияр къиле финин кар алай месэлайрин патахъай чин аслу тушир фикир раихъ ийзва вири гъихътинди ятла тайнарзиз алак тийизвайла, и кар чаз иллаки генерал. Амма чна къасухдай са гъынкъятлани къерех хъунин гъерекатар къиле тухуда - чна секиндаказ, тартибик кваз къвалиаха.

ПАСЕ-дикай рахайтла, чна азиз виносар, чебини Чехи виносар, гузва. Чун ана аваз акуна кланзаватла - идакай чаз хъладай зарар авач, амма, санлай къачурла, чахъ масадбурувай къерех хъана ақъавзунални маштъгул жедай ниятар авач.

Чизиз талукъ яз санкцияр ишлемишдайбур сиягърикай

Ахътин алахъунар - санкцияр ишлемишнунин асуул кас закай авунин алахъунар - ийизва. Амма а къасариз талукъ яз рахайтла, эхъ, ибур заз хъсандин таниш дустар я. Абуру чин капиталар къазанмишнава, абурукай са бязибурувай къерех хъана ақъавзунални маштъгул жедай ниятар авач.

Амма за квезд лугъун лазим я хъи, зи дустарин патахъай заз реғъуль туш. Лугъун хъи, Крымда арадал атай вакъиайрикай Россиядин хейлин маса гражданриз хъиз, абурузин телевизордин экранрийлай хабар хъана, амма и вакъиайрин шагъидар хъайлла, абуру вилерал нақъвар атанава. Эгер гъа и кардай абуру жавабдарвилиз чугувавайди ятла, абуру жавабдарвилиз чугувавайди сабеб авазва.

Кылин редактордин гаф Феодализм негъя

Тарихдин тарсар. Абуру садрани риклелай ракъурна виже къведач. Чи республикадин къил Рамазан Абдулатипова "Дагъустан элкъевна феодализмдихъ хъфизвай хъиз я" лагъайла, и гафарин гъавурда, белки, гъар сад вилич жүрбела ақъунай жеда. Зун лагъайтла, 8-апрелдиз "Российский газетдиз" акъатай Россиядин Федерациин Конституционный суддин председатель Валерий Зорыкинан ге-гъенш макъала къелайла, феодализмдихъ гъатта бязи государствоири, абурун къилера авай гъакимрини камар къачувайдахъ тамамвиледи инамниш хъана.

Ағзурралди, цүд ағзурралди инсанар телефон жезва жуъреба-жуъре дявьера. Асул гъисабдай халкъар, миллэтар сад садал гъалдарун, абурун арада къал-къиж тун себеб яз. Гъа са вахтунда вири къена, са чеб амуъна кланзавай халкъар, миллэтарни жағуриз жеда. Амма вири халкъар чин лукъариз элкъуриз алахънавай ягъсузар, абурун дестеяр къалай къван авазва.

ХХI асирдиз гъахънава чун. Ятлани гъахъсувилер, тахシリкарвилер, къанлувирилдер давам жезма. Патав гвай Украинада гъихътин йикъин шуван тувантла акъавза виридаз. Садра күнне Америкадин Садхънавай Штатри дуңъядин шумуд улкъведел капаш эцигнаватла анамниша. Гила Украинаади Россиядин халис душмандиз элкъуриз алахънава. Вични бандеровчияр чин гъилик авунади. Америкадиз фашизмдин идеология, Германиядилай гъеле хейлин вилик, Украинаада арадал атайди, 1926-йисуз ана Дмитрий Донцова "Национализм" ктаб ақъудайди хъсандин чизва. Донцова ана Украинадин миллет амайбуруз агъвалдай миллэтдай къунва. "Жуван миллет кълан хъун тимил я, - къейдна ада, - патан миллэтар тақлан хъунни, абуру халис душманрай къунни вожибул я. Россия, адан къурулуш тақлан хъун тимил я, Россиядин вири обществодихъ галас женг чуугуна къанда" - таъкимарнава ада.

Малум тирвал, граждан дяве къиле физвайла, Россияяди Украинадин милли проекти арадал гъиз алахънай. Амма и кар а чаваз къилиз ақъудиз хъаначир. Нетижада украинвия, исята дун, лезгияр хъиз, къве патал пай хъанай. 1939-йисуз абурун са пай Польшадик, мұкъудини СССР-дик ақатнай. Польшада украинвия халис зиллэтдик хънай. СССР-да гъал-гъалвай пис туширтлани, Рагъакъидай патан Украинадин ("москали") душмандиз элкъевенай.

1941-йисуз 30-июндиз Украинадин миллэтчийрин организацийда Львовда Украинадин аслу тушир государство тешкилнавайди малумарнай. И кардикай абуру гъиле-гъилди Адольф Гитлераз, Герман Герингаз, Иоахим Риббентропаз, Бенитто Муссолинадиз, Франциско Франкодиз, Анте Павеличаз хабар ганай. Амма а гъукумат анжак ругуд юкъуз къуватда хъанай. Немсерини адан къилиз атай Яраслав Стецко ва Степан Бандера гъиле-гъилди къуна, Берлиндиз хутахнай. Ана абуру ахпа "немсериз къуллугъ авун чипз гъамиша хуш я" лагъанай.

Алатай нумрадиз акъатай жуван гафуна за "Кравукалайни Шушкевичалай Ельцин алдатмиши алахъна" гъавайда лагъайди тушир. Эгер Беловеждин икърар юридический тереф фикирда къуна веревирд авуртла, ам са ақъава метлебсузди тушир. Месела, адан 2-статьяда къейнава: "Высокие Договоривающиеся Стороны гарантируют своим гражданам, независимо от их национальности или иных различий, равные права и свободы".

Икърар кутунна, амма адал амал тийизвайбур жавабдарвилиз чугувадай лазим тир серенжемар къарабулнач. Гила за винидихъ къейд авур Россиядин Федерациин Конституционный Суддин председатель Валерий Зорыкинан макъалада Беловеждин икърардиз талукъ яз вуч лугъуватла къелин: "Можно ли нарушать, например, статью 6, в которой стороны обязуются сохранять и поддерживать под обединенным командованием общее военно-стратегическое пространство - и при этом требовать неукоснительного соблюдения других статей?

Можно ли так поступать, нарушая статью 7, в которой говорится о том, что общие координирующие институты должны осуществлять и координацию внешне-политической деятельности, и сотрудничество в области построения рынка, и сотрудничество в области таможенной политики?

Мне возразят "Помилуйте, в Беловежье просто каким-то образом добивали старое государство, именуемое СССР, и с чистого листа создавали новое государство". Но существует ли этот чистый лист вообще? И возможен ли он в особенности в том случае, если кто-то оформляет нечто, призванное регулировать жизнь огромного количества живых людей? Кто имеет право передавать этих людей из одного государства в другое, не спросив их согласия? Не означает ли это возвращения к самым грубым формам феодализма, когда помещики проигрывали в карты деревни, вместо с крепостными или же отдельных крепостных, разрушая семьи?"

Къе дунында феодализмдихъ лап векъидаказ камар къачувайбур, гъа Валерий Зорыкин лугъувайвал, мад пайда хъанва. Идан себебни Беловеждин икърардай ара датана амал тавун хъайдайл шак алач. Вичин вахтунда помещики къумар къуѓувадайла пендаль хуррер, крепостнояр эцигзувайтла, гилан башибузукъири пендаль тамам ульквейяр, анра яшамиш жезвай в

Рамазан АБДУЛАТИПОВ:

“Чаз Дагъустан ачухди хъана кланзава”

22-апрелдиз Махачкъалада, Дуствилин ківале “Алай аямдин шарттара региональный политикалин культура ва экономика” лишандик кваз Вириорсиядин культурно-инвестиционный форумди ківалах бащашина.

Дагъустан Республикалин Кылии форумдин пленарный заседанида иштиракна. РД-дин Кыллин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-қуулугъдин ва информациядин Управлениди хабар гузтайвал, форумда РФ-дин Президентдин советник Сергей Глазьев, РФ-дин Федеральныи Собранидин Федерациидин Советдин Председателдин заместитель Ильяс Умаханова, Федерациидин Советдин член Александр Тотоонова, Государстводин Думадин депутаттар тир Гъажимет Сафаралиева ва Алла Кузьминади, Россиядин культурадин министрдин заместитель Григорий Ивлиева, РД-дин Халкъдин Собранидин Председатель Хизри Шихсаидова, РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдулсамад Гъамидована иштиракна.

И чехи мэрекатдин иштиракчыр тебрик авур Дагъустандин Кылии адах республика патал къетен метлеб авайди къейдна: “Чаз Дагъустан ачухди хъана кланзава, чаз чиниз инсанар атана кланзава, вучиз лагъайтла чиди ял ягъун ва сагъар хъувун патал зурба мумкинвилер, гележег авай туристишин республика я. Ина кудай цин 120-далай виниз чешмейр, лап хъсан гъуль ва фикир желбдай хейлин маса заттар ава. Гъайиф хъи, и чавалди чаз абуруку дузыгъундаказ менфят къаҷаз чир хъанвач”.

Региондин руководителди къейд авурвал, Россиядин Президентди малумарнавай Культурадин йисуз анжак тайин тир са къадар се-ренжемар кылие тухуналди сергъялтами хъана кланда, алай аямдин шарттара культурадин ва культурный политикадин макъсадрай ва метлебдай кыл акъудун чарасуз я.

Форумдин илимдин руководитель язни майдандиз экъеччай Дагъустандин Кылии малумарнавай, культура авай гъял государстводин властдин органрин ківалахдилай хейлин дережада аслу я.

“Культуради улькве ва общество, инсанвилин капитал вилик тухунин къвед лагъай дережадин ваъ, кар алай фактордин роль къуѓун таъминардай дузыгъун рекъер герек я. Чак культурадин кылиин ери, инсанвилин, государстводин лайихувал акатиз бащашина. Олимпиададин къуѓунра гъалиб хъайлалай ва Крым Россиядик күхтурдадай гульгульни - иллаки. Им чи государство дин лап чехи агалкъун - чи вил вичел фадлай алах хъайи агалкъун я”, - къейдна Р.Абдулатипова.

“Арадал атай кар къабулун ва веревирд авун ва адан макъсаддай кыл акъудун патал, чи милли къанажагъда артух хъанвай ватанпересвилин къуватдикай менфят къачун патал чаз культура бес хъун лап важибул я. Культурадин месэлайриз талукъарнавай чи вири форумри эхиримжи гысабда россиявийриз чипиз хас культура ківачел акъалтуни, россиявийрихъ гражданвилин ва милли лайихувал хъуниз, инсан ва общество руѓудин жигъетдай мадни хъсан хъуниз къумек гун лазим я”, - малумарна Республикадин Кылии.

Дагъустандин вилик акъвазнавай кылиин месэлайрикай раҳадай чавуз Р.Абдулатипова чун культурадин, экономикадин жигъетдай масадбурувай са къадар дережада къакъатнавайди къейдна. “Къе Республикадин Кылии гыч са субъектдикъ галазни, СКФО-дин рекъяй гъатта чи къунширихъ галазни культурадин барадай саналди тир са проектни ава. Гъа са вахтунда Дагъустан надир чка, лап дөйн девирринг тарих авай цивилизация я. Гъавиляя Республика Россиядин вирина дуњнадин культурадинни экономикадин майдандик кlevелай эчекчун герек я”.

Дагъустандин Кыл высший ва школадин образование гүнин система цийи хъуюн

Шикит ягъайчи - Г. Исаева

вунин месэлайрал, республика пешекар кадрийралди таъминарунин, акъалтзавай несил тербияламишунин, ам экстремистилин идеологиядин нағъақын таъсиридикай хуънин, чи жегъилрин здеблувилин, чирвилерин умуми дережа хкажунин месэлайрал акъвазна.

Рамазан Абдулатипован фикирдалди, адеддин маса культурайрин хъиз, Дагъустандин культурадин виликни экономикадихъ галаз алакъада гъатунин месэла гъич садрани акъвазайди туш: “Анжак адеддин культуради дузыгъун къанажагъувал арадал гъизвайди я. Амайбур - электронный ва маса культураяр - ибур кылди-кылди паярикай ибарат къанажагъ я. Дурумлу общество анжак инсанрихъ мягъкем къанажагъ, культурадин жигъетдай мягъкем инанмишвилер хъунин бинедаллаз арадал гъиз жедайди я”.

Вири культураяр ва динар руѓудин эрзиманрин - гъахъувилин, къенивилин, гъузелвилин, къанивилин бинедаллаз, авамвал лагъайтла, тапаррин, ажгуѓувилин ва тақанвилин бинедаллаз арадал къевзвайди я. За инал къейд авун лазим я хъи, авамвал культурадилай цуд сеферра фад арадал къевзвайди я”.

Республикадин Кылии малумарнавай, общественный умуыр цийи хъийизватлани, общество вич гъа са чадал акъваз хъанва, гъатта къулухъ галамукъзава. Региондин руководителди машгъур социолог Питирим Сорокинан ихтиин келимаяр эзберна: “Культура вилик финин еришар яшайишдинни экономикадин жигъетдай вилик финин еришралай гъамиши къулухъ галамукъзавайди я”.

“Культурный политика исятда авайдалай йиндиндаказ арадал гъун ва ада яшайишдин, экономикадин проектириз къуват гун герек я. Абурун арада ихтиин алакъа авачирвилай чна чи яшайиш хъсан жевзвайди гъиссавач. Чун жуරеба-жууре миллеттин векилрин арада жевзвай чурукърикай мукъвал-мукъвал раҳазва, амма за тикрарзава: культураяр гъич садрани сад-садал расалмиш жевзвайди туш, чеб-чепел расалмиш жевзвайбур авамвилер я. Культура авамвилиз элкъульнал гъизвай лап гуттүль сергъят гъисс ийиз алакъун важибул я. Ирс къабулунин закон культура вилик тухунин кылиин законрикай сад я. Къе ахътин чадал атана хъи, чехибурун, дишегълириз, диде-бубайриз гъуѓрет авуналди, гъамиша машгъур яз хъайи Дагъустан авамвиле гъатава”. Дагъустандин Кыллин гафарал-

ди, гзаф вахтара авамвал массовый информациидин тақъатри чехи майданра арадал гъизва.

Дагъустандин экономика алай вахтунда авай гъалдиз къимет гуналди, республикалин руководителди алатай йисуз хъсан не-тижая къазанмишис хъайдакай хабар гана; гъа и вахтунда агъалийри республикадин руководстводиз ийизвай ихтибарвилин дережа хкаж хъанвайдал къетендақаз фикир желбна.

“Агъалийри властдин органлиз ихтибар тавунмаз чавай республика и агъур гъалдай акъудиз жедач”, - къейдна Р.Абдулатипова. Ада Дагъустан Республика вилик тухунин кар алай программаяр кылиз акъудунин месэлени къарагъарна, бюджетдин 90-95 процент тақъатар иесивилелди ишлемишайла, Дагъустан вилик тухунин кар алай саки вири месэләр гъязис жедайдан патахъай инанмишвилелди лагъана.

“За гъисабазавайвал, неинки чун, гъак маса регионари “гъазурди незвайбурун” чадал тахъана вилик финин рекъель элчүн лазим я. Улькведен субъекттакай сад тир Дагъустан Россиядикъ галаз санал вилик фин герек я, вучиз лагъайтла чун са халкъ, са государство ва са улькве я”, - малумарна Республикадин Кылии. Вичин раҳунар умумиламишуналди, ада гилан Культурадин йис, са шакни алачиз, Россия патал культурадин асирдиз элкъведайдахъ инанмишвай къалурна.

Россиядин Федерациидин Президентдин советник Сергей Глазьев вичин раҳунар - “Культурадини экономикади санал ківалахунин барадай Евразиядин экономический интеграция” темадиз талукъарна.

Форумдин иштиракчыр вири макъсаддай Раҳунар Азрбайжан Республикадин культурадин ва туризмдин министр Абульфас Караевы чи къуншии государстводин делегациядин тіваруниях форумди агалкъунралди ківалахна къанзавайди къалурзай келимаяр лагъана.

А.Караева мадни малумарнавай, Азрбайжанда Лезгийрин, Гуржийрин, Урусрин театрар кардик ква. Урус чалал тарсар гүзайтла чекчун гъаша жевзвай халкъарин чаларал акъатздавай изданийрин къадар са шумуд сеферда артух хъанва.

“Азрбайжанда кыле тухузвай международный мэрекатрин жергедай яз заз гъар йисуз тухузвай гуманитарный форумдин тівар къаз къанзава. Ам къве Президентдин - Владимир Владимирович Путинан ва Ильгъам Гъейдарович Алиеван къаюмвилек кваз тухузвайди я. Ида алай вахтунда Россияни Азрбайжан чипин къенепатан месэлайриз вири инсаниятдин хас ивириз артуханвал гунал бинеламиш хъуналди эгечизавайдан гъакъиндей шагыдвалзава”, - къейдна министри.

Форумди вичин ківалах накъни давамарна.

Хуруын хватир!

5 ◀

Ам аял чвалай Сулейман бубадихъ галаз са магъледа яшамиш жезвай.

Бубади адан тівар еке гъурметдивди квадай ва вичин рикел хкунар аялризни ахъайдай, рикел хухь лугъудай.

- Ибур 1928-1930-йисар тир. Зи а члавуз анжас 12-14 яш умур ханавай, - рикел хкидай бубади.

- Майдин вацран сифте кылпер тир. Тар-там, кул-кус тамамвилелди къацу хъана, беэзтиши хъанавай. Билбилири ва маса къушари гатфарин шад манияр язвай. Ара-бир къибледихъ явашдиз акъазвай шагъварди таза пешерив икрам ийиз тазвай. Гъа ихътин са пакамахъ, "Яда Шагъабудин! Гъей-тъей! Къарагъа югъ хъанва! Ваз гилани ахвар бес хъаначни меген?" - лагъана, Хана вичин бағъдин къуншидиз эвер гана.

Шагъабудин гъеле фадлай уях тирвилкай. Ханаз хабар авачир. Хан яваш-явш, зунни (яни зи буба - З.Г.) галаз, абурун бағъдин къерхедив фена ва Шагъабудинан кумадик килигна. Бағъда аквадай гъич са касни авачир. Гыккі ятла, я кас, чин патавай садан мур-муарар айдай ван къвевай. "Яраб ими вуж ятла?", лагъана, чна мягътевал авуна. И мурмурдин ван чалай са 20 камунин анихъ галай яцу чульвер таран къаняй къвевай.

- Гъйман Сулейман буба ятла? - лагъана за, Ханавай суал авуна. - Ам вучиз иниз атурай, адан рикл алай чка Мұғъудинан бағъдин къилел алай тар я хшир.

- Ам бязи вахтара Чындаррикни жедайди я, - лагъана, жаваб гана зи юлдаши.

- Акі ятла, ша, чун килигин кван, белки ам маса са хаталу кас я жеди!

- Де ша, - лагъана, Ханменгъ медни (Хан) зун жуғунылай элячина, бағъдин къенез гъахъна.

Са тимил анихъди фенмазни чаз къенкъивел патрум алай асадин күлпакуна. Чна генани виликди камар къачуна.

- Акъваз! - эмирина, Сулеймана чалдай вичин къакъвадин аса тулькурна. Чун къведни акъваз хъана.

- Гыккі я, закай кичедани квезд? - лагъана, Сулеймана аса агъуз авадарна, вичин рехи чурудилай гъиль аладариз, ам хъуыренса. - Де инал ша кван, - ада чаз вичин патав атун теклифна.

Аквадай гъаларай, шаир чакай инжилу хъанавай. Чна азас шириар тулькуриз манийвалнавай. Садланганда ада чаз ихътин суал гана: - Де квекай ни зарб чукурдатла лать кван!

Дугъирданни, завай зарб чукурлиз жедайди тушири. Гъаниз килигна, за са чуькъни авунач. Хана, "За зарб чукурда!", лагъана, дирашвиленд жаваб гана. Инал зани бушвалнач.

- Килиг, за сад, къвед, пуд лагъайла, куыне инайгъуз зи вилиз аквазмай къван чкадиз чукурда. "Аквазмач!" лагъана, квезд гъарагъайла, куын элкъвена хъша... Гъавурда гъатнани! - Эхъ, Сулейман буба, чун гъавурда гъатна. Бес чи бағъдиз вуж килигда?

- Зун килигда, - лагъана, жаваб гана Сулеймана.

- Гъазур хъухъ! Сад, къвед, пуд!

Чун зарбдиз катна. Сифте зун алат хъанатлани, ахпа Хан залай вилик акатна. Чи вил Сулейман бубадин хабардал хънайтлани, ада гъич са чуькъни авуначир...

Форумдал - стратегический сессиядал веревирдер Кар алай проектар - умурдиз

17-апрелдиз Махачкъалада, Дуствилин ківале "Дагъустан Республика вилик тухунин кар алай проектар умурдиз бажармишунин барадай общественный организацийрикен экспертирин сообществодин роль" темадай Форум-стратегический сессия кыле фена. Адан пленарный заседанияда Дагъустан Республикадин Кыил Рамазан АБДУЛАТИПОВАНИ иштиракна.

Рикел хкин, 19-апрелдиз Дагъустан Республика виридалайни важибул рекъерай вилик тухунин кар алай проектар къабулайдалай инхъ са йис тамам хъана.

Ийсан къене кар алай проектар кылиз акъудзавай гъал Республикадин Гъукуматдин членрин ва экспертирин сообществодин иштираквал аваз лап жуъреба-жуъре дережайра веревирдна. 17-апрелдиз лагъайта, проектар кылиз акъудунин жигъетдай крат авай гъал пъялунин дискуссияда Республикадин общественный организацийри активдаказ иштиракна.

Форумдал авур вичин раҳунра Рамазан Абдулатипова алатнавай девирда проектар 50 процентдин дережада аваз кылиз акъудиз алакъайдан, гъа са вахтунда общественностиди абурун мақсад квекай ибарат ятла, абурумурдиз бажармишунин гъыхътин менфят гудатла, гъа кар гъелелиг тамамвиледи аннамиш тийизвайдан патахъай малумарна.

Республикадин Кыли "Менфятул АПК" проектдиз талукъя из тухай къалахдин нетижайриз хъсан къимет гана, парникрин майшат вилик тухунин жигъетдай алакъунар къазанмиш хъайди, чехи агрокарханаяр къалахдин цийи дережадиз акъудиз алакъайди, узъумчивал вилик тухунин карда кластердин къядай дузыгуңдаказ ишлемишнавайди къайдна.

Рамазан Абдулатипов чил менфятулдақаз ишлемишунин меследални акъвазна. "Чахъ цадай 150 агъзур гектардин чилер ава. И мулкарикай лагъайта, йисаралди менфят къаңау жезвач. Абурун кардик кутун важибул я. Дагъустан - им виче чилиз талукъя Кодекс къабул тавунвай Россиян Federatиян тек са субъект я. Бязибуруз йисаралди агъзур гектарралди чил чара ийизвай, масадбуруз лагъайта, са сотых чилни чара ийиз жезвачир. И меслэяр къайдадик кутуна къанды. Хейлин къышлахрал чилер халкъдин вай, анжас са шумуд касдин ихтиярда ава. И чилер ишлемишуник райондиз ва хуриериз гъич са жуъредин менфятыни жезвач", - къайдна РАбдулатипова.

Республикадин руководителди малумарайлал, кар алай проектар кылиз акъудай члавуз са бязи къурулушри къалахда къушабавилериз рехъ гузва. Са тимил вахтарилай и къурулушар сад ийида. Ада общественный организацийриз проектар шегъеррин, районрин ва хуриерин шартарихъ галас къадай гъалдиз гъунин барадай Дагъустандын Гъукуматдиз күмек гүнүз эверна.

"Общественный къанажа къульне къайдайрин, кульне хъанавай фикиррин залуқдиз элкъвена. Цийи дережадиз элкъчун, Дагъустандын вилик акъвазнавай везифаяр анна-мишунин барадай дузыгъун фикиррал ала хъун важибул я. Зас общественностиди патахъ күмек герекзана. Чахъ чехи, жанлу общественный организацийрлап тимил ава. Гъукуматдин, властдин маса органрин пайгар амадагар анжас гъахътин организацийрикай хъун мүмкин я хшир. Къулайдаказ ва секинда-каз яшамиш хъун патал чун са халкъ яз хъун важибул я. За "Дагъустандын хъянау команда-дин" капитан яз, квезд майдандал жуван чка къунис ва саналди къуғуныз эверзана.

Общественный организацийра камаллу, бажарғалу инсанар гзаф ава. За властдинни общественный организацийрин арада гъурметдин алакъаяр мадни мягъемаруниз интерес ийизва. За гъисабзавайвал, къенин форумдин нетижайрал аласлу яз, къабулун фикирдиз къачунай къаарардин винел хейлини къалах хъувун лазим жеда. Икі хъайла, адахъ Дагъустан Республика вилик тухунин кар алай программаяр кылиз акъуду-

нин жигъетдай общественностиди күмек гүнин гъакъиндай икъардин дережа жеда. Күнне и проектирик күхтадай гъар са түккүр хъувунай ва абурун районра, шеърра кардик күтнай зун квелай рази жеда. Идалайни гъейри, зун и къалах тухун патал са шумуд грант чара ийиз гъазур я. Кар алай проектар - ибур Дагъустан вилик финин барадай еридин цийи дережадиз хажунал желб авунин, Республика кризисдин гъалдай акъудунин проектар я", - лагъана Республикадин Кыли.

Республикадин Кыли вири дережайрин руководителдиз Республикадин граждандын вилик ачхадаказ къалах авуниз эвер гана. Ада вири муниципальный тешкилатор общественный палатаяр тешкилунин, чехи гъар са хуруын жемятдин патай векил хъягъунин теклиф гана. "Жемятри чипин хивез тайин тир везифаяр къачун лазим я. Власти обществодин тереф хъуда, амма обществодин вичин нубатдай яз властдин тереф хъун таврутла, хъсан нетижайра къазанмиш жеда", - малумарна Дагъустандын Кыли.

Дагъустан Республикадин Кылини патав гый Экономический советдин председатель Абдулхалик Гиндиева вичин раҳунра "Экономика экъуди авун" тівар ганвай кар алай проект кылиз акъудавай гъалдин патахъай хабардар авуна, им Республика вилик тухунин къилин программайрикай сад тирди къайдна. "Захъ са шумуд теклиф ава. Сад лагъайди, экономикадин министерстводин патав активвал къалурзай, гъундурур дережадин общественный организацийрин векилри къалахдай центр тешкилдин. И центрдин везифайрикай сад программа кылиз акъудунин гланда къалурнавай серенжемар умурдиз бажармишунин патахъай жавабдар касарин къалах алакъалу авунайкай ва ам гъучишилик кутунайкай ибарат жеда.

Гүзай вири теклифар РД-дин экономикадин министерстводив агақварда. Заз чи гүрьушар вахт-вахтунда ва менфятулдақаз къиле фена къланзана", - малумарна А. Гиндиева.

Р. Абдулатипова къайди авурвал, кар алай проектар кылиз акъудуник чипин пай кутаз алакъайди гъундурур дережадин пешекарар Республика, гъа гъисабдай илимдин интегриенциядии арадани, тимил ава, амма санал къалахунин къайдай гъелелиг тартибда тваз хъянвач. Форумдин къалахда Дагъустандын аграрный университетдин, Дагъустандын государстводин халкъдин майшатдин институтдин, РАН-дин ДНЦ-дин векилри иштиракзайвайди къайдна. "Заз дагъльух чайра багъманчывал къиле тухунин институтдин теклифар лап гзаф бегенмиш хъана. Амма, гъайф хъи, абурумурдиз лап зайнфидаказ кечиришишава", - къайдна Р. Абдулатипова.

Гүзъуналлаз рахай Дагъустандын государстводин халкъдин майшатдин институтдин ректор Ягъя Бучаева вичин нубатдай яз лагъана: "Чап вилик фидай чайра арадал гъун" тівар ганвай кар алай проект веревирд авунин къалахда иштирак авун тапшумишнавайди тир. Чун ДГИНХ-да и кардихъ галас алакъалу яз са шумудра къват! хъана, месэла веревирд чайвуз вишелай виниз теклифар гана.

За Республика тешкилнавай вилик финин Корпорациядидин къалахда ачхуди авун теклифава. Общественностидиз и къурулушдин сайтдай проектар технико-экономический жигъетдай делилламишнан ақвадай мүмкинвал хъун лазим я".

Форумдин иштиракчыри дагъльух территорияр вилик тухунал къетендаказ фикир желбна, хуриер вилик тухунин месэлайриз агротонкультурный туризмдихъ галас алакъада аваз килигун теклифина. Ида хурун майшатдин продукциядиз мүштери акъатун ва продукция ише фин таъминарда.

Россиядин илимринг Академиядидин Дагъустандын илимдин центрдин яшайишдинни экономикадин жигъетдай ахтармишнан къиле тухудай институтдин директор Сергей Дохоляна "Дагъустандын хъянау инвестицияр" проектдиз талукъя теклифар гана.

Ада экономикадин ва территорияр вилик тухунин министерстводи алишверишидин,

инвестицийрин ва карчилини министерство-дихъ галаз санал Республикадин инвестици-яр жеб авунин барадай зурба къалах тухувайди, "Сад тир дақардин" принципдил аласлу яз, инвесторриз къуай шартлар та-минардай системада арадал гъун гөрек тирди къайдна.

"Государстводи менфятулдақаз идара авун" тівар ганвай кар алай проект гъялуниз талукъя раҳунрин майдандал къиле тухай къалахдин нетижайрикай малумат и программадын модератор, "Дагъустан Республикадин Кыли къунвай рекъин тереф хъун" тівар ганвай Дагъустандын региональный общественный организацийдин правленидин член Фикрет Къарибова гана.

Форумдал "Территорияр менфятулдақаз вилик тухун" ва "Менфятул агропромышленный комплекс" проектдиз талукъя майдандын модераторар тир Микаил Абдурагымов ва Зайн Жамбулатовни раҳана.

Республикадин Кыли З. Жамбулатовал агробизнес агалкъунралди къиле тухувайди къалурдай региондин майдандар кардик кутун тапшумишна.

"Газа миллиетрин векилрикай ибарат "Россия" Федеральны клубдин Дагъустандын региональный отделенидин руководитель Загыидин Магъмудова - "Цийи Дагъустандын яр" лишандик кваз раҳунар къиле тухудай майдандын къалахдин нетижайрин патахъай гъахъ-гысаб авуна. Идалай гүльгүнин Рамазан Абдулатипова Республикадин муниципальный тешкилнин къилериз анжас са чин районда авай продукциядихъ галас алакъалу яркар арадал гъун теклифна. "Инсанылар капитал" кар алай проект ва адахъ галаз алакъалу "Савадлу Дагъустан", "Дагъустандын культура ва культурадыз талукъя политика", "Сагълам Дагъустан", "Яшайишдин жигъетдай хъун" подпроектар веревирддай чавуз коммерциядидин түширган организацийрин векилар гъильтин фикирдада атанатла, гъадан патахъай и месэла веревирд авур майдандын модератор, "Махачкала шегъер" МО-дин Общественный советдин председатель Абдулмуслим Муртазалиеви сұйыбетна.

Форумдал веревирдзай месэлайрай чип фикирар "Ватанпересвилл платформа" тівар алай общественный клубдин руководитель Жанна Сулаевади ва "Етимар авачир Дагъустан" тівар ганвай региональный общественный гөрекатдин руководитель Раисат Османовадини лагъана.

Р. Османовадин раҳунриз баяндар гуналди, Рамазан Абдулатипова Дагъустандын вузра рушар хизандын умурдиз гъазурдай общественный организация тешкилунин теклиф гана. Ада хендедайрив ва етимир газа жавабдарвиледи эгечуниз, абуру бегерьлу умурдиз къиле тухунивай къерехда амукк тийидавал авуна эвер гана. Дагъустандын руководителди бажарғалы касариз фикир гун, абуруз чипин теклифар кылиз акъудунин карда күмекар гун тапшумишна.

Республикадин коммерциядидин түширган организацийрин Координационный советдин председатель Жамалудин Шигъабудинова форумдин къалахдин нетижайр къуна ва стратегический сессиядидин къаарардин асулы положенияр раинж.

- Къаарарда кар алай проектар - стратегический документ тирди, ада ярғал тир гел

“Дагъустан Республика вилик тухунин кар алай проекттар умурдиз бажармишунин барадай гражданвилин обществодин ва илимдинни экспертрин сообществодин роль”

Форумдин - стратегический сессиядин

Къарап

Чна, Форумдин - стратегический сессиядин иширакчыри, Дагъустан Республикадин общественно-политический ва коммерциянбин тушир организацийрин, муниципалный тешкилатрин общественный советрин ва Дагъустан Республикадин исполнительный властрин органрин патав гвай общественный советрин векилри, юакыни Дагъустан Республикадин илимдинни экспертрин сообществодин векилри:

республика вилик тухунин кар алай проектра Дагъустан Республикадин Кыл Р.Г. Абдулатипова тайинарнавай, Дагъустан политикадин, экономикадин, яшайишдин, культурынин ва руьгъдин жигъетдай вилик тухунихъ элкъурунавай стратегический рехъ галай-галайвал умурдиз бажармишуныхъ общество патал авай метлеб къейдзана;

Дагъустан Республика вилик тухунин кар алай проекти тарихдин яргъал тир гележег патал республика вилик тухунин стратегия тайинарнавайди яз ва адап къилин мурад Дагъустандин экономика дири хъувунин рекъер ва къайдая жагъурунчай, Дагъустандин агъваллувили дережа хажунчай, Дагъустан Республикада государство идара авунин системада граждандрин общественный ва хуси умурда законрал амал авун ва низам-лувал тъминарунчай ибарат яз гъисабзана.

Дагъустандин обществодин яшайишдинни экономикадин, общественно-политический ва руьгъдин культурадин хилера дерин кризисдихъ галаз алакъайлаз республикада арадал атанай гъалар республикадин гражданвил обществодин къурулушри властди ва бизнес-сообществои мукъофиди дуьзгүннекъа рахунар къиле тухунанди дегишариз жедайдахъ инаниш тир Форумдин иширакчыри агъадихъ галай Къарап къабулнава:

- общество тупламишунин, умурдиз вири хилер цийи хъувунин, экономика вилик тухунин, яшайишдин месэлэяр гъялунин, властдин органрин къалахадин менфятлувал хажунчай, обществода хатасувал тъминарунин барадай Дагъустан Республикадин руководстводи къунвай рекъин тереф хъузвойди къалурин.

- Дагъустан Республикадин Кылин вилик республика вилик тухунин кар алай проектар бажармишунин ва Дагъустан Республикадин Халъкдин Собранидиз Дагъустан Республикадин Кылин Чарче авай асул фикирар умурдиз кечирмишунин мурадралди, Дагъустан Республикадин Кылин патав Общественно-экспертный (месэлтэр къалурдай) совет тешкилунин теклиф эзигин. Ана гъарса рекъяя максус дестеяр ва я комиссиар тешкилдайди къалурин.

- Дагъустан Республикадин территориальный округа Дагъустан Республикадин Кылин патай тамам ихтияр ганвай векилрин къумекчийрин къурулуш (агъалийрин къадардилай аслу яз гъарса муниципалный тешкилатда 1 касдилай 5 касдив агакъана) общественный бинейраллас тешкилун хъсан яз гъисабин.

- Дагъустан Республикадин муниципалный тешкилатрин общественный советрин ва Дагъустан Республикадин исполнительный властдин органрин патав гвай общественный советрин къалахадин хъсанарунин рекъяя серенжемар къабулин.

Дагъустандин карчийрин Съезддиз эвер гун. Анал Дагъустан Республикадин чадин самоуправленидин органри гъвечи, юкъван бизнесдин векилри (месела, “Районрин (шегъерин) территория вилик тухунин фонд”) галаз беълерлудака санал къалахунин асул принципар ва тайин тир механиз-маяр арадад гъидайди къалурин.

- Чадин самоуправленидин органриз муниципалный тешкилатрин общественный советар виридалайни кесерлү активвал къалурзай, общественный къалахадин тежриба авай гражданрайкай ибарат яз тешкилуниз къумек гун, юакыни яшайиш патал метлеб

авай проектар къилиз акъудзавай организацийриз муниципалный бюджетдин такъатрин ва бюджетдилай къеций тир чешмейрилай гъисабдай къумек гунин механизм түккүүрүн меслят къалурин.

- Дагъустан Республикадин Гъукуматдиз талук тир рабочий дестейрин ишираквалини аваз республика вилик тухунин кар алай проектирай гъар садаз талук яз Форумдин - стратегический сессиядин меслятрас экспертный анализ гун ва абур веревирд авун теклифин ва идан нетижайрин патахъай Дагъустан Республикадин Кыл хабардар ийин.

- Муниципалный тешкилатрин къилерин патав гвай общественный советар Дагъустан Республикадин районрин ва шегъерин Общественный палатайриз элкъурунин барадай Дагъустан Республикадин Кылин теклифин тереф хъун.

- Дагъустан Республикадин гражданвил обществодин къурулушри РД вилик тухунин кар алай проектар чайрал къилиз акъудунал гъузчилав ийин, кар алай проектар районар ва шегъерин чадин тарихдин ва культурадин къетленвилерихъ, абур вилик финин экономический шартлахъ галаз къадай гъалдиз гъунин барадай къумек гун.

- Дагъустан Республикада властдинни обществодин арада раҳунар къиле тухунин рекъеди республика, адап халъкар ва терриорияр вилик тухунин месэлэяр гъялун патал чарасуз шартлар яратышна. Республикадин гилан властди вичин къвалах ачуҳдаказ къиле тухунин дагъустанвияр чрезвычайный съездар тухунин чарасувилайкай азадда. Гъахтиян фикир газээкъязавай къильдин инициативный дестеяр яз ягъалмаш жезва, я абурухъ республикадин вилик гъакъыкъатда акъазнавай месэлэяр гъялунивай яргъя тир маса мурадар ава. Икъл хайила, төбиидака абур РД-дин Кылин теклифдади республикада арадал гъизайвай къени дегишвилериз акси къвезва. Дагъустан Республикадин гражданвил обществодин ва илимдинни экспертрин сообществодин гъакъыкъат вилив хуъзвай вири къуватриз чин чалишшишвилер сад авуниз ва РД-дин Кылин патав гвай Общественно-экспертный, (месэлтэр къалурдай) советдин майдандан властдихъ галаз санал къалахуниз эвер гузва.

- Форумдин иширакчыри и Къарап республикадин Кылин стратегический рехъ, республика вилик тухунин кар алай проектар умурдиз кечирмишунин барадай, сад патахъай, республикадин ва муниципалный властдин органри, мукъуль патахъай, Дагъустан Республикадин гражданвил обществодин ва илимдинни экспертрин сообществодин къурулушин арада кутлунзавай Общественный договор (социальный амадагвили гъакъынчай) яз гъисабзана.

- Форумдин иширакчыри Дагъустан Республикадин властдин органрин, гражданвил обществодин къурулушин ва илимдинни экспертрин сообществодин ишираквал аваз гъар йиус Гражданвилин Форум къиле тухун республикадин общественно-политический умурдирин къайдадиз элкъурунин патахъай Дагъустан Республикадин Кылин теклифдин тереф хъузва.

- И Къарап гъакъыкъ къалахадин тухун патал месэлтэр яз Дагъустан Республикадин исполнительный властдин органрив ва чадин самоуправленидин органрив, общественный ва диндин организацийрин руководителрив агакъарин.

Къарап саки 560 касдин: Дагъустан Республикадин 52 общественный организацийдин, районринни шегъерин муниципалный тешкилатрин патав гвай саки 45 общественный советдин, юакыни вузрай ва НИИ-рай тир 40 кас алимирин ва экспертрин ишираквал аваз къабулнавайди я.

Махачкъала шегъер, Дуствилин къвал, 2014-йисан, 17-апрель.

Тешкиллудаказ къиле фена

ВИРИДАГЪУСТАНДИН СУББОТНИК

Махачкъала, Октябрдин революциядин 50 йисан тъварунихъ галай паркуна къиле тухвай виришегъердин субботника РД-дин Халъкдин Собранидин депутатри, республикадин парламентдин аппаратдин работники, “Садир Россия” партиядин Дагъустандин региональный организацийдин (ДРО) исполнкомдин къуллугъчыри, РД-дин Халъкдин Собранидин патав гвай Жегъилрин Парламентдин, “Садир Россия” жегъил гвардия тъвар ганвай Вириоссиядин общественный организацийдин ДРО-дин, “Жегъилрин коммунистический союздин” ДРО-дин членри, ДГТУ-дин муаллимри ва студентри иширакна.

Субботник РД-дин Кыл Рамазан Абдулатипова къунвай рекъин тереф хъун яз митинг тухунлай башламиш хъана. Студентрин гъилера “Дагъустандиз михывал ва къайда” “Дагъустанди Абдулатипован тереф хъузва”, “Жегъилар республика цийи хъувун патал экъечизава” келимаяр къевнай плакатар авай. Субботника РД-дин Халъкдин Собранидин Председатель Хизри Шихсаидовани иширакна. Къватл хъанвайбурухъ элкъувена раҳай ада Дагъустандин Кылин тъварунихъ къайда тобрикдин келимаяр лагъана:

- Къе республикада виридагъустандин субботник тухвайдай яз малумарнава, вири шегъерра, районра, гъар са хъуре агъалияр чеб яшамиш жезвай чайра михъивилер авун патал экъечизава. И кар чна авун тавуртла, чи паталай маса гъич са касдини ийидач. Субботникдиз газа къадар жегъилар экъечун шад жедай кар я. Гъа икъл, чна жегъиль неслил тербияламишзава, жуван къвалин иесияр хъун патал вуч авун лазим ятла, зегъметдалди къалурзава; раҳун, иер

Хъсандиз къалахна

Желил ЖЕЛИЛОВ

СССР-дин вахтунда субботник тухуниз къетен фикир гузайди тир. Абурухъ авай хийир, метлеблувал акурла субботникар мад арадиз ахъуднава. 19-апрелдиз Дагъустан Республикадин вири шегъерра, районра, хъурера къиле фейи субботникривай Мегъарамдурун райондин Бут-Къазмайрин хъурни къерх хъанач.

Субботникда хъурлын къечеяр зирбилидкай михъя, тарариз кирек, абурун пунариз пер яна. Гъаятра гъар журедин набаттар цана, тарариз, къелремиз ятар гана. Вирида хъсандиз къалахна.

Чун мад сеферда гъазур я субботникдиз экъечиз.

дин директор Абдуллаев Гульмета, 5-

11-класстра келзавай аялрин руководителар тир Агъмедов Явера, Абдуллаева Людмила, Агъмедова Фазията, Бабаев Багъадина, Желилов Рамазана, Желилова Эмината, Желилова Иренади, Давудова Камаледи, Зейналова Расмияди, Шагъмарданов Камала “Михъивал сагъламвал я”, “Михъ Ватан”, “Михъ Дагъустан” темайрай съльбетарна.

Винидихъ тъварар къунвай коллективи хъурлын къечеяр зирбилидкай михъя, тарариз кирек, абурун пунариз пер яна. Гъаятра гъар журедин набаттар цана, тарариз, къелремиз ятар гана. Вирида хъсандиз къалахна.

Чун мад сеферда гъазур я субботникдиз экъечиз.

Дербентдин 2000 йис

Къадим шегъер - Къадим эсер (“Дербенд-наме” хроникадай)

(Эвел 6-16-нумраира)

* * *

Гъижрадин вишни пудкъад лагъай йис (776-777) алуқайла, Хашим ибн Мухаммеда, Ширвандин сағыби, Дербент Суракан хва Хашимавай къакъудна ва вичи ана къулавилер тұна, хейлин чкаяр цийи хъувуна.

Дербентда ада хазинадин дарамат эцигна. Къунши хуърери гузтай вири харжар ва налогар гъана хъзвай.

Ширвандин хуърерин хейлин никерни векъер, саларни багълар вакъфадинбур яз малумарна, абур вири Дербентдин агъалийрин ихтиядра туна. Амма Ширвандин беглери ихтиядын кар эхи авунач ва а чилер гужундади чин хийидиз вахчуна.

Гъижрадин къве вишни пудкъанни цүд лагъай йис (883-884) хәйила, Багъдаддин халифди (ал-Мутамида) Ширвандин мулкарик нафт ва къел худзайвай са пай буруғарни вирип чара авуна, абур Дербентдин агъалийрин ихтиядын вугана. Ада эмирна: “Ибурукай Бадкуда (гилан Баку) гъульын къерехда гъамбархана ая. Нафтладин буруғарни къелен вирип Дербентдин агъалийрин вакъфадинбур яз.

И документдал Багъдаддин халифди алаба яз гена чар къхена: “Егер са низ ятланы и буруғар ва вирип дербентвирийив къакъудиз кълан хъайтла, къуй ам Аллагъади вичи негърай, Пайгъамбарди (с.а.с) виляй вегъирай, ам Чехи Аллагъадин душман яз гъисабда”.

Гъа икіл Бадкудин нафтладинни къелен мяденар тамамвиледи Ширвандив къакъудна, Дербентдин ихтиядын вугана. Абурун сердервилени Мухаммед ибн Умар лугъудай кас тайинарна. Нафтладинни къелен мяденрилай жезвай хийир дербентвирийив агақъарзай.

Мухаммед ибн Умаралай гъульыннан нафтладинни къелен мяденрин сердервал ширваншаш Мухаммед ибн Иездид авуна. Халифди мад сеферда нафтладинни къелен гъакъиндай тағымарзайвай чар къхена, абур вакъфадинбур яз малумарна, чебни Дербентдин агъалийрин ихтиядра авайди къейдна. Им ширваншашындер бербентвирийин ихтиярриз зиян тагун ва вичин нефсиниз кланивал тавун патал авунвай кар тар. Реестр ва документ гъазурна, халифи абур Дербентдин сағыбирив агақъарзай.

Ихтиян мергъяматдин Чар (указ) мусурманын арада пак заты хъиз машгъур хъана. Мусурманар а пак заты хъзвай чкадиз, зияратдиз хъиз, къвез хъана. Шагырдин сурарни гъана авай эхир.

Дербентдин турбайра аваз яд гъуниди ина гъалар хейлин хъсан хъана. Мусурманыхъай кичле хъуни кафирап рикливатни секинарнавай. Мусурманрал дяве илітідай къуват абурухъ амачир.

Къуд пата авай хуърерин агъалийри гузтай харжар, налогар вири Дербентдин хазинадиз къvezvay. И къайдадиз аксивалдай садни авачир. А кар алақъавачир.

Гъижрадин йисар къве вишни къудкъанни цүдад (902-903) агақъайла, Хашимитрин регбъервилин девирда зайифвал (хъалхъам) гъатна. Халифатдин хейлин шегъерда Дербентдин харж гузтай агъалийрин наразивилин бунтар къарагъына. Гъар са шегъердиз, виляятдиз вичин къилдинвал кълан, сада-садал дявеяр илітіна, вири санлай Дербентдин акси хъана. Халифдиз мұттығын яз амукънан. Дербентдин мад я харжар, я налогар, я вакъфадин пулар, дөвлетарни агақънан. Дербентвирий магърумвилер гъисс ийиз гаттумна. Абурувай нафтладин, къелен мяденарни къаҳъянатна. Абур Шабрандин патав гъай къве хуърун агъалийри чипин гъилик кутуна.

Дербентвирий алишверишидал машгъул тир. Амма мусурманри ара-ара и кар гъилай вегъезвай. Чипин сердериз (Халифдиз) вафалу тир дербентвирий гъа вири магърумвилерни виклекъивиледи шегъердин цал, къеле хуъзвай. Дербентдин къиле а чавуз Мухаммед ибн Хашим ибн Сурака авай.

Гъижрадин пудвишни къанни вад лагъай йисуз (936-937) Дербентдин эмирлике Мухаммед ибн Ағьмед тайинарна. И къулгульдал ам вири цүдад вицра хъана. Цусад лагъай вицра адан чка Лешкери ибн Меймуна куна.

Гъижрадин къудвишни къанни цілерид лагъай йис (1045-1046) алуқайла, Дербентдин къилиз Абделмелик ибн Мансур атана.

Гъижрадин къудвишни яхъцурни цүрүргүд лагъай йис (1064) алуқайла, Дербентдин виликтери сердервал абу Джейон ибн Наджм ибн Хашиман невеири гъулгъулайрик къил кутуна. Дербентдин къаюмвал авунин кар гъильяй вегъезена, шегъердиз авай гъурумет квадарна.

Ширванвири, чипин къанихвал къалурна, дербентвирийив Маскат (Мұшкүр) къакъудна. Шегъердивай гъакъ къелени чара авуна. Дербентвирийив икіл виликан харжар, налогарни къаҳъянатна.

Чехи Аллагъадикай умудар атун тийин, белки, ада алатай вахтарин дөвлетар, харжар, налогар, гъа чаварин къайдаяр вири арадал хиз күмек гүн. Амин, эй къве дүньядинни чехи сағыб!

Дербентдин къиле къилькадан 1225-йисан джумада ал-ахира вицран 15-числодиз, арбе юкъуз (1810-йисан 18-июль) ақылттарна.

* * *

1225 (1810)-йисан список түрк чалаз Г.М-Р.Оразаеван тархума лезги чалаз элкъурьяди “Лезги газетдин” литературадин отделдин редактор, шаир, журналист ва тархумачи Мердали Жалилов я.

СА АЛАВА: чи тархума илимдин рекъелди авунвай ахтармишун вад, Дербент шегъердин 2000 йисан юбileйдихъ галаз алакъалу яз, адан къадим тариҳдиз талукъ къадим эсер чи йикъарин келзивайбүрз раиж авун я. Лезги чалаз эсер сад лагъай сеферда элкъурьнава.

Республикадин Кылини Чар веревирдзыза

Чун хъудай дарман гъинава?

Мердали ЖАЛИЛОВ, литературадин отделдин редактор, РФ-дин ва РД-дин культурадин лайихуу работник

Шишинин ниэдал фейиди тағ гудай чкадал гъалтна луғуда.

Дарман кълан рекъиз экъечайди гъульягъди клаңна хтана луғуда...

Ихтиян тешпигъяр зи риклеңчи обществода гила саки 20 йисуз давам жезвай “приватизация” - “прихватизация” луғудайдакай са къатда чи СМИ-ра, масанраны ийизвай ихтилати гъана. Гагъ-гагъ ахътин фикирдал къведа хъи, гуя “приватизация” чун хъзвай асуул дарман я.

Ихтилат шей гъасилуникай вад, шей маса гүнкай, халкъди санал саки 70 йисуз къватайды къилдин касарин хусиятдиз элкъурьруникай физвайди чир хъайла, риклең жуъреба-жуъре тешпигъяр.

Вучиз икіл жезвайди ятла?

“Приватизация” чи уылкведиз къеце патай, капиталдин амадагын уылквейрай атанвай емиш я. Ам ыңыл недайди ятла чин тийирбүр бегъем къеве-ранин гъатзавайди гила садавайни чуныхъиз жезмач.

Гуя и кар реғъятарун патал чина чилихъ ва эменидихъ галаз алакъалу маҳсус ведомствони (сифте комитет, гила министерство) тешкилнава. Икіл, чипин нефсерал садрани зарпанд таҳъял чиновникринни савдагаррин яцу синиф мадни яцу авуна. Халкъдин арада абур “гъавадикай пулар ийидай-бүр” яз машгъур хъана. Мегер 100-200 йисуз ви туҳумдин ирс яз, вуна ишлемишавай къвалер, абурун къанлык квай чилер, ви гъаятар маса къаҷуз тун, таҳъяйтла абур вибур туш луғун вуч гафар я?

Эмменни (чил, шейэр, идарај, къвалер, малар, тадаракар ва икі мадни) маса къаҷун, маса гүн, белки, кардин са пайни туш жеди. Вун хусиятчи (иеси) тирди субтазавай чарар (“зеленка” луғудайди) къаҷун, ахла абур маҳсус идарајра (мадға чиновники къунвай) регистрацияни авун чарасуя я. Мадни пулар, мадни харжияр...

Дугъриданни, са шумуд гектар чил, са шумуд хусиси къвалер, машинар, жуван базарар, гъвечи ви я чехи заводар, жуван портар, рекъер хъайтла, вуч жеда къван? Жуван больница, санаторий, курорт, стадион, мектеб... Пагъ, вуч кеф гвачни ихътиян тъаларив, агақънавай дережайрив!..

Зун деринра гъахъзайвай хъиз я. Амма “приватизациядін” 20 йис алатайланы, миллиард манатралди пулар (агъалийри ишлемешнавай газдин къимет) буржлу я луғузва. Газдин линияр, вири къуллугъарни галаз къилдин касарин хусият тушни бес? Пулар гъиниз физва?.. “Приватизацияді” чи республикадин газдинни нафтадин буруғарни ақвазарна...

Инiz килигна суал къевзайди я: приватизацияді низ хийир гузва? Белки, ам чина “коррупция” халудин “Чехи вах”, я тахъайтла гъадан “ашна” тушта я...

Гъар ыңыл ятланы, ина законрал гузчывалдай чехи сағыбириз ийидай крар газаф къваты хъана. Яз. Жүн күласар, ақлахънавай чкаяр “приватизация” ийиз, кикіз-чухваз, садни физвач эхир?..

Кепекни жагъурзай

ДЕВИР Я МАН...

Шагъабудин ШАБАТОВ

За меркезда кардик квай “Тарнаир” түвар алай санаторийда жуван сағыламвал мегъке-марзавай. Ацуқай чайрал Дарман са касди вичиз акур-такурдакай, къилел атай дуышуширикай сүббетар ийиз, вахт ақындарда.

- Зи къил ақындарда, - сүббетик эчекінә Казбек райондин. Дылым хуъяр тир Залимхан түвар алай яшшу итим. - Я схтаяр, чи гъукуматдин сиясат халкъ паталыни, таҳъяйтла, - угърияр патал? Күнен гила фикир це, луғузва хъи, флан республикадиз, флан региондиз халкъдин дула-нажағын шарттар хъсанарун

патал флан къадар пулар ахъяна. Абуру са ни ятланы вичин хусиятдиз элкъурьзана. Вучиз ятла, ам вуж ятла къиль ақындар ийиз, жезвайтла. Аламатдин къалахар я. Пул гъиниз фидайди я? Заз чиз адап гүльгүнна гъатдай кас жезвай хъинди туш. Я туш, пул гъиниз фена луғуз суалар гузвай-бүрнин гъаник къаришиш жезвай хъинди я.

Зун совхоздин къилдин бухгалтер тир. Чна йисан гъахъ-гъисаб авурла, тек са манат кими хъана. Чун, бухгалтерарни газа, 5 юкъуз кими манат гъиниз фенатла чириз алахъя. Жагъанач хъи, жагъанач. ЦСУ-дай, гъахъ-гъисаб агақъара луғуз, чи къилел хар къурзавай. Эхирни за гъахъ-гъисаб жуван жибиндай кимизвай манат галкъурна вах-

каны. ЦСУ-дин начальник хъульена, ахла ада лагъана: “Кылесе вун аваз күс совхоздихъ халисан пешекарар авайди хъиз аквазвач заз. Мад вучда, са манатдиз килигна за квезд түмбүгъда, амма къведай йисуз ихътиян гъахъ-гъисаб за къабул хъинин тийидайди чир хъухъ”.

В.И.Ленина лагъанай: “Социализм - это есть строгий учет и отчетность”. Адан гафариз вафалуval къалурун чи виридан буржлу.

Дугъриданни, бубайрин миссалар гъахълубур я. “Вак акваз, геле къекъевзва” луғузва абуру. Чи уылкведаны “вак” вирибурузаквазва, ятланы, такур къасар ийиз, ада катдай мумкинвал тешкилзава. Миллиардтар түрбүрзүнни. Вучда, девир я ман...

Муниципальный тешкилатра

Күч хүнин къурхулувал авач

Дашемир ШЕРИФАЛИЕВ

И муквара зун “Докъузпара район” муниципалитетдин администрациядин кыл Абдурагым Мирзежанович АЛИСКЕРОВАХЪ галаз гурушиш хъана. Адахъ галаз чна райондин яшайишдинни экономикадин важибул месэлайрикай сүгъбетна.

Эхириджи йисара гъуматдин федеральны махсус ва республикадин инвестицийрин программайра иштиракунин нетижада Докъузпара района хъсанвилыхъ дегишвилер арадал къвезва, - лагъана А.Алискерова. - Шаз 31-декабрдиз Усугчайдал 110 аялдиз чка авай бахча ишлемишіш ваххана. 78 миллион манатдин кымет авай ам федеральный бюджетдин гысабдай эцигна. Гъа ихтиханчайр ци Авадан, Къалажух, Миграгъ хуэрени эцигдай къайгъурик ква. Гъелбетда, им эвлени-эвел 2001-йисалай райондин рөгъбервал ийизвай Керимхан Абасован гъакъисагъ зегъметдин нетижеке я. Ам, РД-дин министерствойрани ведомствойра гъа карикихъ гелкъвезва ва чна, административный аппаратдини, чка да халкъдин къуллугъда акъвазна, зегъмет чуғазава. Гъавилия 2010 ва 2011-йисарал яшайишдинни экономикадин жигъетдай вилик финин нетижайрал гъалтайла республикадин дагълух районрин арада Докъузпарати 2 ва 3-чкаяр къа занмишна. Гележегда 1-чка къадай къаст ава.

■ И месэлайр гъялдай чавуз тъихътин четинвилерал расал-мишжез?

- Кылин четинвал алай йисуз республикадай бюджетдин пулар тымиларуниди къакъан дагъларай тухванвай чи надир къаналар къайдада хуын ва гегъеншарун, хувер газламишун, инвестицийрин майданар яратмишун ва абурал инвестор-спонсорад желбун къулхъягъунхъ галаз алакъалу я. Мадни райцентрада 70 койка-чкадин ЦРБдин дарамат, Усугчайдин мектебдин дарамат цийикла түккүр хъувунин, райадминистрациядин цийи блоқдин, къуд хуыре спортангарар түккүрүнин ва са жерге маса эцигунар акъваз хъанва. Дағъдин четин шартлара хуурун майишатдин производстводал машгүл касриз са жуыре регъятвал гун яз чна циз талуккын вири харжияр администрациядин хивез къачунва.

■ Квезд хуурун майишатдин сүрсөт чкадал гъялдай гъвчичи карханаяр арадал гъидай хъсан фикир авайди тир.

- Са чи районда въя, вири Самур бередани кваз гъахътиң чкаяр тахъуны зегъметчийрин ашкъи-гъевес квадарзава. Адет яз, келетвийри, миграгъвийри, текивийри, мискиквийри, гъар йисуз виш тоннралди ерилу келемар, гъакъи маддарвилин, багъманчиилини сүрсөтни гъасилзава. Чкадал абур къабулдай, гъялдай ва я тухвана масанра маса гудай мумкинвал авачиз, инсанривай гъатта къачузвай зегъметдин кыметни арадал хизжезвач. Иниз килигна, исятда чна чкадал хъвадай михы яд бутылкайра цадай, компотарни мижеяр хкуддай,

КУРУР КЪЕЙД.
Абдурагым Мирзежанович АЛИСКЕРОВ
1960-йисуз Докъузпара райондин Къарақуыр хуыре чехи хизанды дидедиз хъана. 1979-йисуз ада хуурун мектеб ақылттарна, “Октябрдин 60 йис” түвэр алай совхозда фляевална. 1980-1982-йисара Советтин Армиядин жергейра къуллугъына, хайи совхоздиз хтана, заочнидакас Махачкъалада

хуурун майишатдин институттадик экечина. Икк, гъакъисагъ зегъметдин ва халкъдин арада къетлен гүүрмөт къазанмишунин нетижада, ам совхоздин фляевилей директорвилин чехи къуллугъдал къван хкаж хъана. 1997-йисалай Абдурагым Мирзежановича райондин казначействодин ревизорвилин ва 2001-йисалай адап рөгъбердин жасабдар везифаир татамарна, ДГУ-дин финансирин кредитдин факультет күттегъына. 2005-йисан майдилай ам “Докъузпара район” муниципалитетдин администрациядин кылга.

малдарвилин сүрсөт гъялдай гъвчичи цехар заказ ганва. Хуурун майишатдин сүрсөт къабулдай махсус пункт (вилкан заготбаза хъиз) тешкилиз къланзана.

■ И месэлайр гъялдай чавуз тъихътин четинвилерал расал-мишжез?

- Чи инвестор районэгълийрин яшайишдин гъал-агъвал хъсанарзай чи баркаллу хва Сулейман Керимов я. Идалай вилик ада авур мергъяматлувилин пары карикийрахада, алай макъамда касди Азербайжандин сергъятдал алай ялахадин чешмәдай Къарақуырда ви Цийи Къарақуыр хуырериз турбайра аваз яд гъана, гъар са къаве булах дузышишава. Адан фикирдик райцентрада хуурун майишатдин сүрсөт гъялдай са кархана эцигунни ква, пары къадар сагърай вич!

■ Хуырерин администрациярин, муниципалитеттин къалахаркай вуч лугъуз жеда?

- Советтин девирда хуырерин Советтин 3-4 къуллугъиди чкадал, колхоздин күмекчалди, саки вири месэлайр гъялдай. Гилан гъакъикъат масад я. Общественный гужлу майишатар амач. Администрация къалахазавай касар ва хиве гъатнавай везифаир пары я, амма бюджетдин тақъатар - тымил. Гъевчичи бюджеттүрвай хъвадай ва дигидай целди таъминарунин рекъерин, экверин, алакъадин, культурадин, жемятдин яшайиш хъсанарунин иттихъяр таъминариз жезвач.

■ Эхириджи вахтунда налогар къватлунин месэладиз иллаки еке фикир гузва. Налогрин планар ацурлиз жезвани?

- Базардин экономикадин шартлара налогрин политикалихъ еке метлеб ава. Жуван дағъви же-мятдин алакъайдай регъятвал гун патал чна чи къараардалди жемятдин 1500 кв. метрдин участокдал 300 манатдин ва яшайишдин юкъван дөрөждин къвалерал 350-400 манатдин къезил налогар веъенва. Налогрин вири пул чкадин администрациир хийрдиз гъевчичи къван, адакай къиль къакъудзавай как саки авач. Гекъигун патал, 2012-йисуз района налогрин сад авунвай план 115 процентдин (ада 18 млн. манат пул тешкилзава), 2013-йисуз 154 процентдин (24 млн. манат),

ацурната, гъилевай йисуз 27 миллион манат налогрин пул къватлай къарап къабулнава.

■ Ци бюджетдин тақъатар тымиларуниди пары касар - къуллугърикай хкатнавани?

- Цинин бюджет 37 миллион манатдин тымиларайла, райондин къуллугъчийрин 40 процент чна къалахрилай алудна къланзай. Амма и кардиз реҳъ ганач. Гъелбетда, чаз цийиз ачуҳай аялрин бахчадикай еке къумек хъана. 45-50 касди гъана къалахазава. Хейлин касари Сулейман Керимов тақъатрихъ түккүрзавай Къарақуредин водопроводдал къалахазава. Чипхъ лицензияр авачир спортшкола, вечерний ва искусствоин школаляр агал хъувунатлани, гъа пешекаарни чна райондин мулькук школайриз пай хъувуна.

■ Эхириджи йисара райондин дагълух хуырерай масанриз пары инсанар къуч жезвани?

- Въя. Исятда чи са хуурухъни яшайишдин къвал эцигун, усадьба кутун патал азад чилин фонд амач, амма чилер къланзай жегъилар пары ава. Райондин руководстводи халкъдин иттихъярхъ чин элкъурнава. Месела, “Мегъарамдхуру-Рутул” шегъредин патав Цийи Къарақуыре хуыр арадал гъунчи, саки 80 процент жегъилар аниз вини хурияй эхвичина, чиз къвал-югъ кутуна. Алай вахтунда ана 166 къвал-майишат арадал атанва. Са артух гъевчичи бюджеттүрвай хъвадай ва дигидай целди таъминарунин рекъерин, экверин, алакъадин, культурадин, жемятдин яшайиш хъсанарунин иттихъяр таъминариз жезвач.

■ Докъузпара район чи халкъдин лап баркаллу рухвойрикай сад тир Нажмудин Самурскийдин тъварунихъ хъияда лугъудай ихтилатар ава.

- Эхъ, чи дередин тъварни Самир я. Вичин вахтунда лап зурба общественно-политический деятель хъайи чи ватанэгълидин тъваркар эбеди авунин и месэлени, белки, ци райондин юбилейдин шаджилерин юкъуз гъялин.

Шартлар хъсанариз алахънава

Нисредин ИСАБЕГОВ,
пенсияды агадай муаллим, Уллу-Гъетягъын хуър

Гъикт ятлани зун са сеферда дерди аваз Уллу-Гъетягъын хуърун администрациядин кыллын кабинетдин акъатна. Хуурун кавха Гъусенбегов Гъабиб столдихъай къарағына, зи къаршидиз стана.

Гъабиба зун хъсандин къабулунин себеб ам я хыи, сад лагъайди, адап риккел чехидаз гъурмет ийидай бубайрин адетар ала ма. Мульку патахъай, за адас школада са шумуд йисуз тарсар ва тербия гана.

Гъабиб Гъусенбегов 1980-йисуз Сулейман-Стальский райондин Уллу-Гъетягъын къуллугъчидин хизанды дидедиз хъана. Хайи хуъре 1997-йисуз 11-клас күттегъына. Гъа ийисуз ам ДГПУ-дин тарихдин факультеттедиз гъа хана. Университет агалкүннәрләди күттегъай жесигилди 2 йисуз армиядин жергейра къуллугъына. 2003-йисалай Гъ. Гъусенбегова хуурун администрациядин кыллын везифаир татамарзана. Ам тарифлу хизандын кылни я, вичин умурдин юлдашылъ галаз ада къве аял тербияламишава.

За агадай къалахар гъикт ятла жузуна. Яваш-явш чун сүгъбетдин яцла гъатна.

- Чи хуурун администрациядик б хуър акатзана, - башламышна вичин сүгъбет Гъ. Гъусенбегова, - Уллу-Гъетягъы, Сайтархуър, Птидхуър, Татархан, Вини Къартас ва Аъя Къартас.

И хуырера, санлай къачурла, 2048 агъали ава. Хуырерин жемяттар чеб-чипхъ галаз дуствиледи, са хизан хъиз, яшамиш жезва. Мел-мехъер, хайиди-къеиди хъайила, вирида иштирак-зана.

Гъайиф хыи, жегъилар акъваззана, патарал физва. Чилер баябан хъанва, кул-кусди къунва. Гъеле СССР чылдади винидихъ къалурнавай хуырер са совхоздик кваз Гъультери вацалай башламишна, Къепирин сергъятдал къван техил цазвай никлерин иесияр тир. Вирида хуырера къалахар авай, никлера вадралди комбайнитири, къадралди тракторри ван ацалтна къалахазава. Виш тоннралди техил гъасилзава. Гила а гъалар амач, чилерикай хийирни къачузмача.

■ Налогар къватлунин къалахар гъикт къилефизва?

- Алатай 2013-йисуз чна налогар къватлунин план 100% ацурна.

■ Агъалийриз къуллугъ ийизвай идараирин къалахар гъикт я?

- Школайрин драматрикай рахайтла, вири 1930-йисара эцигнавай күгънебур я, чара авачиз ишлемишава. Школайра кыллын ва юкъан образование авай муаллимири къалахазава, аялриз бес къадар учебникарни ганва. 2 школа (Уллу-Гъетягъын ви Сайтархуърун) газдалди таъминарзана.

Медицинадин жигъетдай рахайтла, пис туш. Сайтархуъре цийи, вири шартлар авай ФАП кардик ква. Уллу-Гъетягъын амбулаторияни пис гъалда авач. Амай хуырерани медпунктар ава.

Культурадин жигъетдай лагъайтла, вири хуырера клубри къалахазава, амма абур лап чуру гъалда ава, фадлай ремонтилди къалахар авунвач. Чна Уллу-Гъетягъын клуб чахъ авай пулунин тақъатралди ремонт авуна. Залдин полдин са пай деги-шарна, сегъне цийиз түккүр хъувуна. Вини Къартасрин клуб анин директор Балиханов Балиханов вичин харжидалди ремонт авуна. Хуыре почтуни отделениди къалахазава. Вахт-вахтунда пособияр, пенсияр, газетар ва журналар агъалийриз агақъарзана.

■ Агъалийриз хъвадай целди таъмин яни?

- Им чи вилик акъваззана виридалайни тал алай месэла я. Сайтархуъре, Птидхуъре, Татархандал цин патахъай хъсанзана, и хуырер тамарин патав гыйвиялай булахар газаф ава. Гъетягъы цин месэла са бутат хъсан ятлани цин турбаяр күгънебайвиялай, абур ремонт ийизва. Амма Вини Хъартасрин ва Аъя Хъартасрин агъалийриз цин патахъай лап къеве ава.

■ Гъабиб муаллим, рекъер гъи гъалда ава?

- Райцентрадилай чи хуырериз къван хъвазай рекъер Дагавтодордин балансдал алайбур я. Чун са шумудра арзаяр газаф экъечиңтлени, са жууреинин къумек хъанач. Чна чи бюджеттик квай рекъер администрациядин 90 агъзур манат харжна, ремонтнава.

Ци чаз “Дагавтодорди” 3 км мензилде кыр цада лагъана хиве къунва.

■ Сүгъбет авунай сагърай, квехъ агалкъунар хурай.

Цаяр хкадардайбурун къуллугъдин 365 йис

Гум анжах гурмагърай акъатрай

Дагъви ШЕРИФ

1649-йисан 30-апрелдиз пачагь Алексей Михайловича "Наказ о градском благочинии" лутгудай къарадал къул чуగчай. Адал асаслу яз, Москва да, гъакл вири улькведа сифте яз цаяр хкадардайбурун дежурствояр тешкилна. Абуру неинки цаяр хкадарунин карда актывиледи иштиракзвай, везифайрик гъаклни хатасувалта минарунни акатзвай.

1918-йисан 17-апрелдиз В.И. Ленина "Цаяр къунин галаз женг чугуни се-ренжемир гъакъндай" декретдад къул чугуни. Сифте дозорар тешкилайдалай инихъ 350 йис алатаила, яни 1999-йисан 30-апрелдиз, Россиянин президент Борис Ельцинан указдади Алексей Михайловича наказ къабулий 30-апрель цаяр хкадардайбурун пешекарвилин югъ яз гъисабзава.

И иикъан вилик зун Ахцегъ райондин цаяр хкадардай къуллугъдин векиприхъ галаз гъульшиш хъана ва РД-дин "Годинни ЧС-дин центр" ГКУ-дин рөгъбер ДУ-СТОВ Ариф Алимуродовичахъ галаз сучубетна.

Пожарникрин са десте

- Ариф Алимуродович, цаяр хкадардайбурун пеше къуне гъакл хъана хъяна?

- Авайлал лагъайтла, за и пеше хягъяди туш. Карчи яз, жуван кыл хузвай. 2013-йисан февралдилай Федеральны дөрөжилай республикадин дережадал хай 6-ПЧ-дикай ГО-динни ЧС-дин центр хъувуна ва зун и къуллугъдал тайнарана. За ДГПУ-да араб филологиядай къелнава. Гъа са вахтунда промышленно-экономический колледжа чирвилер къачуна. 2010-йисуз Москвада Плеханован тъваруныхъ галай институтда рөгъбервал гузай къуллугъчир гъазурдай курсарани хъана.

- Государстводин къуллугъдал везифайрик эгечайла, гъихътин четин-вилер асалтна?

- Ахцегъя цаяр хкадардайбурун къуллугъ тарифдай гъалда авач. Чавай алай дөвирдин истемишунрин къайдада везифайрик къилиз акъудиз жевчай. Чахъ маҳсус дарамат авач. Чилик квай и пуд къвал 1956-йисуз "Ахтынский" совхоздин лаборатория патал эцигайбүр я. Мелер авуна, са жувер тъукъур хъувуна, къалахзава.

- Герек тадаракралди, маҳсус машиналди, пешекарралди таъмин яни?

- Ваъ лутгуз регъульни я. Чахъ республикадин харжийрихъ ганвай са ва райондин администрацияди 8 йис вилик гай машинар ава. И къве маҳсус улакъ чна алақайдалав къайдада аваз хузвава. Хъультуз муркади къун тавун патал яд ичирзава. Исятда чаз тади гъаларин ва цаяр

хкадардай, гзаф яд гъакъдай машинар къланзава. Авайбур 2,5 тонндинбур я. Ихътин машин гваз цай хкадариз гуттъ күччиз фена, мад цин гульгъуниз хъфиз жевчай. Идарайрин патарив яд авай къуяр саки гвач. Абуру анжах райондин администрациядин, ЖХХ-дин, Ахцегърин 1-2-школайрин, са АЗС-дин, Хурульгин участокдин больницидин ва аялрин кардиологиядин санаторийдин гъяятра ава. Санаторийда цаяр хкадарун патал яд авай къубу ани къилин дутхур Гульнина Магъмудовадин гъульчилики кваз къайдада хузвава. Абурулай амай идарайрини чешне къачунайтла, хъсан тир. Чи коллективиди Докъузпара, Ахцегъ, Рутул районна къалахзава. Алай вахтунда абурухъ чин блок-постарни хъанва. 21 касдикай ибарат чи коллективидилай зун рази я.

- Виликрай лутгузвай хъи, республикадин балансдал хъайила, цийи дарамат эцигда, герек тадаракралди таъминарда. И къалах гъикл къилье физва?

- Къура гафар лутгуз ингъе 15 йис я. Эхиримжи вахтара чи гъал ахтармиши къвезвай комиссийрин къадар артух хъанва. И мукъвара муниципальный райондин

яр ава, амма кесибилин гъалариз килигна, гъавурдик кутаз, къумекдади гъалатлар дүзэр хъийиз алхъзава.

- Алатай ваца Яран сувар къейдна. Хаяр хъайи дуьшушар хъана ни?

- Ваъ. Пешекарри вири майданрал гъузчива.

- Цинин йисан дуьшушар къийн рекъемар гъиз жеда?

- Гъвечи 3 цай къун арадал атана. Чаз хабар жедалди, къуни-къуншийрин, мукъвакъилийрин къуватралди цай хкадарзавай дуьшушар тимил туш. Цай къунвайдакай чаз хабар гун агъалийриз четин акъвазава. ЕДС (единая диспетчерская служба - 112) кардик ква, амма агъалийриз са артух адай хабар авач. Чи 01, 55-18-74, 23-2-40, 23-3-12 нумрайриз зент къвевчав лутгуз шикаятарзава. Хатайрикай гзаф вахтара чаз гъакл атанайбайрувай хабар жевча.

- Гад алуқзава. Къуне и пуд райондай авахъзавай къве чехи вацални гъульчила къланзава. 21 касдикай ибарат коллектив и везифаяр тамарии агақъзавани?

- Хаталу дуьшушра вацай агъалияр къутармишдай са журедин тадаракни чахъ авач. И кар патал ял тунвай луткве, вацай къутармишдайбурун маҳсус тадаракар герек я. Коллективиди алакъдайвал къалахзава. Гена чи агъалийри чаз къумек гузва.

- Къя часть республикадин ва я федеральный дөрөжада хъуниди тъхътин дегишвилер арадал гъянва?

- Республикаин дөрөжадинда хъайила, чаз тадаракрин патахъяр дарвал жевчав, къалахдин къулай шартлар тешкилзава. Федеральный дөрөжада лагъайтла, чи мажибар артух я. Тамамарзавай везифаяр сад хътибнур тирвилай агъалияр патал тафават авач.

- Райондиз газ гъайила, везифаяр артух хъанвани?

- Гъелелиг Ахцегъя 20-25 процент агъалийри тобии газ ишлемишава. Гзаф вахтара газ чин къвалериз агъалийри хуси къуватралди ва харжийрихъти тухузва. Икъхайила, са тайин къайда аваиз турбаяр тухузвай дуьшушар артух жевча. Исятда гъам агъалийри, гъам и кардихъ галаз ала-къа авай идарайри къатлувчав, фикир гузвач, са вахтар алатайла, им лап четин ва хаталу меселадиз элкъведайди.

- И мукъвара Хурульгин там кузвой. Лутгузвайвал, цай агъалийри чин къуватралди хкадарна. Эхъ, по-жарный машин гъализ тежедай чка тир. Паталай техника, вертолётар гъянайтла, са курур вахтунда цай хкадариз жедай. Цай къунин себеб вучтир?

- Хабар хъанмазни, чун чкадал фена. Гъелбетда, дагъдик квай там хъуниз килигна, аниз чи машин къунача. Чкадин агъалийрихъ галаз санал чна цай хкадарна. Виликрай садра чун Цуругърин таму цай къунин шагъидар хъанай. А вахтунда веревирдер таввирлия, гъалатлар тъукъур тахвирлия мад ихътин агъвалат арадал атана. Гена Калукринни Хурульгин агъалийриз чухсагъул. Перер, нажахар, тоқдун мишар гваз, цай хкадариз 80 кас экъечина. Вертолётдин патахъяр чна зенгер авунатлани, атай кас хъанач. Чи частуна лагъайтла, ихътин дуьшушра чарасуз тир гъич распираторни авач. Себебдикай рахайтла, тамун патав сада вичин багъда гатфарин къалахар авурдалай къулухъ къура пешевиз цай яна. Хъфидайла, хкадарнач. Цай гару тамув агакъаруниди вад гектар кана.

- Ариф Алимуродович, сунъбет авунай сагърай! Умудлу я хъи, Ахцегърин цаяр хкадардайбурун ва къутармишдайбурун къуллугъдин гъал хъисанвилхъ деги жеда. Квэз пешекарвилин сувар мубаракрай! Къуй гум анжах гурмагърай акъатрай!

Цаяр къуникай хъух!

Р.Р. ИБРАГЫМОВ,
къенепатан къуллугъдин капитан

2014-йисан февраль-мартидин варцара Махачъкала шеъвердин Ленински районда цаяр къунин 3 дуьшуш арадал атана. И кар себеб яз агъалийриз 894721 манатдин зиянар хъана. Статистикади къалурзавайвал, цаяр хуси къвалери иллаки гзаф къазва. Къилин себебрикай сад электропроводкаяр къайдадик тахъун, цаярин вилик пад къадай къайдайрал амал тавун я.

2014-йисан 24-февралдиз Махачъкаладин Батырайн къучеда авай са къвалерин къаву цай къуна. Иесидиз 500000 манатдин зиян хъана.

27-февралдиз I Петрдин къучеда авай 50 "и" нумрадин къвалерин 59 квартиради цай къуна. Иесидиз хъайи зияндин къадар 150000 манатдин агаъни.

3-мартидиз Цийи Хушет поселокдин Уманован къучеда авай 12-нумрадин къвалерин къаву цай къуна. Иесидиз 194721 манатдин зиян хъана. Хуси къвалери цаяр къунин себебар ахтармишун къалурзавайвал, абурун иесидиз электропроводкаяр тухунин къайдаяр векъидаказ чузыава, ток авай симер сад-сада галукъзава.

Эгер цаяр ийфен геж вахтунда къунайтла, низ чида инсанрин къилел гъихътин бедбахтител къведайта.

Цаяр къунин дуьшушар арадал татун патал электросетдик кутунвай утъяр, телевизорад гъульчилики квачиз тамир, жуважуваз тъукъурнавай электроприборар ишлемишмир, са разеткадик къвед ва адай гзаф яшайишдин приборар кутамир; симерал гъульчила аял, электрощитра "жучокар" ишлемишмир.

Эгер гъар са касди цаярин вилик пад къадай къайдайрал амал авуртла, бедбахтителни къилел къведа.

Мукъаят хъухъ,
цай хаталу я

Махачъкала шеъвердин Ленински райондин цаяр къунал гъульчила

Гзаф йисарин тежрибади къалурзавайвал, гатун чими ийкъар алуқайла, къурай векъер-къалари, зирзибидиз цай ягъун себеб яз, цаяр къунин дуьшушар гзаф жевча. Цаяр язавайбур, цуухъ галаз къугъязавайбур асуул гъисабдай аялар я. Себебни абури диде-бубайрин гъульчилики тахъун жевча. Тъукъенрай аялриз ва жаванриз спичкаяр, панорусар, пиротехникадин шейэр маса гузва. И кар эсиллаяг авун лазим туш.

Гъар са диде-бубади вичин аялдан гъульчилики тегер я. Сличкаяр, цай кутадай маса шейэр вуган къланач. Гзаф вахтара цаяр къунин тахсиркаар чехибурни жевча. Ял язъиз тамуз фейлила, хъувунвай цай хкадар тавуна хъевзва, панорусар къятлар къурай векъерал гадарзава. Ибур вири цаяр къунин себебар я.

Цаяр къунин хаталувал фикирда къуна, чкадин самоуправленидин органри, хурурн майишатдин ва промышленный карханайрин руководителри, чилин иесидиз цаяр къуникай хъудай серенжемар къабулун, карханайрин гъяятар къуру векъер-къаларий михъун лазим я. Газдин турбайрин патарив цай яна, панорусар чулыгана виже къведач. Пожарный машинар физайр рехъ ачхудиз тунан къланда.

Эгер векъер ва зирзибид кутайла, къвалери цай къуна, инсанриз, эменинди зиянхата хъайтла, тахсиркаар администривный жавабдарвилез чулыгава, гъаклни жерме ийда.

Мукъаят хъухъ! Къуне къун ва эменинхи хъухъ.

ПОНЕДЕЛЬНИК, 28 апреля

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

- 8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:30 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:45 Местное время. Вести-Дагестан
18:15 Реклама
18:20 Ипотека. Реформы. Итоги.
18:40 Акценты. В гостях участники Всероссийского форума «Культура и экономика»...
19:20 Махачкала.
19:30 Реклама.
19:35 Местное время. Вести-Дагестан
РГВК
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 Мультифильмы
08.00 X/ф «Весенняя сказка»
09.40 Передача «Чистое сердце»
09.50 «Служба Родине»
10.10 X/ф «В поисках»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 TV-shop
12.55 Д/ф «Олени под облаками»
13.10 X/ф «Ханум» 1 с.
14.00 Мультифильмы
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 X/ф «Ханум» 2 с.
16.20 TV-shop
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05.ru» в прямом эфире
17.45 К 69-й годовщине Великой Победы. «Наша Победа» (на табасаранском языке)
18.20 Мультифильм
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»

9.55 «О самом главном».

11.00 «Вести».

11.30 «Местное время. Вести - Москва».

11.50 «Вести. Дежурная часть».

12.00 Т/с «Тайны следствия».

13.00 «Особый случай».

14.00 «Вести».

14.30 «Местное время. Вести - Москва».

14.50 «Вести. Дежурная часть».

15.00 Д/ф «Ислам в Дагестане»

22.30 Время новостей Дагестана

23.00 «WEB-обзор»

23.25 Спорт на канале

00.30 Время новостей Дагестана

01.00 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

5.00 Новости. (12+).

5.05 «Доброе утро!»

9.00 Новости. (12+).

9.15 «Контрольная закупка»

9.45 «Жить здорово!» (12+).

10.55 «Модный приговор».

12.00 Новости. (12+).

12.15 «Время обедать!»

12.55 «Дело выше...»

13.35 «Истина где-то рядом».

14.00 Другие новости. (12+).

14.25 «Остров Крым». (12+).

15.00 Новости. (12+).

15.15 «В наше время». (12+).

16.10 «Они и мы».

17.00 «Наедине со всеми».

18.00 Вечерние новости. (12+).

18.45 «Давай поженимся!»

19.50 «Пусть говорят».

21.00 «Время». (12+).

21.30 Т/с «Контуженный, или Уроки плавания вольным стилем».

21.30 Т/с «Контуженный, или Уроки плавания вольным стилем». (12+).

РОССИЯ 1

5.00 «Утро России».

9.00 «Шифры нашего тела. Смех и слезы».

9.55 «О самом главном».

11.00 «Вести».

11.30 «Местное время. Вести - Москва».

11.50 «Вести. Дежурная часть».

12.00 Т/с «Тайны следствия».

13.00 «Сегодня».

13.25 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».

14.35 «Дело врачей».

15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».

16.00 «Сегодня».

16.25 «Прокурорская проверка».

17.40 «Говорим и показываем».

18.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».

19.00 «Сегодня».

19.35 «Местное время. Вести - Москва».

20.00 «Вести».

20.50 «Спокойной ночи, малышы!»

21.00 Т/с «Склифосовский 3».

23.50 «Мир ненаспешившихся людей».

0.55 «Девчата».

1.40 Т/с «Инспектор Лосев»

3.05 Т/с «Закон и порядок 19». (США).

4.00 «Комната смеха».

HTV

6.00 «HTV утром».

8.40 Т/с «Возвращение Мухтара».

10.00 «Сегодня».

ТВЦ

6.00 «Настроение».

8.00 «События-Махачкала»

8.25 X/ф «Красавчик».

11.30 «События».

11.50 X/ф «Красавчик».

12.25 «Постскриптум».

(16+).

13.30 «В центре событий».

(16+).

14.30 «События».

14.50 «Город новостей».

15.30 X/ф «Спецназ».

16.30 Д/ф «Макс Стил». (12+).

17.30 Т/с «События».

17.50 Музыка на канале Тахминой Умалатовой».

19.45 «События-Махачкала»

19.50 «Город новостей».

19.45 Комедия «Разрешите тебе поцеловать... сно-ва».

(16+).

22.00 «События».

22.30 «События-Махачкала»

23.05 «Осторожно, мошенники!» (16+).

0.00 6 кадров.

0.30 Кино в деталях с Ф. Бондарчуком.

1.30 6 кадров.

18.30 Т/с «Спецназ».

18.55 Т/с «След. Белая стрела».

20.00 Т/с «След. Запас прочности».

15.00 «Сейчас».

16.00 «Моя прекрасная...».

17.00 «Не ври мне!»

18.00 «Верное средство».

19.00 «Новости 24».

20.00 «Свободное время».

21.00 «Моя прекрасная...».

22.00 Т/с «Игра престолов».

23.00 Х/ф «Остров».

23.15 Х/ф «Новости культуры».

23.35 Х/ф «Никто не хотел умирать!» (16+).

1.20 И. Штраус. Не только вальсы. Дирижер Ф. Коробов.

1.40 «Наблюдатель».

2.40 М. Мусоргский. Фантазия «Ночь на Лысой горе».

5.00 М/ф.

10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».

10.55 «До суда».

11.55 «Суд присяжных».

13.00 «Сегодня».

13.25 «Суд присяжных. Окончательный вердикт».

14.35 «Дело врачей».

15.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор».

18.50 Путь к здоровью с Тахминой Умалатовой».

19.20 «Продвижение»

19.45 «События-Махачкала»

19.30 «Город новостей».

19.45 Комедия «Разрешите тебе поцеловать... сно-ва».

20.00 Т/с «Афромоски».

21.00 «Званый ужин».

22.00 «112».

23.00 «Смотреть всем!»

23.30 «Новости 24».

24.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».

24.20 «Странное дело»: «Планета до н.э.»

24.30 «Слад. Ночью свидетель».

24.50 Т/с «След. Вторая жертва».

24.70 «Момент истины».

0.15 «Правда жизни» Спецрепортаж.

0.50-0.55 Т/с «Детективы. Конкуренты».

REN TV

5.00 Т/с «Афромоски».

6.00 «Званый ужин».

7.00 «112».

7.30 «Смотреть всем!»

8.30 «Новости 24».

9.00 «Военная тайна с Игорем Прокопенко».

10.00 «Новости культуры».

11.00 «Странное дело»: «Планета до н.э.»

12.00 «112».

13.30 «Новости 24».

14.00 «Семейные драмы».

15.00 «Семейные драмы».

16.00 «Не ври мне!»

17.00 «Не ври мне!»

18.00 «Верное средство».

19.00 «Новости 24».

20.00 «Свободное время».

21.00 «Моя прекрасная...».

22.00 Т/с «Игра престолов».

23.00 «Новости 24».

23.30 Х/ф «Антициллар».

24.20 «Игра в бисер» с И. Волгиным.

24.55 «В гостях у Эльдара Рязанова».

23.15 Х/ф «Новости культуры».

среда, 30 апреля

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

- 8.08-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:30 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:45 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 Наследие Все-российского форума «Культура и экономика...»
18.45 Литературный ковчег.
19.20 Махачкала.
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

- 07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Арьчи ва айлу»
08.00 Мультифильмы
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 К 69-й годовщине Великой Победы. «Наша Победа» (на лакском языке)
09.30 «Крупным планом»
10.00 «Правовое поле»
10.30 «Бизнес Дагестана»
11.10 «Корни и ветви. Крепость семи братьев и сестры»
11.25 «Время футбола»
12.30 Время новостей Дагестана
12.50 TV-shop
12.55 X/f «Три тополя на Площадях»
14.00 Мультифильмы
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 X/f «Благочестивая Марта» 2 с.
16.20 TV-shop
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Д/f «Грицатипетные»
17.45 К 69-й годовщине Великой Победы. «Наша Победа»

- 18.20 Мультифильмы
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»

- 19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Фестиваль-конкурс военно-патриотической песни «С песней к Победе»

- 21.00 «Память поколений. Высота 102.0»
21.55 Д/ф «Единство в вехах. От Эльбруса до Терека»

- 22.30 Время новостей Дагестана
01.00 Продолжение т/с «Саванна»

- 01.30 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

- 5.00 Новости. (12+).
5.05 «Доброе утро»

- 9.00 Новости. (12+).
9.15 «Контрольная закупка». Жить здорово! (12+).

- 10.55 «Модный приговор». Новости. (12+).
12.00 «Время обедов» (12+).

- 12.55 «Дело ваще...»

- 13.35 «Истина где-то рядом»
14.00 Другие новости. (12+).

- 14.25 «Остров Крым». (12+).

- 15.00 Новости. (12+).

- 15.15 «В наше время». (12+).

- 16.10 «Они и мы».

- 17.00 «Надеине со всеми».

- 18.00 Вечерние новости.

- 18.45 «Давай поженимся!»

- 19.50 Телегра «Поле чудес». (12+).

- 21.00 «Время». (12+).

- 21.30 «Достояние РЕспублики». Валерий Леонтьев. (12+).

- 23.40 «Вечерний Ургант».

- 0.35 Боевик «Царство не бесное».

- 3.10 X/f «Дети Свиджо».

- 5.15 «Контрольная закупка». (12+).

РОССИЯ 1

- 5.00 «Утро России». 9.00 «Тайная власть генов». 11.00 «Вести».

- 11.30 «Местное время. Вести - Москва». 11.50 «Вести. Дежурная часть».

- 12.00 Т/с «Тайны следствия». 13.00 «Особый случай».

- 14.00 «Вести».

- 14.30 «Местное время. Вести - Москва».

- 14.50 «Вести. Дежурная часть».

- 15.00 Т/с «Джамайка». 16.00 Т/с «Пока станци спит».

- 17.00 «Вести».

- 17.45 «Местное время. Вести - Москва».

- 18.05 «Вести. Дежурная часть».

- 18.15 «Прямой эфир».

- 19.35 «Местное время. Вести - Москва».

- 20.00 «Вести».

- 20.50 «Спокойной ночи, молыш!»

- 21.00 X/f «Анютино счастье».

- 0.55 «Роковые числа. Нумерология».

- 1.55 Т/с «Инспектор Лосев».

- 3.25 Т/с «Закон и порядок».

- 19.15 «Время обедов» (12+).

- 12.55 «Дело ваще...»

- 13.35 «Истина где-то рядом».

- 14.00 Другие новости. (12+).

- 14.25 «Остров Крым». (12+).

- 15.00 Новости. (12+).

- 15.15 «В наше время». (12+).

- 16.10 «Они и мы».

- 17.00 «Надеине со всеми».

- 18.00 Вечерние новости.

- 18.45 «Давай поженимся!»

- 19.50 Телегра «Поле чудес». (12+).

- 21.00 «Время». (12+).

- 21.30 «Достояние РЕспублики». Валерий Леонтьев. (12+).

- 23.40 «Вечерний Ургант».

- 0.35 Боевик «Царство не бесное».

- 3.10 X/f «Дети Свиджо».

- 5.15 «Контрольная закупка». (12+).

ТВЦ

- 18.30 «Чрезвычайное происшествие. Обзор». 19.00 «Сегодня».

- 19.30 Т/с «Чужой район». 23.10 Т/с «Инспектор Купер».

- 1.10 «Дорчный ответ».

- 2.10 «Лига чемпионов УЕФА. Обзор».

- 2.45 Т/с «Еще не вечер».

- 3.45 Т/с «Страховщики».

- 5.35 Т/с «Патруль».

- 18.30

- 6.00 «Настроение».

- 8.00 «События-Махачкала»

- 8.25 X/f «Влюблен по собственному желанию».

- 10.05 Т/с «Джамайка».

- 16.00 Т/с «Пока станци спит».

- 17.00 «Вести».

- 17.45 «Местное время. Вести - Москва».

- 18.05 «Вести. Дежурная часть».

- 19.35 «Прямой эфир».

- 20.00 «Вести».

- 20.50 «Спокойной ночи, молыш!»

- 21.00 X/f «Анютино счастье».

- 0.55 «Роковые числа. Нумерология».

- 1.55 Т/с «Инспектор Лосев».

- 3.25 Т/с «Закон и порядок».

- 19.15 «Время обедов» (12+).

- 12.55 «Дело ваще...»

- 13.35 «Истина где-то рядом».

- 14.00 Другие новости. (12+).

- 14.25 «Остров Крым». (12+).

- 15.00 Новости. (12+).

- 15.15 «В наше время». (12+).

- 16.10 «Они и мы».

- 17.00 «Надеине со всеми».

- 18.00 Вечерние новости.

- 18.45 «Давай поженимся!»

- 19.50 Телегра «Поле чудес». (12+).

- 21.00 «Время». (12+).

- 21.30 «Достояние РЕспублики». Валерий Леонтьев. (12+).

- 23.40 «Вечерний Ургант».

- 0.35 Боевик «Царство не бесное».

- 3.10 X/f «Дети Свиджо».

- 5.15 «Контрольная закупка». (12+).

- 18.30

- 6.00 «Сегодня».

- 8.00 «События-Махачкала»

- 8.25 X/f «Влюблен по собственному желанию».

- 10.05 Т/с «Джамайка».

- 16.00 Т/с «Пока станци спит».

- 17.00 «Вести».

- 17.45 «Местное время. Вести - Москва».

- 18.05 «Вести. Дежурная часть».

- 19.35 «Прямой эфир».

- 20.00 «Вести».

- 20.50 «Спокойной ночи, молыш!»

- 21.00 X/f «Анютино счастье».

- 0.55 «Роковые числа. Нумерология».

- 1.55 Т/с «Инспектор Лосев».

- 3.25 Т/с «Закон и порядок».

- 19.15 «Время обедов» (12+).

- 12.55 «Дело ваще...»

- 13.35 «Истина где-то рядом».

- 14.00 Другие новости. (12+).

- 14.25 «Остров Крым». (12+).

- 15.00 Новости. (12+).

- 15.15 «В наше время». (12+).

- 16.10 «Они и мы».

- 17.00 «Надеине со всеми».

- 18.00 Вечерние новости.

ПЯТНИЦА, 2 мая

РГВК

- 07.00** Передача на аварском языке «Паданги гамалги заманги»
07.40 Мультфильм «Конек-горбунок»
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 К 69-й годовщине Великой Победы. «Наша Победа» (на аварском языке)
09.25 Д/ф «Дагестанские узоры»
09.50 Ток-шоу «Всех касается»
11.00 X/ф «Тихий Дон»
17.45 К 69-й годовщине Великой Победы. «Наша Победа» (на кумыкском языке)
18.20 «Наши дети»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халък гетмес»
19.30 Время новостей Дагестана
19.50 X/ф «Не бойся, я с тобой!»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Город молодых»
23.30 В/ф «Дагестан. Путь от прошлого к настоящему»
00.30 Д/ф «Такие, как и мы» 2 с.
01.00 Ночной канал

ПЕРВЫЙ

- 5.20 X/ф «Фиктивный брак». 6.00 Новости. (12+). 6.10 X/ф «Фиктивный брак». 6.40 Комедия «Золотой теленок». (12+). 10.00 Новости. (12+).

СТС

- 8.00** «Сегодня». **8.15** Т/с «Мамочка, я кипле-ра люблю». **10.15** «Пока все дома». (6+). **11.00** Д/ф «Леонид Каневский. Непереводимая игра слов». (12+). **12.00** Новости. (12+). **12.15** Т/с «1001». (12+). **15.50** «Большая разница». Фестиваль пародий. (12+). **18.00** Вечерние новости. (12+). **18.15** «Большая разница». Фестиваль пародий. (12+). **21.00** «Время». (12+). **21.20** «Сегодня вечером с Андреем Малаховым». **23.00** X/ф «Король говорит!» **1.10** Комедия «Все о Стиве». **3.05** Триллер «Звуки шума». **4.50** «В наше время». (12+).
- ТВЦ**
- 5.55** X/ф «Достояние республики». **8.20** «Православная энциклопедия». (6+). **8.50** X/ф «Марья-искусница». **1.10** Комедия «Все о Стиве». **10.05** «Простые сложности». **10.40** «Добро пожаловать домой!» (6+). **11.30** «События». **11.45** Д/ф «Леонид Каневский. Безнадежный счастливчик». **12.35** X/ф «Кремень». (16+). **14.30** «События». **14.50** X/ф «Кремень». (16+). **16.50** X/ф «Кремень. Освобождение». (16+). **21.00** «События». **21.20** Д/ф «Украина. Вторая гражданская?» (16+). **22.05** Детектив «Инспектор Линли». (Великобритания). **3.00** Драма «Человек, который изменил все». (США). **5.30** М/с «Волшебные Поп-песни». (6+). **5.50** Музыка на СТС.
- РОССИЯ 1**
- 5.10** X/ф «Экипаж». **8.05** X/ф «Родня». **10.05** X/ф «Она не могла иначе». **14.00** «Вести». **14.20** Комедия «Майский дождь». **16.10** «Кривое зеркало». Театр. **18.05** Юбилейный концерт Юрия Антонова. **20.00** «Вести». **20.35** X/ф «Врачахи». **0.25** Комедия «Безумно влюбленный». (Италия). **2.35** Комедия «Здравствуйте, я ваша тетя!»
- НТВ**
- 6.20** Т/с «Мамочка, я кипле-ра люблю».

Бронзовая птица

- 8.00** М/с «Пакман в мире привидений». (6+). **8.30** М/с «Радужная рыбка». (6+). **9.00** М/с «Том и Джерри». (6+). **9.25** Анимация фильм «Смы-войся!» (США). **10.55** Анимация фильм «Облачно, возможны осадки в виде фрикаделек». **12.30** Комедия «Рыцарь Ка-мелота». (США). **14.15** Комедия «Флаббер-попрыгунчик». (США). **16.00** 6 кадров. **16.30** Анимация фильм «Мадагаскар». **18.05** Анимация фильм «Мадагаскар 2. Побег в Африку». **19.40** М/ф «Страстный Мадагаскар». (США). **20.05** Анимация фильм «Мадагаскар 3». (США). **21.45** Комедия «Джунгли». **23.20** Комедия «Очень плохая училка». (США). (18+). **1.05** Триллер «Большой взрыв». (США). (18+). **3.00** Х/ф «Особенности национальной охоты». **22.00** Х/ф «Особенности национальной рыбалки». **0.00** Х/ф «Особенности национальной политики». **1.30** Х/ф «Особенности подледного лова». **3.00** Х/ф «Кукушка».

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

- 5.00** Т/с «Последний бро-нетоезд». **8.40** X/ф «Главный калибр». **10.45** Концерт «Русский для коктейлеров».

REN TV

СТС

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

СТС

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 4 МАЯ

ТВ ДАГЕСТАН
РОССИЯ

10:20 Местное время. Вести-Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа

РГВК

07.00 Передача на лезгинском языке "Вахтар винсанаро"

07.40 Мультифильмы «Альянский цветочек», «Сказка о рыбаке и рыбке»

08.50 К 69-й годовщине Великой Победы. «Наша Победа» (на лезгинском языке)

09.30 X/f «Белое солнце пустыни»

10.20 Концерт детского хореографического ансамбля «Ватан»

13.30 «Красота 05.ru»

14.20 X/f «Варвара-Краса длинная коса»

16.00 «Студия 05»

16.20 TV-shop

16.30 «Прогулки по музею»

17.20 «Алерия вкусов»

18.05 Проект «Поколение». Муи Гасанова

18.30 Ретро-концерт

19.00 «Служба Родине»

19.30 Время новостей Дагестана. Итоги

19.50 X/f «Укротительница тигров»

21.50 «Человек и право»

23.00 X/f «Еще раз про любовь»

01.00 Ночной канал
ПЕРВЫЙ

6.00 Новости. (12+).

6.10 X/f «Молодые». (12+).

8.10 «Армейский магазин».

8.45 M/c «Смешарики. Пингвин».

8.55 «Здоровье».

10.00 Новости. (12+).

10.15 «Пока все дома». (12+).

11.00 D/f «Татьяна Самойлова. Моих слез никто не видел». (12+).

12.00 Новости. (12+).

12.15 «Идеальный ремонт».

13.10 X/f «Летят журавли».

15.05 Ф. Киркоров: «Другой».

17.45 «Голос». Лучшее. (12+).

21.00 «Время». (12+).

21.20 «Сегодня вечером с Андреем Малаховым».

23.00 Комедия «Любовь живет три года».

0.45 X/f «Кокон». (12+).

3.00 Новости. (12+).

3.05 Боевик «Мстители».

ROSSIIA 1

5.15 X/f «Мимино».

7.20 «Вся Россия».

7.30 «Сам себе режиссер».

8.20 «Смехопанорама».

8.50 «Утренняя почта».

9.30 «Сто к одному».

10.20 «Местное время. Вести-Москва». Неделя в городе.

11.00 «Вести».

11.10 «Смеяться разрешается».

12.40 X/f «Иллюзия счастья».

14.00 «Вести».

НТВ

6.00 Т/c «Улицы разбитых фонарей».

8.00 «Сегодня».

8.15 Лотерея «Русское лото плюс».

8.45 «Их нравы».

9.25 «Едим дома».

10.00 «Сегодня».

10.20 «Первая передача».

10.55 «Еда живая и мертвоя».

12.00 «Дачный ответ».

13.00 «Сегодня».

13.20 СОГАЗ - Чемпионат России по футболу 2013/2014 «Локомотив» - «Зенит».

15.30 «Своя игра».

16.15 «Следствие вели...»

18.00 «Очная ставка».

19.00 «Сегодня».

19.20 X/f «Дубровский».

23.40 X/f «Запрет на любовь».

1.35 Детектив «Дело темное».

2.30 «Автоворы».

3.00 T/c «Страховщики».

5.05 T/c «Патруль».

ТВЦ

5.15 Д/f «Руско туристо. Впервые за границей».

6.40 X/f «Марья-искусница».

14.00 «Вести».

14.20 «Местное время. Вести - Москва».

14.30 X/f «Иллюзия счастья».

14.30 «Пробой».

14.30 «События».

14.50 Музыка на канале REN TV

5.00 Т/c «Полонунье».

15.00 «Продвижение».

17.20 X/f «Граф Монтекристо».

(Франция - Италия).

21.00 «События».

21.20 X/f «Последний герой».

23.05 Д/f «Звездные попы».

0.45 X/f «Кремень».

4.15 T/c «Исполнение любовью».

5.05 Д/f «Бегство из рая».

13.00 «Сегодня».

13.20 СОГАЗ - Чемпионат России по футболу 2013/2014 «Локомотив» - «Зенит».

15.30 «Прайм».

16.15 «Следствие вели...»

18.00 «Очная ставка».

19.00 «Сегодня».

19.20 X/f «Дубровский».

23.40 X/f «Запрет на любовь».

1.35 Детектив «Дело темное».

2.30 «Автоворы».

3.00 T/c «Страховщики».

5.05 T/c «Патруль».

5.05 Смешанные единоборства.

7.30 «Большой спорт».

7.55 «Диалоги о рыбальке».

8.25 «В мире животных».

8.55 X/f «Путь».

11.00 «24 кадра».

11.30 «Наука на колесах».

12.00 «Рейтинг Баженова».

12.30 «Большой спорт».

14.45 X/f «Позывной «Стоя».

15.15 X/f «Охотники за крованами».

22.45 «Большой спорт».

23.00 Профессиональный бокс. Лучшее.

0.50 «Наука 2.0». Експерименты. Как мы видим цвет

3.10 «24 кадра».

3.45 «Наука на колесах».

4.15 «Рейтинг Баженова».

5.00 X/f «Кандагар».

7.00 Живое время. Панорама дня.

8.50 «24 кадра».

9.20 «Наука на колесах».

9.50 «Наука 2.0». Експерименты. Как мы видим цвет

10.20 «Наука 2.0». Експерименты. Как мы видим цвет

11.00 X/f «Кандагар».

11.10 «Наука на колесах».

12.00 «Наука 2.0». Експерименты. Как мы видим цвет

12.30 «Полигон».

14.00 «Полигон».

14.30 X/f «Полигон».

14.30 «П

Дагъустандин халкъдин шаир Байрам Салимовн 85 йис

Ципуд лагъай аялдин баҳт

Мердали ЖАЛИЛОВ

Лугъуда хьи, 13 чуру, "баҳтсуз" рекъем я. Гуя 13 лагъай числодиз ківалляй экъечна, ярғал рекъе гъатайдан ківалахар түккүльдач. Амма хизанды 13 лагъай аял хъунбахт ятла, бедбахтвал?.. Зун гзафбурукай рахадач, са касдин къисметдал акъваз та-вунани жезвач. Ам, хизандыз 13 лагъайды яз атанвай аял, чи тівар-ван авай шаир Байрам Наврузбекович САЛИМОВ я.

Адакай Москвада 1982-йисуз "Правда" издательства чапнавай "Как лучше стать плохим" ктабдин сифте гафуна хъенва: "Гаф кватай чқадал лугъун, лезгидалди Байрамни сувар я, Наврузни. Икі хъайна автордиз Суварин хва Сувар (Праздник Праздникович-урусдалди) лагъайтлани жезва. Хизанды ам ципуд лагъай аял тиртлани, и "баҳтсуз" рекъемдилай икъван шад тівар алай касдиз са тегъердани зарар гуз алакънач. Умумърда вири крат ада зичиз кіланвал түккүленена..."

И царап аткаб вич келайла, зи рикел 1980-йисуз акътнавай "Чижрен рехъ" ктабдин сифте гафуна Дагъустандин халкъдин шаир Шагъ-Эмир Мурадова хъенвай гафархана: "Байрам Салимоваз вахтуни инсафна. Адан вири шишира, вичин руыгда хъиз, жегъилвилин гел ама. Яшамиш хъайи ийсариз килиг тавуна (гила 85 йис яш хъанва - М.Ж.), адан шиширин герой жегъиль яз

амукънава. Амма ада зичиз фадлай Байрам Наврузбекович лугъузва".

Аку садра Москвада ва Махачкъала-дани жуыреба-жуыре авторрихъ фикиррин гъихитин садвал аватла! "Умумърда вири крат ада зичиз кіланвал түккүленена". "Вахтуни ада зичиз инсафна": "...вири шишира, вичин руыгда хъиз, жегъилвилин гел ама". 13 лагъай рекъемдилай "үлүрувал", "баҳтсузвал" гъыкі инкарнаватла аку түн!

Ша чун Байрам Салимован шиширал къвен. Чи критикада адакай асул гъисабдай

лирик шаирдикай хъиз кхъенва. Белки, икі дүзни я жеди. Шаирдин саки вири ктабар лирикадинни философиядін, девирдикай, яшайшдикай ийизвай веревирдерни, гражданвилин еке гъиссер квай шиширрикай ибаратя. Амма гъар са ктабда, хүрекрек тімил истиутни жедай хъиз, сатирадинни юмордин, айгъамринни хъульрунин шиширарни гъатнава. Къаравилийрени риваятри бязи ктабар гъатта маҳсус паяр тешкілзала. И кар чадан эхирдай акътнавай "Къветрен мұт" ва я "Марғывар", "Вучиз Кавказда аслан авач?" ва я "Амадагар" ктабар къа-чуртлани акъвазва. Санлай ада чад жуыреба-жуыре чайра лезги, урус, азербайжан, къазах чаларал чапдай акъуднавай 30-далай виниз ктабар багъышнава!

Амма шаирдин анжак сатирадинни юмордин эсеррикай ибаратти "Ругунар" (Баку, Азерб. ктабрин изд. 1973-йис), "Сүльгүрдин зүйрөне" (Махачкъала, Даггиз, 1982-йис), "Гыңкі пис хъун хъсан я", "Зибүр ва чибур" (Москва, изд. "Правда", 1982-91-йисар) - ктабар къачуна къимет гайтіла, мүмкін я, Б. Салимоваз лирик ваъ, сатирик лугъунин. Зи фикир я: икі лагъайды ягъалмиши жедац. Адан лирикадин шиширар къа-чуртлани, саки гъар са эсердай хъульрезвай руығь, рикл аквада. Сатирадин эсерра анжак а хъульрун гена эсерлу, хци, ишлемишавай чалан тақъатарни, шишир түккүр хъунин къайдаянни масадбүр жезва. Зи фикирдиз къуват гузвой анжак са кар за инал

рикел гъизва: 1982-йисуз Байрам Салимоваз а чаван Вирисоюздын писателрин кильинди тир "Литературный газетдиз" акъттай сатирадинни юмордин шиширрай и газетдин чехи премия - "Къизилдин дана" гъавайда ганаочир.

Дагъустандын ихътин премия ганвай тек къве кас ава. Бес а дережадин газетди чи шаирдиз ихътин къимет гун дүшүшүшдин кар яни! Вирисоюздын келдайбуруз Байрам Салимов сатирик шаир хъиз артух машгъур я. Адалай инихъ чи республика-дин гзаф газеттари журналра сатирикдин цаз алай хци царап тімил акътнава.

Мад са кар къетлендиз къейдна кіланда: Байрам Салимов рагъметту Забит Ризвановахъ галаз санал чи халкъдин къадым вахтарин тарихи ва эпос дүздал ахътудунал кілевел алахъайбуруй сад я. Эгер шаир, анжак са "Шарвилі" эпос кілатына, мад са куналини машгъул хъаначиртлани, чи халкъдин тарихда адан гел эбеди яз амукъдай. И кардини адан халкълувиликай, ирсинин деринвиликай ва девлеттувиликай лугъузва.

Б. Салимова З. Ризвановахъ галаз санал хъенвай ва сельнейра эцигнавай "Дибироваз хъел къевеза", "Гульшэн", "Ашуқ Лукъман" пъесайрин, прозадал хъенвай "Чубанар", "Заман буба" повестрин авторни я.

Хайи литературада адан агалкъунар государстви ва общественности "РД-дин күлтүрудин лайхуу работник", "Дагъустандин халкъдин шаир" (1999-йис) гъульметдин тіварар, "Шарвилі" премия гуналди къейднава. И чин чна яшшу шаирдин 85 йис тамам хъунинъ галаз алакъалу яз, ам тебрик авун яз, гъазурнава.

Ачхна һекъер ҹыңырғын чөтин . . .

Байрам САЛИМОВ,
Дагъустандин халкъдин шаир

Рагъпери-дикай риваят

1

Гыч тек са аялни авачиз, Ирид ис атана алатна, Рагъпери, мад умуд кумачиз, Виридан түтъметрик акатна.

Ам, сифте тиртлани перишан, Ажуздиз акъвазнан меттерал, Иикъариз ялварна гульушан, Алахъна минетиз ийферал.

Ирид ис атана акътнана, Бирдан са хва гана баҳтун, Рагъпери ракынник акатна, Кылелай нур гайи вахтунин.

Ахпа мад ругуд хва далба-дал Хана, ван авуна сивери: "Гъамиша алахъай ківал патал, Рагъпери, ваз чехи аферин!!"

Вахтуни вичин кар ийди: Гадаяр чагъиндиз акътнана, Мехъерар авуна виридан Күтъягъына, тек са йис алатна.

2

Бирдан чи Ватандал душмандин Къаңланвай тапац къевез акуна, Къабулнан дидедин вижданди.- Рухвайр гъавурда акуна.

Иридни, риклең ҹай күкъвена, Гъа пака, жезвайла хъуре гад, Аялар дидедал вегъена, Женг чүгүз гъавурда акуна...

Алахъна минетиз пірерал Навчадал, улынэр атана, Умумърлук яйлахда хиперив Хайи гъуль рекъе тваз атана...

Алахъна минетиз пірерал Ам, хайи юғъ хъиз лап "къиямат",

Бубани рухвайр женгера
Хъуй, лугъуз, викъельни саламат.

Аллагынны пайгъамбар рикелай
Алуднан, абурузни икрамна.
Рухвайри, бубайри женгера
Душмандын калас женг давамна.

Ахпани фекъидив запабар
Түккүльдиз туна Рагъпериди,
Энна каш-мек, вири азабар,
Рухвайрин хизан хъуз чехи тир.

Йикъар къвез, ҹифер хъиз, алатна,
Чулау чар хтана дядедин,
Дидедин риклик дерт акатна:
"Чехи хва атана гульледи!"

Мад ада Аллагыдиз икрамна,
Хъфенач ҹифериз ахвариз,
Рухвайри чипин женг давамна,
Душмандин жергейр күкъвариз.

Са варзни арадай тефенмаз,
Мад хуруп чулау чар хтана:
"Игит хъиз къена ви гъуль Аяз!" -
Дидедин пагъ тамам атана.

Аллагыдиз мад ада минетна.
Рухвайр рикелай алуднан.
Кашани, мекъени зилләтда
Хизандын чулау пехъ агунач...

Амай са бала сагъ-саламат
Хъуй, лугъуз, Аллагыдиз, пірериз
Минетна дидеди пара мад,
Ялварна ҹавариз, чилериз.

Садазни ван хъанач язухдин...
"Ви гъвчели хва къена!" - лагъана,
Са юкъуз къай авай саврухдин
Дидедиз мад са чар хтана.

Атана пай вири чиликай,
Дидедин кыл михъиз элкъвена,

Хабарни амачиз вичикай,
Са тімил амукъна текъена.

Экъечна фена ам сураал,
Аллагыдиз, пірериз къаргышиз,
Ахпани фекъидин ракларал,
Хъайлита, къуна лап бамишиз.

"Гъыкъан за минетнай ваз, Аллагъ,
Къуватдыхъ инанмий хъана ви.
На инсаф авунч за, Аллагъ,
Ирид хва завалда кана зи."

Пайгъамбар, ялварнай ваз гъыкъан,
Захъ зи са хва къванин тур, лугъуз.
Чан гөрек аватла ваз икъван,
Дидедин чан сурал тур, лугъуз.

Я пір, вун күз закай катзана,
Вут! хъана зи гайи къурбандар?
Жаваб це, на зи рикл падзана,
Аватла намус ви вижданда.

На авур запабар бес, фекъи,
Хъанач хъи күмек зи рухвайри?
Гъатнавай гъарамди нез, фекъи,
Лянет хъуй, залум, ви архайриз!..

4

Саданни япариз а фагъир
Дидеди гъарағай ван хъанач.
Гъа ҹавуз сурала ада пір
Гъилерив чукъуриз кілан хъана.

Ахпани Аллагыдин түнд къуна,
Пайгъамбар гатаидай къаст авай.
Фекъини, таб авур, ахкуна
Русвагъна, вегъез вич рагалай...

Къулухъай хтулрин ван хъана:
"Я баде, амач вахъ рухвайр,
Хъайи кар туш им чан кілан хъана,
Тушни бес чунни ви баларай?

На чун нел жаламиш авуна,
Вегъизва жув фена рагалай?"
Бадедиз къулухъай акуна
Хтулар, хизандал рикл алай.

Ам, тадиз атана, хтулар,
Са-сад къаз къужахда, чукъвена,

Винизна юкъ, авай купулар,
Хтана гъаятда къекъвена.

Лагъана ада сир чандавай
Сусариз, гатанвай завалди:
"Заз тіварар өхцигиз кланзана
Хтулрап рухвайрин къегъал зи".

Вири кис хъана... Цүд хтулдал
Ирид тівар гъыкъ өхциг хъийда?
Бадеди гъана са мегъүн тівал,
Къуна ам гъилерив вирида.

Ирида къуна тівал... Цүдакай
Ирида кыл вине авуна.
Дидедиз дядедин цүг татай,
Ирид хва вилик кваз ахкуна.

Лап гъвчели хтулдал гъульпүн
тівар
Эхцигна, айвандал экъечна,
Рагъпери, къалпагъдал къульпүн
тівар

Алай, са сандухдив экчина.
Хтүнна чулау шал къилеллай,
Лаца шал алуқына дередин,
Сусариз лагъанай гъенеллай:

"Квельни хъуй шалар и жуыредин!
Такурай Аллагыдиз, пірериз,
Фекъийриз хъана чи кыл ағъуз,
Сабур це күнен күр риклериз,

Акъвазмии авуна гъил ағъуз.
Къой хъурай хтулар чехи зи,
Игитар хъурай күб баларай.
Мад вучин, кыл хъана рехи зи,

Күб кылеллай хтулар баларай!".

13.06.1985

Рахазва булах

Рахазва булах ийфди күш-кушиз,
Вич-вичихъ галаз, дагъларихъ

Ийферизни кваз физвач ахвариз,
Накъандалай къе зарбидиз авахъиз.

Гъа и булахдал атана сифте
Кланица темен гайиди я за.
Алат тавунмаз, гъатта са гъафте,
Мехъерарна ам гъайиди я за.

Гъар садан шагъид я баҳтлу хъайи
Гъа и булах, яд деринрай къевзай.
Гатуз, хъультүз я са жуыре къайи,
Гъар садаң гөрек тир дарман

жезвай.

Къуллугъдал ала гъамиша булах,
Къилиз акъудиз буржияр вичин.
Рахазва булах, къени кваз дамах,
Са низ ятлани күмекиз ківачин.

Чан къуллугъ!..
Зун вахъ галкана, зи къуллугъ
багъя,
Гъеле на авур са затлени авач.

Хуш къилихрин, экуй ниятрин инсан

ЧИ МУАЛИМАР

Шагъабудин ШАБАТОВ

ХИВРИН М.Шамхалован тварунихъ галай юкъван школадин урус чаланни литературадин къилин категория авай муаллим Алискер Селимханович АЛИСКЕРОВ районда твар-ван авай ксарайкай сад я.

Ам 1937-йисан 15 июлдиз Хив райондин Хъукувварин хуре кесиб лежбердин хизанды дидедиз хана. Селимхан бубани Загъра диде хуре гъурмет авай, чарадан дидарда акъядан инсанар тир.

Къени хизанды тербия къачур, чехи хайи Алискера 1951-йисуз хайи хуруун ирид йисан школа "гъурметдин грамота" къачунади къягъяна. Ам Дербентдин педучилищедик экечина. 1955-йисуз педучилище лап хъсан къиметралди къягъяй, чирвилерихъ къанин жегъиль ДГУ-дин тариҳдинни филологиядин факультетдик экечизава. Инани чешнелудаказ келни ийиз, общественный умульдани активдаказ иштиракиз хана.

ДГУ лап хъсан чирвилер аваз къягъядалай куулухъ 1960-йисан сентябрдил Алискер Селимхановича вичин зегъметдин рехъ Кашанхуруун мульжуд яйсан школада урус чаланни литературадин муаллим-вилелди башламишина. Са йисалай ам Хиврин юкъван школадиз ракъурна. Вичин пешедив на-муслувилелди эгечуни, муаллимвилен къалахада агалкъунар къазанишишни ам райондин, гъакни республикадин лап хъсан муаллимринг жергедиз акъудна. Гъамиша къалахдин цийи квайдайрихъ къекъвез, бегъерлуви-лелди зегъмет чуугваз, адакай муаллим-новатор, машгур ментодист хана.

Пешедин устаддиз 1967-йисуз Хив районодиз инспекторвиллин къуллугъдал атун теклифзава. Къуд яйсан на-муслувилелди и везифаяр тамамариз хайи ам 1976-йисуз райОНО-дин заведующийвиле тайнарна. А.Алискерова райондин образованидин хиле яргъалди, яни 1988-йисалди гъакьисагъвилелди зегъмет чуугуна.

Алискер Селимхановича вич лап хъсан тешкилатчи, районда халкъдин образование вилек тухунин карда бажарагъту педагог яз къалурна. Гъа са вахтунда ада Хиврин юкъван школада урус чалай ва литературадай чешнелувилелди тарсарни гуз вичин тарсариз райондин школайрин муаллимизни теклифзавай, же-гъил муаллимизни тарсарин пла-нар тукъуриз, классдилай къе-це тухудай къалахрин къайдайрикай чириз хана.

1988-йисуз Алискеров Хиврин школадиз урус чаланни литературадин муаллимвиле хъфизава, къенин йикъалди гъа-на зегъмет чуугвазва.

Къейдна къанда хъи, райондин саки вири хилера къалахзай пешекарар Алискер Селимхановичан ученикар я. Абурун патай ада къетлен гъурмет ава.

А.Алискерова Дагъустандин мили мектебра урус чалан тарсар гүнин девлетгу тежриба ва цийи технологияр раиж ийизава, методикадин цийивилерикай гъама района, гъам педагогикадин илимдинни ахтармишнардай институтдин алимрин совет-дални рахазва. Школада ада урус чалан чешнелу кабинет тукъурунава.

Ам Тахо-Годидин тварунихъ галай НИИ-дин алимрин штатдик муаллим-экспериментатор хизни кутунва. Адас вичи къалахай коллективирин, райондин, республикадин муаллимринг патай еке гъурмет ава. И гъурмет Алискерова 55 йисан гъакъисагъ зегъметдалди къазанишишна. Адан гъилик чирвилер къачур гзафбурукай урус чалай ва литературадай районда ва республикада къиле физ хайи гзаф олимпиадайра призерар хана. Алискер Селимхановича акъалтзавай не-силдиз урус чал чирунин карда классдилай къеций тухузтай къалахдани важибу роль къугъязва. Ада келзайвай бурхъ галаз мукъвал-мукъвал тематический вечерар, викторинаяр, диспутар, экскурсионар ва маса серенжамар тухузва.

Алискер муаллим а патал ала касдин дерди сифте нубатда тукъурунин къайбъудик же-да. Ингье зи вилик ада къве ка-гъаз эцигна. Килигзава зун аба-руз. Сад 1975-йисан 15-октябрдиз къуенва. Краснодарский крайдин Хатаэнук хуръяй.

"Хиврин райОНО-дин гъур-метлу къуллугъчия! Зун Хатко-ва Цуца я. За 1938-йисалай 1941-йисалди Агъя Яракрин мектебда аялриз тарсар ганай. Сифтебурукай сад яз районодин заведую-щий Мегъамедов Абдулвагъаб, адан гъулъуналз зунни фронти-диз фенай..." Къурелди, ада вичи къалахав авур йисарин справка ракъурн талабазавай. И кар-дал Алискер машгъул хана ва герек справка ракъурна. Ингье а дишегъидилай хтай къвед ла-гъай кагъаз: "Къу чарчи чи хизандиз шадвал гъана. Чухсагъул зун Хив райондин инсанрин на-муслувилихъ, гъурмет-хатурдихъ агъунва. Къуне ракъурай справка сесеб яз, чаз хъсан пенсия тайнарна.

Гъурметлу Алискер Селимханович! Къун хътин инсанар жа-вабдар къуллугърал хъун халкъдин гъунар я. Къун на-муслувилыхъ къуллугъдални эцигайбуруз бар-

калла. Са къалахадин талаба-лиз къанзава. Зун Агъя Ярака Алишашевин хизанды хана. Зи рикъелай алатзавайди туш къун инсанарн милаймвилер. Зун къун районэгълийриз буржлу тирди, чеб зи рикъе гъамиша авайди лу-гъуз къанзава. Талабда зи патай зун рикъел алайбуруз саламар лугъун".

Кагъазда лезги гафарни ишлемишнава. Алискеран тварунихъ гзаф хуш, разивилин келимаяр лагъанва.

Алискер Селимхановичакай "Махачкалинские известия", "Учитель Дагестана", "Лезги газет", "Экуй гъед", "Табасарандин нурар" газетра гзаф къуенва, кел-завайбуруз ам вуч кас ятла, чир хъянва. Ада вичин гзаф газет-рихъ, журналрихъ галаз алакъяр хъзвава, абурун редакторрилай азас гъар лишанлу вакъиайриз табриқдин гафар, открыта къяйрикайни хъзвава. Адан столдал алай кагъазри кагъазри адак, гъелбетда, гъевес кутава.

Хиврин юкъван школадин 100 йис къейдзайвай чехи мярекат-дални Алискер Селимхановичан зегъметдиз еке кимет гана. Ам В. И. Ленин дидедиз хана 100 йис тамам хъунин, "За доблестный труд" медалрин, "Соцсоревнова-ница гъалиб хъунай" знакдин са-гъиб я. Алискеров "РСФСР-дин халкъдин просвещенидин отличник, зегъметдин ветеран, Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим, РФ-дин виридалайни хъсан муаллимринг конкурсдин гъалибчи" (РФ-дин Президентдин грантдин са-гъиб), Россиядин Федерациядин лайихлу муаллим я.

2011-йисан 31-майдиз Хиврин М.Шамхалован тварунихъ галай юкъван школадин зегъметчи коллективдин собрание хана. Анал ала месэла сад тир: Хиврин юкъван школадин урус чаланни литературадин муаллим Алискеров Алискер Селимханович "Дагъустан Республикадин халкъдин муаллим" лагъай гъурметдин твар гун патал къалтурн. Анал рахай школадин директор Я.Ярметова, завуч А.Агъадашева, урус чаланни литературадин муаллим Р.Сефиханова, географиядин муаллим Г.Сеферовади, социальный педагог Д.Мурадова, муаллимар тир З.Агъадашевади, А.Рамазановади, А.Мукаиловади, А.Сейдуллаева ва гзаф масабуруни Алискер муаллим ихътийн гъурметдин твар гуниз лайихлу тирди къейдна.

Собраниди А.Алискероваз "Дагъустан Республикадин халкъдин муаллим" лагъай твар гунин къарап рейсадвиледи къабулна ва "Хивский район" МР-дин къиливай РД-дин Президентдин гъа-зурнавай документар агакъарун патал къайгъударвал чуугун тапшумишней. Англай инихъ саки пудийи алатнава, амма документин къисмет тъикъ хъанатла малум туш. Им гъайф чуугвадай кар я. Алискер Селимханович хътин къасарив икъл эгечун дузы туш.

Къуба патан Смугъула

Тебиат, вун регъимлу я. На етимар рекъида...

Къадир РАМАЗАНОВ

Бикеханум АЛИБЕГОВА

ГъАР сеферда зун Бакудиз акъатайла, ана дуст журналист Летифа Оружевадихъ галас гъурьшиш хъайила, ада гъамиша заз райондиз, бубадин къвализ мугъманвиле атун теклифда. Адан ватан Исмаил район я. Ана гзаф лезги хъррер ава. Летифади райондин культурадин отделдин заведующийвиле къалахна. Адас вичин хъррун, райондин умуръ лап хъсандиз чида. Ада гъамиша вичин ерирал дамаҳда, вине къада анин дагълар, гъяркъув ийида чипин вацълар, са гафуналди, жен-нетдай къада тъбиат.

Дуствал и районда лап къадимлу я. Ана азэрбажанар, лезги-яр, татар, удинар ва гзаф маса миллиетрин векилар яшамиш жезва. Бакуда яшамиш жезвай Мансур муаллим Азербайжандин гъукуматдин университетдин физкультурадин факультетда гзаф ийисара къалахавай алим я. Ада заз са шумудра лаъбайди тир, бирдан Исмаил райондин акъатайла, ана Смугъул хуре вичихъ лезги са дуст авайди. Абурун дуствал 40 йисалай алатнава жеди. Ингье зун гафарин эвел къилерай Летифадихъ галас Смугъул яшамиш жезвай муаллим **ХАЛИЛОВ Гъульсейн** патав акъатна. Смугъул рикъиз чими, гегъенш - гъузел чка-дал алай, дагълари къулахда бала хъиз къунар чехи хуръ я. Ингье чун машиндай эвична. Гъульсейн муаллимдин къвал хабар къурла, чаз тукъенчиди адан хтул къалурна. Къвални патав газъ хъана. Хвеши хайи хтул Насимиши чун вичин бубадин къалупудал узъягъдаказ тухвана. Къвале къярини къужа текдиз яшамиш жезва. Абурун пуд хва патарал ала. Гъульсейн муаллим пенсияда аватлани, хъррун, школадин умуръдикай яргъа хъана акъвазнава. Муаллим чалай пара рази хъана, съзъбетрик экечина.

Гъульсейн муаллимди цийи къвалер эцигна, ана вичиз еке тав-хана, чехи библиотека тукъурунава. Эхиримжи вахтара ам хуре имам хъиз я. Ада вичиз араб чал чирна, диндин рекъяй вири шартлар къиле тухуза.

Зи рикъел шаир Къадир Рамазанов са чал хтана: Тебиат вун регъимлу я, на етимар рекъидач. Дида, вучиз вун гъамлу я... Етимадикай гъаким хъана инсанрин арада. Гъульсейн муаллим хуре гъамиша муаллим я, адахъ республикадин гъар са пипле ярар-дусттар ава. Ам къе веледри, сусари, езнейри, хтулри шадарзава. Москвадавай Атабеган урус свас гъар береда Гъульсейн муаллимиздиз Россиядин хъсан курортзиз фидай путевка газъ хъведа, вичин патай савкъят я...

Тарих хъсандиз чидай муаллим вичин хурьукай ктаб къиз эгечинава. Гъвечи чавалай къе-далди ада вичин гъар йикъан дневник кхъизава. Смугъул хурь Дагъустандани ава. Исмаил райондик квай вичин хурьурън бине кутур ксарин тварарни Гъульсейн муаллимиздиз хъсандиз чизва.

Плакамахъ къарагъайла, хуре гатфарин марф къвазавай, тъбиат гатфарин чалалди рахазавай. Яраб гатфариз цукъ акъудайла, и хурь гъикъван гъузелдиз аквадатла! Да-гъустанди авай вири лезгийриз, смугъулвийриз салам дуя це лагъана, чун рекъе туне Гъульсейн муаллимди.

Чи вилик квай шегъре рехъ Бакудиз тир. Гатфарин марфари чи машиндин шушеяр чуъхуз-вай.

Дидеди геждади колхозда зегъмет чуугуна. Багъ кутуна, бустан цана, хеб-мал гилалди амай. Асия зайдиф хъайила, хъзмач. Гъульсейн мауллимди хуре, районда еке гъурмет аваз къалахна. Адан ученикар, еке пешекарар хъана, дуныядин вири пипле ава.

Рухвайри вирида Москвада чехи вузра келна. Къе чи хъгъай пешейрай къалахзава. Атабег Москвада, Балабег Бакуда, Фахрудин Сумгантда яшамиш жезва. Абурун арада твар-ван авай духтура, алимар, муаллимар ава.

Асия бадеди рикъел хизвайлал, жегъиль вахтунда адан итим, гагъ курортра, гагъ семинарра, гагъ маса улквейра хъана. Вичи ла-гъайла, гамунин клане ацуна, гъалар туплун рикълер къелчайла, рангари вилерин ишигъ тухвана, гъаларин цакар жигеррал ацуна.

Гъульсейн муаллимди цийи къвалер эцигна, ана вичиз еке тав-хана, чехи библиотека тукъурунава. Эхиримжи вахтара ам хуре имам хъиз я. Ада вичиз араб чал чирна, диндин рекъяй вири шартлар къиле тухуза.

Зи рикъел шаир Къадир Рамазанов са чал хтана: Тебиат вун регъимлу я, на етимар рекъидач. Дида, вучиз вун гъамлу я... Етимадикай гъаким хъана инсанрин арада. Гъульсейн муаллим хуре гъамиша муаллим я, адахъ республикадин гъар са пипле ярар-дусттар ава. Ам къе веледри, сусари, езнейри, хтулри шадарзава. Москвадавай Атабеган урус свас гъар береда Гъульсейн муаллимиздиз Россиядин хъсан курортзиз фидай путевка газъ хъведа, вичин патай савкъят я...

Тарих хъсандиз чидай муаллим вичин хурьукай ктаб къиз эгечинава. Гъвечи чавалай къе-далди ада вичин гъар йикъан дневник кхъизава. Смугъул хурь Дагъустандани ава. Исмаил райондик квай вичин хурьурън бине кутур ксарин тварарни Гъульсейн муаллимиздиз хъсандиз чизва.

Плакамахъ къарагъайла, хуре гатфарин марф къвазавай, тъбиат гатфарин чалалди рахазавай. Яраб гатфариз цукъ акъудайла, и хурь гъикъван гъузелдиз аквадатла! Да-гъустанди авай вири лезгийриз, смугъулвийриз салам дуя це лагъана, чун рекъе туне Гъульсейн муаллимди.

Чи вилик квай шегъре рехъ Бакудиз тир. Гатфарин марфари чи машиндин шушеяр чуъхуз-вай.

Рульгин истемишун жен

Камал бубадин вилерай...

Казим КАЗИМОВ

2014-йис Культурадин йис яз малумаруналди, уылкведин Кыли сифте нубатда гъам шеъердин, гъам хуърун чкада меденият вилик тухуниз манивал гузай вири жуъредин татуғайвилерихъ галаз женг тешкилуниз, бубайрин, ата-бубайрин гүзел адетриз майдан ачухуниз эвер гузва. Идахъ галаз алакъалу яз, заз камаллу агъсакъал Камал бубадин сивияк акъятай са шумуд туыгьмет риккел хиз кланзава.

Жегъил йисара Бакуда, Шекида, Ширванда жуъреба-жуъре къвалахар тамамариз, Камал бубадиз фасагъатдаказ түрк (азербайжан) чалал рахазни чир хъана, гзаф къадар мисалар, мисклалар, камаллу келимаярин. Хуъре ада Гъажи Ибрагъим эфендидин авараб чалал къелиз-кълизни чирна. Виш йисан яшдиз акъатдадзи капл-театни авуна. Уймуърдин эхиримжи йисара гъар юкъуз мусурманрин пак ктаб Къурътан къелиз хъана. Камаллу саки вири уймуър хайи халкъдиз руъгъдин сердеряз къуллугъ авур (хуърунвийри, адап меслят тагъана, я мел-мехъер, я шад, я пашман са карни къеид ийидачир, гъатта хийир-лу рекъизни экъечидачир) Камал бубадиз за шеъбердиз атун теклифзава. Зи теклифдал яргъалди ам рази тахъунин сирдай зи къил гележегда акъатна: лугъумир къван, зи халкъдихъ авай “девлемет - хуъре, культура шегъерда жеда” лугъудай мисал гъакъикъатдивай яргъа тирди заз Камал бубади субутна.

Чун есирвиле къунвани?

Чахчарин күргүнэ хуър хъайи чкадал агақбайла, автобус хъүчера автоматар, карабинар, гъилихъни киңер галайбуру ақъвазарна. Вири автобусдай авудна, са-сад симерин жугұндай ақыдна, шак фейи қасар алава ақъвазариз, къилелай-къвачелди ахтармишиз башламишна. Са дишегълиди ахтын къалмакъап ақыдна хы, карабинар хъүчевай мал са цымуда кас лайды хана.

- Им вуч мусибат я?! - хабар къазва Камал бубади. - Вуч я, жуван хайи чилел жув есирла къазвани?

Ухът аладарна, им сергъят физвай чка я лагъана гъавурда турла, ада алава хъувуна: “Лекъер къена, хъкукъвариз хънвай уълкве я лагъ ман!”

Жуван гъилералди жув дустагъда...

Гъеле рекье акур душушьдин таъсир-дик кумаз, чукъни акъят тийизвай Камал бубани зун гила автостанцияд ал агакъна. Эверайлa, са сядилай пайда хъай такси-ди, меркездихъ бегъем цлар гана (пул гзарф акъятун патал авур кар тир жеди), ківалерин вилик гъана. Ругуд лагъай мертебадиз хаж хүн патал лифтиниз гъахвайла, Камал бубади хабар къада: “Им вуч чка я, чун дарис-къял яз гъахъязавайди?” “Им лифт я, буба, чаз б-мертебадиз хаж жез күймек гузвой” - гъавурда твазва за. Гафунин къат! сиве амаз, лифт ланхъна акъваз хъана. “Еъ, гила вуч-дайди я?! Чун жуван гъилералди тунвай и дустагъдай ни ахъа хъийида?!” Нефес дар, дарих хъанвай чун, баҳтунай хъиз, электрик эквер ахкатна, винелди хаж хъхана. “Эгер гъамиша ик! ятла, и лифт шегъерда күн патал бажагъат умудлу күймек я, хва”, - лагъана Камал бубади айгъамдивди.

Шейтлан базар

Гъяд йикъан нянихъ за Камал бубадиз чи машгъур манидаррин концертдиз теклифна.

Халқынан камалдин хазинадай

Ишреф ЖАВАТОВ

*Адан мецик квал ква.
Балқандин абур турар я, инсандин абур - пек-партал
Мал къейила хам амукуъда, инсан къейила-тIвар.
Пекер цийибур хъсан я, дустар-куънебур.
Ракъ муърхъульди неда, инсан-пехилвили.
Веледдиз девлет тадалди, насигъатар тун хъсан я.
Ярх хъанвай тарцихъ хъен жеседач.
Гафуни тIар тийидайдаз къамчидини тIардач.
Ахмакъдахъ галаз гъувъжет авунихъ файда авач.
Кепек эксикди манат туш.*

Беден зайиф ятIани, рикIик лувар ква.
Шаир хъун шартI туш, ватаннерес хъун чарасуз я.
Ам атIай гаф гвай кас я.
Пулар гъилин чиркер я.
Гъйван квахъайди квахъина, чал чидайдал гъалтра
Айб квачир гүзел жеч.
Ада яд рагъуларзава.
Рахунар - цIалицIам, крап-хъалхъам.
Кыил хъайила, бапIах жасагъида.
Халкъди кIвачер элягъайтIа, чилни зурзада.
Ни тIии хкажсда, адан кIвачерни чиликай хкатда.
Кепекдин къадир авачирдаз, манатдин къадир жеч.
Садра лагъ, къведра яб акала.

“Виридан диктант - 2014”

Гъазурайди -
Ханум ШАЙДАБЕГОВА

Ихътин лишандик кваз алай йиссан 12-апрелдиз урус чалай агъалийрин савадлувал ахтармишдай серенжем къиле тухвана. И мярекатда дүньядин 6 континентдин 352 шегъерди иштиракна. Алатай йисав гекъигайла, ци “Виридан диктант” кхъейбуруун къадар къве сефердилай гзаф хъана - 64 агъзур касдив агакъна. Диктант тешкилайбуруун гъисабралди, Россиядай 263 шегъерди, мукъвал ва яргъал тир къечепатан 47 улькведай 89 шегъерди иштиракна.

Къеџепатан уылквейрин шеѓъерай диктант кхъебурун къадаррал гъалтайла, сифте чкайрал Бишкеќ, Таллин, Павлодар ва Рига ала. И акцијада гъакни МСК-дин экипаж-дин член, лётчик-космонавт Олег Артемьев, Россиядин антарктический экспедициядин (РАЭ) илимдин "Мирный", "Восток", "Беллинсгаузен", "Прогресс" ва "Новолазаревская" станцийрини иштиракна. Цинин йисан диктант тухунин кардиз урус чалан кысметдив къайгъусудаказ эгеч! тийизвай 7 агъзурдав агакъна филологи, координаторри ва маса волонтерри күмек гана, - къейдна акциядин са тешки-латчиди.

“Виридан диктант” проектдин руководитель Ольга Робковеца къейд авурвал, 2 агъзурдав агакъ-на иштиракчийри диктант “вадралди” кхъена. Вадар къачурбурун къа-дар артух хъун, чи фикирдадзи, “Урус чалан жумя йикъар” лишандик кваз тухвай гъазурлухвилин курсарин нетижка я, - алава хъуву-на руководителди.

Алай йисуз "Виридан диктантдин" Интернет-аудитория 3 сеферда артух хъана. 6500-далай виниз ксари диктант онлайн къай-дада къяна. Иштиракчийри гзаф-ни-гзаф "гармошка", "перрон", "семафор", "палисадник", "расхристанный" гафара гъалатлар ахъяйна. И гъалатлар урус чалан правилиояр чир тахъунихъ галаз въя, гъакъицъятдихъ, абур гъикъван ишлемишзватла, гъадахъ галаз алакъалу я. Са бязи гафар явашявашава рахунрай, гъакл кхынрайни квахъзава (месела, "семафор") - гъавурдик кутазва диктантдин экспертный комиссиядин председатель Наталья Кошкревади. Алай йисуз акциядиз текст Россиядин машгъур прозаик Алексей Иванова гъазурна.

* * *

КЪЕЙД ИЙИН: Образованин “Виридан диктант - 2014” се-ренжем алай йисуз Дагъустанда-ни кылे тухвана. Хушуналди, пул-суздаказ вири патал тухвай дик-тант 12-апрелдиз Расул Гъамзато-ван тұварунихъ галай Милли библиотекада тухвана. Дұyz кхыннар авунин карда чипин күватар ахтар-мишиз 120 дагъустанви атана. Дұньядин алемда ихътиң мярекат тухуз 10 йис, чи республикада сад лағайъ йис я.

Низам-къайда хъун патал

ЧИ ЖЕГЫЛАР

Дагъви ШЕРИФ

Алай йисан мартдин вацра Дагъустан Республикада КМОН (качество медицинского обслуживания населения) тівар алай цийи программа кардик акатнава. Ам республикадин здравоохранениндин хиле авай гъал хъсанаруних элкүүрнавай программа я. Проектдин автор таңыбер чи ватанэгъли, Кыргызстандын Көлпиррин хуярый тир Назим АЗИМОВ я. Назим алай вахтунда Дагомедакадемиядин 5-курсунда көлзава ва “Зун Президентдин күмекчи я” гъерекатда иштиракзана. КМОН-дин ківалахдикай чаз Назим Азимова сұғыбетна.

- Назим, КМОН-дин мана-метлеб вуч я ам квел машгъул жеда?

- Проект медицинадин күмекдикай азарлуйрин фикирар ківатунукай, рехнеяр винел ақыдуният ибарат жезва. Чна тіварар кхын тийизвай анкетаяр ақыруиз тазва ва ик, алай вахтунда республикадин медицинадин хиле гъихътин гъалар аватла чирзана. И гъалар чаз больницира къатканвайбурун, медицинадин күмек кіланзазайбурун вилерай аквада. Гележегда здравоохранениндин хиле ківалахзазайвири идарайри чипин везифаляр гъакъисагъвилди тамамарун сифте чқадал эцигда.

- Проект гъынкі хъана фикирдиз атайди я ам кылиз ақындан патал гъыхъгин чалишишилдер ийизва?

- КМОН программа “DI la VERITA” (итальян чалалди “Авайвал лагъ”) проектдин кваз умумырдиз күчүрмишзана. Проект за аллатай йисан декабрдин вацра гъазурна. Идалай вилик зун регион-рин уртаса “Зун Президентдин күмекчи я” общественный гъерекат “Медицина” хилен рөгъбер тир. РД-дин здравоохранениндин министрдин 1-заместитель Фейзулаев Гъабибулаеваз и программа туындарын зи фикир бегемиши хъана ва ам кардик кутуна. Залай гъейри проектда РД-дин здравоохранениндин министрдин дублёр Женнет Рагымовади, “Зун Президентдин күмекчи я” ва “Жегъилрин Ачух Гъукумат” гъерекатрин активистри иштиракзана.

- Виризаң чизвайвал, и мукъвара КМОН-дин сифте серенжем кылес фена...

- Акция Махачкъала шеңбердин центральный больницацадин са шумуд отделенида, гъа жигъетдай яз 3-нумрадин нефрологиядин, 1-нумрадин кардиологиядин, ревматологиядин, гематологиядин, нефрологиядин, умуми терапиядин, аллергологиядин ва маса отделенийра тухвана. Винидихъ тіварар къур жегыллин гъерекатрин активистри 2-3 ийкъан вахтунда больницацадай ахай хъийизвай азарлуйрив тіварар алакир (анонимный) анкетаяр ақыруиз туна. Санлай къаучурла, серенжем вичин асул макъсаддив агақна. Амма нетижайра чна гъелеги винел ақында. Гъар са отделенидай 100 касдин фикир ківаттайла, нетижайра чи баянари галас Дағъустан Республикадин здравоохранениндин сайтдин ақында.

- КМОН-ди ківалах башламишна-ва. Ви гъиссер гъихътинбур я?

- И программа арадал гъидайла ва умумырдиз күчүрмишдайла иштирак авур гъар са касдиз чухсагъул! Инанмиши, я, карди вичин хъсан нетижек гуда. Ик,

чавай медицинадин рекье ківалахзазай пешекарринг ва республикадин ағылайлырн гъалаттар дузы хъийиз, вирида къайдайрив къазвай тегъерда ківалахиз таз жеда.

- Вуна арадал гъанвай и программа хуш акур жегылпиз вуч лугуз жеда?

- Низ чи республикадин гележегдин къайту чүлгүз, республикадин здравоохранениндин хиле къайдар тунин карда, яны КМОН-да иштиракиз кіланзаватла, абур чна чи жергейра гүзетзана. Чи республикадин жегъилприн ва пешекарринг “Цийи несил” вилик тухунин карда активиледи иштирака.

- Ағыалияр патал лап хийирлу ківалах гъиле къунвай вири жегыллар сағътар! Къуй са тімил вахтундилай чи республикада жегъилприн КМОН, “ЯПП”, “ОМП” гъерекатрин ахтармишунар галализни умумырдирн гъар са хиле низам-къайдар хъурай!

Сагъарунин вахт 1 варз я. Къве гъафтеда ара гана, курс мад тиқрап хъийида.

- Къил элкъведайла, $\frac{1}{2}$ стакандай авай күльп авунвай чиңелдиз $\frac{1}{2}$ стакандавай къери вирт яна, хъсандиз хуярда. Ахпа фу нез зур сят амайла, хуярекдин са түруна авайди неда. И къаришма, са югъни какадар тавуна, са вацра ишлемишда. Ам иллаки апрелдиз ва сентябрдиз ишлемишун хийирлу я.

- Бедендин къуват атун ва гъакъин сагъламвилиз хъсан таңсир авун патал са килограмм газарар (хам аламас) гъакъин кишишиш чуяхвена, михы авуна, абураз 8 стакан яд илична, 5 сятда зайдиң 15 зайдиң тада (ругуна виже къевдич). Ахпа ам күзьна, ийкъа пуд сеферда ичи рикелай $\frac{1}{3}$ стакандай авайди хъвада.

- Руфуник ял ақатнавайла, рөгъенвай эфтерар, къуурнавай шивитар ва лавровый пешер вири сад-садак какадарна, ийкъа са сеферда ишлемишда. Руфуник квай ял фад хкатда.

- Астмадин азар авайла, жумун 4-5 пеш стакандиз вегъена винелай гразвай яд илична экуналди тада. Ахпа ам күзьна, чими авуна, нефес дар хъсанвайла, хъвада. 5 декъикъадилай нефес гүнгүн гъат хъийида ва хаж хъсанвай давление ағыз аватда.

- Күсдадли вилик чүтран цүкверин чай хъвайтла, ийиз хъсан ахвар къведа. Ам ик гъазурда: хуярекдин са түруна авай, аптекдай маса гүзвай чүтран цүкверал (ромашка) 1л. гразвай яд илична, 15 декъикъада тада. Ихтибин чайди ратарин ківалахни хъсанарда.

- Къилин ва я риккін дамарар агаж хъсанвайла, чуяхлум-шар (калина) түүн меслят къалурзана. Абураз риккін ківалах къайдадик күхтада. Мадни риккін ківалахдиз лимондикайни газа хийир ава, гъавиляй гъар юкуз эфиридин ягълудалди девлеттүр тир лимондин чкал жакъун меслятзана.

ГИБДД-ди хабар гузва Мукъаят хъухь, аялар я

Лиана НАВРУЗБЕГОВА, Махачкъала шеңбердин УМВД-дин ГИБДД-дин ДПС-дин ОБ-дин пропагандадин инспектор, полициядиян ст.лейтенант

ЭХИРИМЖИ вахтара аялар автобусра аваз санай-масаниз, лап яргыл тир мензилрізин, тухунар газа хъанва. Гъа са вахтунда абурун хата-сузал хъунин ківалахар са ақын хъсанавац. Яни аялар пассажирлар транспорта аваз түхдайла, рекъера гъерекат авунин къайдайрал амал ийизвач. Нетижада еке бедбаҳтвилерни арадал къвезва. И кар фикирда къуна, 2014-йисан 1-январдилай аялар автобусра аваз тешкил-лудаказ тухунин карда цийи къайдаяр къуватда гъатнава. Идахъ галас сад хъиз Россиядін Федерацияда рекъера гъерекат авунин къайдайрникин дегишилдер кутунва.

Абуз квекай ибарат я? Гила санай санис ре-ке твазвай аялар тешкиллү дестеда 8 аялдилай тімил хъун лазим туш. Икъван гагъди къве аял адалай виниз ихтияр авай. И дегишилдер жедалди аялар тешкиллүдаказ къезил машин-ра (легковой машинар) авазни тухудай ихтияр авай. Гила лагъайтла - анжак автобусра аваз. Вични вири патарихъай къайдадик квай автобусра аваз.

Ихтибин истемишунар рекъера хатасузал та-минарун патал ийизвайди я. Тахъайтла, гъын жезвай? Икъван гагъди аялар какатай гъихътин хъайитаны улакъда аваз тухузвай. Ихтибин вахтунда абурул гүзчилав ерли жезвачир. И ва я маса школади автобус заказ гузвай, амма ам тъи къайдада ава, рулдихъ галайди гъихътин шофер я, садазни хабар авачир. Ахпа са ківалах хъайила, гъарай акытзаявай...

И мукъвара Татарстанда хъайи мусибат рикел хин: автобусдин шоферди йигинвал къа-дадилай газа артухарна, гъавиляй адавай рул хузы хъанач, автобус ярх хъана. Адан салонда Олимпиададиз физвай 15 кас пассажирлар, гъа жергедай яз вад аял авай. Са муаллим телефон хъана. Гзафбур хирер-къацлар алас больнициадиз аватна.

Автобусдин шофер 2011-йисуз, пиян гъалда аваз рулдихъ ацукунай машинар гъалдай ихтиярдикай магърум авунвайди тир.

Къейд авун лазим я хы, цийи къайдайрал асаслу я аялар тешкиллүдаказ тухузвай автобусдин шофердикъи “Д” категория са гъакъин тімил тушиз стаж хъун на эхиримжи са ийсалай тімил тушиз стаж хъун на эхиримжи са ийсалай таштунда машинар гъалдай ихтияркай мағырмұ ташунвайди, вич административныи ре-къяй жавабдарвилиз чүлгүн ташунвайди хъун лазим я. 1-январдилай аялар тешкиллүвиледи тухузвай гъар са автобусда рекье твазвай кас хъун чарасуз я.

Цийи къайдайрал асаслу я аялар 3 сядылай газа рекье жезваз хъайитла, абурул фан къас-зат! (сухой паек) са шұышеда, бутылкада авай яд гүз лазим я. 7 иис ташханвай аялар рекье 4 сядылай газа хъана виже къведа. Яргыл шеңбериз аялар газа таштунда колонна рекье 3 сят, адалай газа жез хъайитла, абурул галас медработникни фин чарасуз я.

Ийфен вахтунда (иийен сядын 11-далай пакаман б-далди) тешкиллүвиледи аялар анжак ракын рекъин вокзалрик, аэропортарик къван түхдай ихтияр ава. И къайдаяр вири рекъера хатасузал хъун патал кардик кутунвайбүр я. Мукъаят хъухъ, гъуярмалту водителар!

“АЙБОЛИТ”

Чир хъун хъсан я

“Айболит” газетдай гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

Гзаф вахтараяшар хъанвай инсанрин зигъин зайдиф жеда. И чавуз агъадихъ газа рецепттрикай менфят къаучуз жеда.

• **Кыл чичек раккай** яна, жунадик вегъена, михе хұдда. Ахпа адак гъа мижедин къадарда авай вирт хъуярна, ийкъа пуд сеферда, фу нез са сят амайла, хуярекдин са түруна авайди ишлемешша.

• **Са кыл серг** кульп авуна, аниза са стакандыкай менфят къаучуда. Ахпа адак лимондин михе (сад хътиң пайыр) какадарна, ийкъа пуд сеферда, фу нез 30 декъикъа амайла, чайдын са түруна авайди ишлемешша. Сагъарунин вахт пуд варз я. Са вацра ял яна, курс тиқрап хъийида.

• **Хуквада хер** (гастрит) авай инсанриз афнияр түүн къадагъа ийизва, гъикл лагъайтла афнияри хуквадин мижедин кислотность хажжазва.

• **Эгер ийкъа** 5 стакандилай газа михы яд хъвайтла, риккін приступ хъунин хаталуval тімил жеда, гъикл лагъайтла.

• **Гъилер, кыл** зурзадайла (болезнь паркинсона), агъадихъ газа рецептдикай менфят къаучуда: 2 г прополис (са таблеткадин къадар) экунахъ ва нянихъ фу түүрдайлай гүзгүйн жезмай къван гежжади жакъвада ва цүкъүн мукъвал-мукъвал түкъүнда. Ам газа хийирлу шейд я. Къве гъафтедилай прополисдин къадар къве сеферда тімиларда ва ам жакъун давамарда.

Л.Н. ТОЛСТОЙ

ФИЛИПОК

(Хайи кар)

1

Са гада хъана. Тіварни адан Филипп тир. Са сеферда аялар вири мектебдиз фида. Филиппа вичин бармакни къачуна, абурун гульгүнлиз гъазур жеда. Анжак дидеди адавай хабар къада:

- Я Филиппок, вун гъиниз физ гъазур хъанва?
- Мектебдиз.
- Вун гъеле гъвечи я, фимир, - лагъана дидеди, ам ківале туна.

Аяларни вири мектебда авай. Буба гъеле экунахъ фадамаз тамуз фенвай, дидени ківалахал.

Къазмада Филиппокни вичин къвалариз пичин патав чим гузай къузу баде амуъна. Филиппоказ ківале текдиз газаф дарих хъанвай, бадени са гирендилай ахварал фена. Филиппок вичин бармакдихъ къекъвена, амма жагъанач. Вичин бармак жагъун тавурула ада бубадин къульне бармакни алукіна, мектебдиз рече гъатна.

2

Мектеб хурупн къилихъ галай. Филипп чипин куичедай фидайла адак кицері кяянач, абурун Филиппок чизвай. Амма ам чарабурун ківалер галай патахъ фейила, бирдан садан юяйтдай Жучка экъечіна адал эльзькіз гаттумна. Жучкадин гульгуналлаз еке Волчок лугъудай кицни. Филиппока гъарағыз эгечіна ва ківач галкана алуқына. Гъаятдай са итим экъечіна, ада кицериз гъарағына, абурун катарапна ва биці гададивай хабар къуна:

- Я бицек, вун гъиниз катзава?

Филиппока са затни лагъана чи, вичин палтудин ценерни хажана, алай чқадилай нефес амай къван катна. Мектебдин патав агақайла, акуна хы ада, гуарал са касни алач, амма мектебдин къеняй аялприн ванер къевеза. Филиппоказ кичле хъана: "Зун муаллимди катарайтла вучда?" Акъвазна ам, вичи вуч ийидатла лугъуз, фикирар ийиз. Нагагъ куулухъ элкүүн хъувуртла, мад киці тепилимиш жеда, мектебдин къенез гъахъайтла - муаллимдихъ кичезва.

Мектебдин патавай ведреярни гваз са дишеғель физвай ва ада Филиппокаш элкъвена лагъана:

- Вирида кіелдайла, вун инал вучиз алайди я?

3

Филиппокни мектебдин къенез гъахъна. Дегълиза къилел алай бармак хтүнна ва классдин раклар ахъайна. Класс аялрай аңланвай. Вирида са вуч ятлаши ван аңлатна лугъузтай, муаллим, яру шарфни туттунилай алчудна, классдин юкъвал къекъвезвай.

- Вун вуж я? - гъарайна ада Филиппоказ.

Филиппоказ вичин бармак чуькъвена къуна ва жаваб ганач.

- Де вун вуж я?

Филиппок киснавай.

- Белки, вун лалди ятла?

Филиппоказ акъван кичле хъанвай хы, адавай рахас жезвачир.

- Ятла, рахас жезвачта, ахлад ківализ.

Филиппоказ рахас кіланзай, амма кичевиляй түнд къуранны. Ам муаллимдиз килигна хыз, садлагъана ишехъна.

Муаллимдиз адан язух атана. Ада Филиппокан къилелай кашап алтадна ва аялривай и гада вуж я лагъана, жузуна.

- Ам Филиппок я, Костюшкинан стха я. Ам фадлай вични мектебдиз ракъура лугъуз гъавалат хъанвайди тир, амма дидеди ракъузавачир. Ингэе чинеба атанвайди я.

- Ятла алад, стхадин патав ацуьк. Ви дидедивай за вунни мектебдиз ракъура лагъана, тілалаба, - лагъана муаллимди.

4

Муаллимди Филиппоказ гъарфар къалурзавай, Филиппоказ лагъайтла вири гъарфарни чизвай ва са тімил-шимишлар кіелизи.

- Къала кван, жуван тівар кхъихъ, - лагъана муаллимди.

- Хве-и - хви, ле-и - пе-ок - пок, - кхъена Филиппока.

Аялар вири хъурына.

- Баркалла, - лагъана муаллимди, - ваз кіелиз ни чирна?

Гила Филиппоказ са тімил виклергъвал ақатна ва ада ла-гъана:

- Костюшкади. Зун яманди я, заз гъасята чир жедайди я. Зун ахътин виклергъяди я хы!

Муаллим хъурына ва ада хабар къуна:

- Ваз дуда кіелиз чидани?

- Чида, - лагъана Филиппока ва кіелиз гаттумна.

- Акъваз садра, - лагъана муаллимди, - вұна акъван фурсар ийимир, кіелиз чира садра.

Гъа идалай куулухъ Филиппок вири аялрихъ галас мектебдиз физ хъана.

Къуншияр

За Зайнабан хадач хатур,
Зи къуншиидин руши я ам.
Меслятдали къугъазва чун,
Рикізни зи хуши я ам.

Биці шофёр

За машин гъалзава,
Руг акъудиз цавариз.
Зун рекъери ялзава,
Шегъеризни хувериз.

Гъелеги зун биці я,
Амма чехи жеседа фад.
Зун чи дах хыз диди яз,
Рұлдихъ жеседа къудни гад.

Алинадин агалкъунар

Назифа ЮРКЪУЛИЕВА

Квезд и шикилдай аквазвайди аламатдин руш я. Ада шишир кіелдайла инсан гъейран хъана амуъзаша. Адан тівар **МИСРИМАНОВА Алина** я. Алинади Кысумхурун 2-нұмрадин школада 4-класда хъсан къиметар аваз кіелзаша. Адан сиғтергъан муаллим **АЛАГЪКЪУЛИЕВА Гаяна Жабраиловна** я. Гаяна Жабраиловнади лугъузва: - Алина сиғтергъан классдилай башлашина хъсандиз кіелзашай руш я. Ада хуш къилихъ, ачух риқл ва назик сес ава.

Алина районда ва республикада тухузай конкурсын иштиракчи, газаф грамотайрын ва дипломин сағыб я. Республикадин меркез Махачкъалада тухузай республикадин "Душа народы" конкурсада Алинадиз диплом гана.

Сулейман-Стальский райондин күйл Н.Ш. Абдулмуталибова Али-

надиз вичин агалкъунар мубаракна. "Россия - Дагъустан" конкурса да гъаличивилин диплом гана. Ада вичин раҳуна Алинадихъ еке гележек жедайди лагъана.

- Ви риқл алай ківалахъ вуч я лагъана, - за Алинадивай хабар къурла, - ада жаваб гана:

- Зи риқл ктабар кіелунал, шиширар хуралай чирунал ва абуру хуралай кіелунал ва манийрални ала.

Шаирдин ирсинай

Гъуремтлу аялар, шаир Абдул **ФЕТЯГЪАН** яратмишунра күн патални еке чка ганва. Шаир вич чи арада амачтана, ада аялар, лезги балаяр патал кхъенвай шиширар, дөвиррилай дөвиррал физ, күгъне тежедай эсерар яз амуъзда. Гынкі хын, абуру ватан клан хъунин, хайи лезги чилин гүзелвал къалурунин, тербиядин таҳ ква.

Пехъерин мурад

- Чун ракъинихъ хъанва ғылгел! -
Гъайразава пехъери.
- Мус аватрай нураг никел,
Къур ақъатрай рекъериз?

Къазава, къазава. Циферихъ циф Агалнава цавара.

Я юғ туш им, туш им я йиф,
Марфадин ван - япара!

Квахънавани гарап къати,
Гына ама ксанана?

Рагъ авайла, вуч хъсан тир,

Цав нураив ацана.

Гатфарин рагъ

Бадеди рагъ гузва къульузы,
Кацы - вичиз, заны - жуваз.
Нур қызыза вири хуруп,
Къуд пата бул нұйкер ава.

Юзурзава бадеди тівал:
Нұйкер кіеве гъатзаша,
Гърайайдик ква, ақатна къал,
Чуылдиз абуру катзаша.

Ктаб-дафттар ақылана за.
Метлеб ава тарсарихъ.

Гила квев яб агалда за

Яргъай хтай гатфарихъ.

Къаравул

- Заз чида зун кландаиди
дүгърийриз,

Крап къазава лугъуз за уғрийриз.

Амп-амп!

Зи гафар туш са күсні тапараар.

Аватла зун, герек туш тапараар.

Амп-амп!

Амп-амп!

Акы, чир хъухъ къаравул авайди.

Чукурдайди чуынхъиз атайди.

Йифиз-юкъуз галатдач,

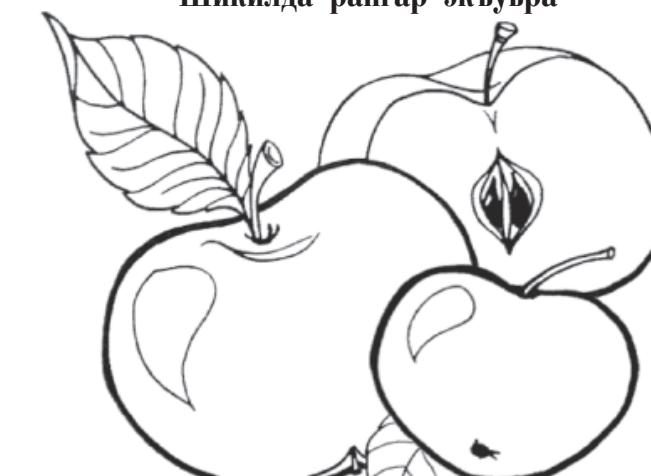
Уғрийрилай алатдач.

Амп-амп!

Амп-амп!

Гъелелеги зун ингъе, квезд ақвазава,

Жуваз жагъай тупунив къугъавазва.

Шикилда рангар экъура**Мисс Галар**

Имам АСЛАНОВ

1. Чарх я йигин элкъевзвай,
Аяларни хъурызва.
Аламатар жеда къван:
Гульгуналлаз сад-садан
Жанавуран, балқанар,
Миргер, къуырер, асланар
Физва вилик, тийиз сес,
Ам вуч ятла, лагъ түн бес?
2. Къуватлу жунгавди хыз,
Кыл экъуырда чилера,
Жунгавди хыз яд хъвадач,
Векъни недач чуыллера.
3. Сарап ава сив квачиз,
Гъамиша вич хъуреда,
Кутунмазди ток вичик -
Ам йигиндиз элкъведа.
"Түн" ганмазди, гъасята
Ван акъатда сарапай,
Ашкы аваз гъужумда
Тахтайрални гъвараарал.

Накъварикай күнлілар ийиз,

Күнліларни патар ийиз,

Фида күлүх, гагъ вилик.

Тади квачиз гъич вичик.

Хажак гъил, лагъ аван,

Низ чидатла, тівар адан!

3. Сарап ава сив квачиз,

Гъамиша вич хъуреда,

Кутунмазди ток вичик -

Ам йигиндиз элкъведа.

"Түн" ганмазди, гъасята

Ван акъатда сарапай,

Ашкы аваз гъужумда

Тахтайрални гъвараарал.

Чин гъазурайди - Жамиля ГАСАНОВА.

Олимпиададиз талукъ месэлэяр веревирдна

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алай йисан 21-апрелдиз, Махачкалаада, РД-дин физический культурадин спортдин министерствода Россияядин Олимпиададин комитетдин патав гвай региона спорт вилик тухунин рекъя Управленидин руководитель Михаил Малюга республикадин спортдин къилин идарадин коллективдихъ галаз гуруушши хана. Мярекат министр Мегъамед Мегъамедова ачухна ва кыле тухвана.

Квалахдин рекъя еке метлеб авай и гуруушдал Россиядин Олимпиададин Уставда дегишвилер тунин ва Вириоссиядин Олимпиададин югъ кыле тухунин месэлайрикай рахана. Мугъанди кватл хъянтайбуруз Россиядин спортсменри Сочида кыле фейи Олимпиадада, спортдин виридалайни важибул күгъунра гъалибвал къазанмишун тебрика.

- Россиядин Федерациядин тариҳда, гъам ССР-дин девирдани хъутын Олимпиададин күгъунра икъван зурба агалъунар садрани къазанмишиз ала-кайди туш-, къейдана ада. - Исятда спортдин виридалайни къилинбур тир акъажунрин - Олимпиададин цийи цикл башамишнава ва Россиядин Олимпиададин комитетда Рио-де-Жанейрода жедай гатун Олим-

пиададин къугъунриз гъазурвал акунин квалахарив эгечнава.

М.Малюгадин гафараид ма-лум хъайвал, къе, 24-апрелдиз, Россиядин Олимпиададин комитетдин исполком кыле фин лазим я. Анал са жерге месэлайрихъ галаз санал Олимпиададиз талукъ яз тешкилдай собраниди-

кайни, ам кыле тухудай вахта-рикайни луъзула. Мугъанди къейд авурвал, и собранидал Россиядин Олимпиададин комитетдин (ОКР) президент, исполном, генеральный директор ва генеральный секретарь хъядя, гъакини ОКР-дин Уставда дегишвилер тунин месэлайриз килигда. Вириоссиядин Олимпиада 28-иондиз кыле тухуда.

- Нубатдин, 25-сефера тешкилзав и югъ, Сочида хъайи күгъунра Россиядин спортсменри къазанмишай агалъунриз, гъакини международный Олимпиададин комитетдин (МОК) 120 йистамам хъуниз ба-

шнавайди жеда. Чна Дағъустан Республикадивай ийкъаз талукъарнавай мярекатра активвал къалурун гузленишшава, - ла-гъана М.Малюгади.

Гуруушдал Олимпиададиз талукъ са жерге месэлэяр мадни веревирдна. Кылди къачуртла, мугъанди Сочида кыле фейи

Эхирдай Мегъамед Мегъамедова Михаил Малюгадиз Дағъларин улкведиз мугъман хъунай чухсағыл лагъана. Дағъустандин физический культурадин спортдин министерстводи ОКР-дихъ галаз гъамиша активнида-каз квалахдайди къейдана.

Олимпиадада къазанмишай къазанжийрин 60 процент пул улкведа физический культура ва массовый спорт вилик тухуниз харждайдакайни хабар гана.

- И жигъетдай яз "Спорт ви-ри патал я" программадин сер-гъятра аваз Россияда жуъреба-жуъре мярекатар кыле тухуда, - алава хъувуна ада.

Ихирдай Мегъамед Мегъамедова Михаил Малюгадиз Дағъларин улкведиз мугъман хъунай чухсағыл лагъана. Дағъустандин физический культурадин спортдин министерстводи ОКР-дихъ галаз гъамиша активнида-каз квалахдайди къейдана.

Мегъамед Абдусаламов гъелелигда хъсан хъанвач

Гъазурайди -
Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай йисан ноябрдин вацра Нью-Йоркда Кубадай тир М.ПЕРЕСАХЪ галаз кыле тухай бягъсина Дағъустандин машгъур боксёр Мегъамед АБДУСАЛАМОВА Залан тарвал, беденди еке хасарташал хъайдакай чна хабар ганай. А члавлай инишь са къадар вахт алатнаватланчи спортындин гъал хъсан хъанвач. Духтурии риклекинардай хабарарни гузвач, абуру М.Абдусаламовавай мад я къекъвез, я раҳаз хъжедач луъузва.

Рикел хин: тарвал хъайдалай куулухъ са шумуд югъ алатайла, Нью-Йорк шеърда, Рузвельтан тіварунихъ галай медицинадин центрада, кылин мефтедал квятл хъанвай ивидин лахта алуудин патал М.Абдусаламоваз операция авунай. Идалай гурууңиз ам яргъал вахтунда искусственный комада хъанан.

Алай вахтунда боксёрди Нью-Йорк шеърдивай 65 км-дин яргъя авай "Хелен Хэйс" тіваралай реабилитацияндин центрада сагъламвал пайгардик күхтазва. Операциядилай куулухъ Мегъамед Абдусаламова-

вай чапла патал вил ахъайиз жезвач. Мефтедал яд квятл жезвач, а яд куулан тарций ақыудзаза. М.Абдусаламоваз алатнавай варца 40 кг-дин яхун хъанва.

Интернетда авай хабаррал аласлуя, Нью-Йоркда авай Россиядин Генконсульстводин куулугъири чи боксёрди сагъламвал мягъкемарзовая централдик, гъакини спортсмендин багъирихъ галаз алакъа хузвая. Икк, спортсмендин патав адан умъурдин юлдаш Баканай, стха Абдусалам гва. Абуру малуматдай исята спортсмендин вичиз ван къевзвайди гъилин ишарайрагди къалуриз жезвач.

Мегъамед Абдусаламов "Хелен Хэйс" тівар алай реабилитацияндин центрада аваз тамам къуд варз хъанва. Гъар са варз боксёрдизина 51 агъзур доллар-

дай акъваззава. Мукъва-къилийи, ярар-дустари М.Абдусаламоваз күмекдин гъил яргъи авун рикелай ракъурзувач. Икк, ийкъара, "Анжи" "Зенитдик" галаз күгъун кыле тухудай члавуз Каспийскда, "Анжи-Арена" стадиондал "Анжи" комитетдин ва РД-дин пешекарвилин боксдин федерациядин кыле авай ксари мергъяматлувили серенжем тешкилна. Къейд авун лазим я хъи, къувуниз тамашиз атанвай чехи пай ксари: "Анжи" ва "Зенитдин" болельщици чеплай алакъадай къадарда пулдин күмекар гана. Квятлиз алакъа пул Махачкалаада авай Абдусаламовин квализ фена, буба Мегъамеджайдив вахканы.

Къейд авун лазим я хъи, Россиядин пешекарвилин боксдин федерациядин президент Андрей Рябинскийдини М.Абдусаламоваз пулдин еке күмекар гана, и кар давамарни ийизва.

Рикел хин: алатай йисан декабрдин вацраны Мегъамед Абдусаламоваз пул квятлуниз талукъ серенжем кыле тухвани. А члавуз РД-дин физический культурадин спортдин министерстводи Махачкалаада, "Динамо" стадиондин пресс-центрда, тешкилай серенжемдин нетижада 600 агъзур манат пул квятлай.

Турнир...

ВОЛЕЙБОЛ

Райсудин НАБИЕВ

Сталарин командаир финалдиз ақватна. Къве командадини гъалибвал патал гзаф алахунар авуна. 2:0 гысадбалди Курхурун команда (шикилда) гъалиб хъана. 2-чка Вини Сталарин, 3-чкани 1-нумрадин ДЮСШ-дин командаирни къуна. Абуруз талукъ тирвал турнирид кубокар, дипломар, 25, 20, 15 агъзур манатдин къадарда аваз пулдин пишкешарни гана.

Турнир тешкилуниз ва тухуниз райондин спорткомитетдихъ галаз Курбаналидин мирес А.Магъмудовани күмекдик гъиль яргъи авуна.

Къугъунра тафаватлувилен къалурай Курхурунни Вини

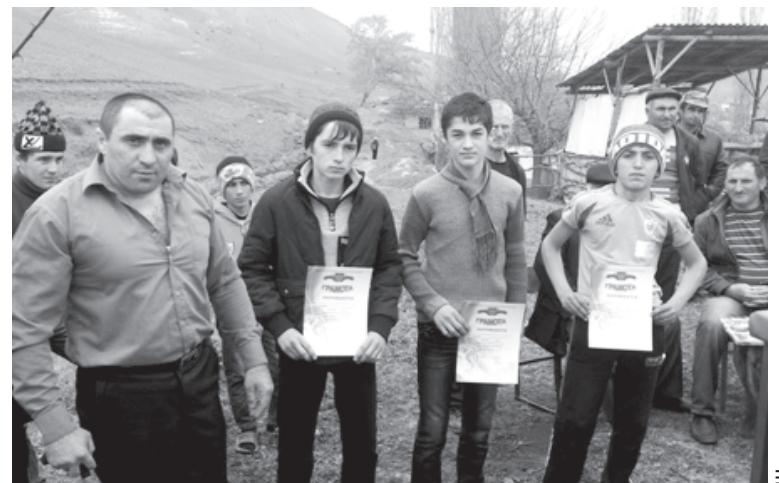

Шикл авторди яна

АРМСПОРТ

ЧИ КОРР.

И мукъвара Гъульвөзин хүрье армспортдай Ахцегъерин райондин квэнквичивал къазанмишун патал 1998-1999-йисара дидедиз хъайи жаванандин арада акъажунар кыле фена.

Шикл авторди яна

Ана Ахцегъерин 2-нумрадин, Къакларин, Луткунрин, Цийи Усурин, Гъульвөзин, Гъепцегъерин (Мегъарамдхурун район) юкъван школайрин ва Ахцегъерин 2-нумрадин ДЮСШ-дин командаирни иштиракна.

Заланвилин категорийриз килигна акъажунрин иштиракчийрикай ағадидихъ галайбур 1-чакайриз лайихлу хъана: Жамед САМЕДОВ (45 кг-дал къедалди, Цийи Усурин СОШ), Эльдар ФЕРЗАЛИЕВ (55 кг-дал къедалди, Къакларин СОШ), Шафидин МЕРШИТОВ (60

кг-дал къедалди, Ахцегъерин 2-нумрадин ДЮСШ), Артур ГЪАЖИЕВ (65 кг-дал къедалди, Ахцегъерин 2-нумрадин СОШ), Ислам ГЪАМИДОВ (70 кг-дал къедалди, Гъепцегъерин СОШ), Алибек РИЗВАНОВ (75 кг-дал къедалди, Гъульвөзин СОШ) ва еке заланвал авайбурун арада Назим АЗИМОВ.

ШАХМАТАР

Хазран КЬАСУМОВ

И ийкъара Россиядин Игит Радим ХАЛИКОВАН тіварунихъ галай Кыулан Сталарин юкъван школада педагогикадин зөгъметдин ва спортдин ветеран Вавилон КЪАЗИЕВ гурумтадай шахматтар үйләндирилген турнир къиле фена. Ана Кыблепатан Дағъустандын шеъррәйни райондик атанды.

вай 30-далай виниз спортсменри иштиракна. Къизгъиндаказ кыле фейи акъажунра 1,2 ва 3-чкайр шахматтар Алик ГЪАЖИЕВА (Нұңғұлы), Ризван Гъасретова (Дербент), Халилбек ХАЛИЛБЕГОВА (Кыулан Стал), тәмайрай Къазимегъамед Гъасретова (Дербент), Садрат АЛИЕВА (Нұңғұлы) ва Артик ИСМАИЛОВА (Ағға Сталарин Къазмая) къуна. Приздин чкайр күрбуруз дипломар, грамотаири ва къиметлу пишкешар гана.

Вишелай алатнава

Кыблепатан Кореядин "Севоль" паром батмиш хүнүн нетижада телефон хайбурун къадар 104 касдив агақнава. Кыблепатан Кореядин "Ренхап" агентстводи 22-апрелдин пакамахъ ганвай малумат гъа ихтиндиг. Гъелеги 198 кас тел галализ квахьнавайбур яз гысабаза.

Къутармишунрин къалахар давам жезва. Саласа йикъан пакамахъ водолазриз 17, испен юкъузни 28 мейит жагъана. Алай вахтунда гимидин пуд ва къуд лагъай палубайрал, гими батмиш хайи чадин патаривни къутармишунардайбуру жагъурунин къалахар къиле тухуза.

"Севоль" Кыблепатан Кореядин патарив 16-апрелдин пакамахъ батмиш хъана. Гимидиг 476 кас авай. Асул гысабдай абур Инчхон шегъердай Чечжу остривдал экспурсия-диз физвай школьникатир. Испен юкъуз чир хайвал, телефон хайи школьникрин арада Россияндин са гражданин авай, адан мейит жагъана.

174 кас, гъа гысабдай яз, гимидин капитан та экипаждин хейлин членар къутармиш хъана. 68 иис хъанвай капитан Ли Чжун Сок силисдик ква. Адак гъульера къекъунин устив чурунай ва, вич пассажир я лагъана, батмиш жезвай гимидай сифтегъанбуюракай сад яз экъечунай тахсир кутазва.

"Аль-Каедадин"

55 боевик тергна

Йемендин властири официальный малуматдал асаслу хъана, Ассошиэйтед Прес-сди хабар гузтайвал, "Аль-Каедадин" базайрал бомбаяр вегъинин нетижада 55 боевик тергна. Телефон хайбурун арада таешкилтергна. 3 зекил авайдакай властири хабар гузва. США-динни Йемендин саналди тир серенжем Америкадин летчик авачир самолетрин къумекдади къиле тухвана.

"Аль-Каедадин" тергнавай база ульткедин кеферпата Абъян вилаетдин дагълух чада авай. Сифте яз анал гъяд юкъуз гүжумна, амма Йемендин МВД-ди и кардин пъакъиндай малумат анжак гүльбүнин юкъуз гана. Испен юкъуз гъавадай гүжумар тикрар хъувуна, и сеферда - Америкадин самолетрин къумекни галаз.

Хиве къуна

СССР чкай 1991-йисалай США-ди Украина патал 5 миллиард доллардив агақнава. Идан гъакъиндай, CNN телеканалдиз интервью гудайла, Европадин ва Евразиядин крааи США-дин госсекретардин къумекчи Виктория Нуланда хабар гана.

"И пулар Украинахадин халкъдин умудрин - къуватту, демократвили гъукум тешкилүн терев хүн патал харжна", - къейдна Нуланда. Гъа са вахтунда госсекретардин къумекчи къейд авурвал, и такътар "вичвичелай арадал атанвай гъерекат" тир Майдан тешкилун патал харжна.

Нуландан гафаралди, алай вахтунин Украинадин гъкуматдивай адан вилик акъвазнавай асул къве месэла лап хъсандиз кълиз акъудиз жезва. Сад лагъай месэла-им международный валютный Фондунихъ газл алакъяр тешкилун ва коррупциядиз акси реформа башламишун, къвед лагъайдини - "президент хъядай азад ва гъахъу сечкия" къиле тухун. Гъа са вахтунда госсекретардин къумекчи къейд авурвал, Украинадин разъэкъечдай пата къиле физвай вакъиляр гысаба къуна, гъкуматди сечкияр къиле тухун патал ислягъ шартлар тарьнан лазим я.

Киевдик тахсир

кутуна

Лаврова Киевдик Женевадин икъраар векъидаказ чурунай тахсир кутуна. Киевдин властири Женевадин икъраррин истемишунар неинки тамамарзавач, акси яз, абур векъидаказ чурунава. Идан гъакъиндай 21-апрелдин Россияндин къецепатан кратин министр Сергей Лаврова малумарна, хабар гузва ИТАР-ТАСС-ди.

Алай вахтунда, виридалайни къилинди, Украина да са гъихътин ятлани гужар авуниз рехъ гана къандач. Им Женевадин икъраррин сад лагъай пункт, сад лагъай истемишин я. Женевадин икъраар чуруналди власт гъиле къунвай ксари неинки и икъраар тамамарзавач, абур чуриз алахъзава", - къейдна министрди. Лаврова гъакъни ала-ва хъувуна хъи, Украинадин властири "четин гъаларин себебар арадай акъудун патал түб-түллээ элзазава". Министрдин гафаралди, Киевдилай экстремистрал гүзчивал тухуз алакъзавач, я тахъайтла, абуруз и кар ийиз къандавач. Славянска Пасхадин суварин йифиз блокпост ягъуни МИД-дин къил ажугъламишна. Яракъар гвачир ксар ягъун Лаврова рехъ гуз жедай кар туширди къайдна.

Женевадин документри са гъихътин ятлани тайин вахтар къалурнавацтани, абуру ульткеда арадал атанвай пъалар тади гъалда арадай акъудун къейднава, гъавурдик кутуна министрди. Сифте нубатда, им закон-сүдестяр яракъсуз авуниз, экстремизмдиз рехъ тагуниз, политикадин жигъетдай дустагъра тунвайбур ахъяюн из талукъ. Лаврован гафаралди, кутуннавай икъраррини килг тавуна, Киевдин властири Украинадин къиблединн разъэкъечдай патан активистар дустагъра тун, Россияндин журналистриз ульткедиз къведай ихтияр тагун ва абур къун давам жезва.

Идалайни гъейри, МИД-дин къили гысабзайвал, Женевадин икъраар "майдандиз" талукъ туш лугъуз чукъурзавай малуматар иллаки дүзбүр туш. "Майдан" амукуну къецепатан политикадин ведомство ажугъламишава.

Россияндин МИД-дин къилиз чизва хъи, Украинадин къиблединн разъэкъечдай пата авай яракъу боевики гъужумар авуни граждан дяве арадал гъун мумкин я. Лаврован гафаралди, Россиянди и кар неинки писле-

мишда, гъакъни ихтиин чалишишилерииз рехъ гудач. Рагъакъидай патан ультквейри арадал атанвай гъаларай жавабдарвал чин хивез къачудай чадал тахсирар Россияндин кутаз чалишиши хүнүн министрдик къалабулух кутазва. Лаврова Россия маса ульткейтивай къакъудиз чалишиши хүнүн гележег авайди туш лагъана, гъикл лагъайтла, дульядин хейлин государствойриз и кардий зарар жеда.

17-апрелдин Женевада къиле фейи ра-хунрин нетижада Россияндин, США-дин, Евросоюздин ва Украинадин векилри Украина-дагъалар гүнгүнүз хидай мүмкінвал гудай икърар къабулна. Документдегужар аву-ник, кичлерар кутундай вад сад-садал гъал-дарунайкай отказун, законсүздәкәс къунвай дараматтар азадун ва конституционный ре-формадар милли рахунар башламишун къалурна.

Ветеранриз

200 доллар гуда

Узбекистанда Гъалибилин юкъуз Ватандин Чехи дяведин ветеранриз пулдади кум-мек (пособие) гуда. Гъкуматдик "Правда востока" газетди къхъизивал, талукъ тир указдал Республикадин президент Ислам Каримова къул чурунва. Пособидин квадар 600 агъзур сумдиз барабар я. "Ферганада" агентстводин малуматрал асаслу яз, им 200 доллардиз барабар я.

Ихтиин премияр дяведин иштиракчириз гуз сад лагъай тис туш. 2013-2014-йисарани ихтиин пулар ганай.

2013-йисан апрелдин делилралди, Узбекистанда Ватандин Чехи дяведин 5000-дай газа иштиракчир яшамиш жезва. Фашистриз акси женгера Республикадин миллионн зуралай газағъалийри иштиракнай. Абурукай 420 агъзур касдаль хирер хъана. Женгерин майданра къалурай къегъалвилерай Республикадин 170 агъзур ағъалидиз орденар ва медалар, 338 касдиз Советтин Союздин Игит лагъай тъвар гана.

"Ферганада" къеидзавайвал, Узбекистандин властири Ватандин Чехи дявединиз талукъ яз Советтин девирда къабулнавайдалай хейлин тафаватлу тир фикир арадал гъанва. Къилди къащуртла, Узбекистанди "Советтин Союздин терефдал алааз" дяведа иштиракай-

ди я лугъудай тезис майдандиз акъуднава. Гъа и жуъреда Республикадин аслу туширвал къеидзава. Идалайни гъейри, СМИ-рава келдай пособийра "Ватандин Чехи дяве" гафар "1941-1945-йисарин дульядин къед жезва" гафаралди дегишарнава.

КПРФ-дин теклиф

Россияндин паспортра цийи са шумуд графа пайда хъун мумкин я. КПРФ-дин патай Госдумадин депутатри гражданиндин паспорта адан миллирдин, диндин ва ивидин группадин гъакъиндай малуматар тун теклифзава. Идан гъакъиндай "Известия" газетдиз и законопроектдин авторрикай сад

тир коммунист Владимир Федоткина хабар гана. "Исятда Россияндин гражданин паспорта лишан, "хусуси код" графа ва газа маса делилар ава, абур жуъреба-жүре милдетрин ва динрин гражданин инанишишилерииз къарши къвезва. Тъавиляй газа гражданин, къилди къащуртла, хашпара диндал алайбуру, РФ-дин гражданиндин паспорт къащунайкай отказзана. И кардихъ газл алакъалу яз, паспортын гъакъиндай закон къабулдай ва дегишилери күхтадай фикир арадал атанва. Паспортдин бланкда лишандин ва хусуси коддин чадал анжак герб тун теклифзава. Идалайни гъейри, 25 ва 45-йисар хъайила, паспорт дегишилар та-

вун, адад гъа яшарин шикилар алкүр хъувун теклифзава. И кард бланкар гъазурунн ийизивай харжияр тимиларда ва Россияндин Федерацияда паспортихъ газл алакъалу къайда хъсанарда", - гъавурдик кутуна Федоткина.

Паспортда миллир къалурин практика СССР-да авайди тир. Идалай гъейри, 1990-йисалди документда гражданин суддик акатайди яни, тушни лугъудай малуматни авай.

Сихил -

ләжберрикай

Хуърерин территорияри вилик тухуниз талукъардай Госсоветдин заседанидал Россияндин Президент Владимир Путин вичин ата-буба тайндаказ гы кесипидин векилар тиртла малум туш, амма абур лежберар тирди ва XVII асирдилай Тверский губернида яшамиш хъайдан гъакъиндай документти тестикъарзайди малум я лагъана. Идан гъакъиндай "Цийивилер" РИА-ди хабар гузва.

"Зархаририн документрай зи ата-буба я XVII асирдин сифте паюна гилан Тверский областда яшамиш хъайди, хуъре къалахайди ва лежберар тирди лап хъсандиз чизва. Ина ацунахай хейлинбуюракай та-буба тайндаказ гы кесипидин векилар тирди ва XVII асирдилай Тверский губернида яшамиш хъайдан гъакъиндай документти тестикъарзайди малум я лагъана. Идан гъакъиндай "Цийивилер" РИА-ди хабар гузва.

Государстводин Кыли гъа и кар себеб яз хуърера къиле физвай къалахар вичизни талукъ тирди къейдна. Вичин нубатдай яз, ЛДПР-дин фракциядин регъбер Владимир Жириновскийди и месәладиз вичини фикир гайди, вичин дувулар Наполеоназ ва Альберт Эйнштейн мукъва тирди малумарна. Ада къейдна хъи, "абур лап яргъал мукъва-къилияр я. Гъакъ ятлани, чи арада са гъихътин ятлани мукъва-вилин лишанар ава", - хабар гузва ИТАР-ТАСС-ди.

КПРФ-дин регъбер Геннадий Зюгановай Президентди вун гы сихилдик акатзана лагъана хабар къурла, адани вич лежберрикай тирди къейдна.

"Зюгановка" - им хъультуун къаяриз дурум гудай къультуун сорт я, гъавиляй са шумуд асирра ам Урасатда битмишариз хъана. Гъа икъл зун Наполеоналай лежберриз газа мукъва я", - къейдна КПРФ-дин регъберди.

Рекъем

• Россияндин ФСИН-дин делилралди алай вахтунда дустагъханайра ацунахайбурун къадар 674,9 агъзур касдив агақнава.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 35,67 манат,
1 евро - 49,22 манат,

къизил (1 гр) - 1480,61 манат,

гимши (1 гр) - 22,51 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гъазурайди - Шагысмаил Гъажимирзоеев

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛАР:
РД-дин Халқын Собрание,
РД-дин Гъукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЫЛИН РЕДАКТОР
А.У. САЙДОВ
Тел/Fax: (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

**КЫЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ**
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

**КЫЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ -
ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ**
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САЙДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
К. М. КАЗИМОВ
65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Х. ШАЙДАБЕГОВА

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз ваххана - 17.00

Газет "Лезги газетдин" компьютерин базада гъзурна.

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,
Пушкинан күчө, б.

Тираҗ 9760

Макъалаяр редакцияди түкүлүр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузувач ва абур элкъвена вахкузувач. Редакциядинни макъалайриз авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гузувизал авуунин вахтурадин ирс хүнин рекъяя РД-дин Федеральный къултурулгын Кыблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунча.

ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:

367018, Махачкала,
Петропин проспект, 61.
7-мертеба.

(Г) - И лишандик квай материалар гъакыдих чапзавайбүр я.

НАШИ РЕКВИЗИТИ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
БИК - 048209001
ИНН - 0562043725
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Регъбердин гъурметдай

Гъумбетдал цууквер эцигзавай вахт

Шагъабудин ШАБАТОВ

22-апрелдиз дүньяядин пролетариатдин рэгъбер В.И. Ленин дидедиз хайи ийкъяз талукъ яз, гъар ийсуз адет хъанвайвал, Къасумхурун майдандал алай адан гъумбетдал цууквер эцигзавай къиле КПРФ-дин Сулейман-Стальский отделенидин 1-секретарь Рамазан Абдулазизов аваз райондин коммунистрин чехи десте фена. Абур анал Къасум-

хурун 1-нумрадин СОШ-дин пионерри цууквер вугуналди къаршиламишна.

Гъумбетдал цууквер эцигайдалай гъульгъуниз, анал митинг хъана. Митингдал В.И. Ленинай, адан идеярикай, алай вахтунда дүньяяды, къилди къачуртла Украина да къиле физтай вакъайрикай, социализмдин лайихлуверикай Р. Абдулазизов, партиядин ветеран тир В. Керимов, А. Мейланов, и царапин автор ва маса юлдашар раҳана.

Зегъметдин законодательство Чуурмир

Н.КАДЫРОВ,
Махачкала шефъердин
Ленинский райондин
прокурордин чехи къумекчи

Махачкала шефъердин Ленинский райондин прокуратуради ООО ДСУ-дин (Дорожно-строительное управление) администрацияди вичин работникриз яръял вахтунда къалахдин гъакъи таганвайдан гъакъиндей чипиз атай арза ахтармишна.

РД-дин Зегъметдин кодексдин 136-статьядал аласлу яз къалах гузай касди вичин работникриз коллективный договорда тайнарнавай къайдада, гъар зур вацралай къалахдин гъакъи ганвачир.

Прокуратуради атанвай арза бине авайди яз гысабна. Дүгъридинни, ООО ДСУ-дин администрацияди закондин истемишиун чурна, вичин работникриз 4 вацралай гзаф вахтунда зегъметдин гъакъи ганвачир.

ОО ДСУ-дин генеральный директорди зегъметдин гъакъи гун геч хүнин себеб анжах Махачкала шефъердин яшайишдин къвалеринни коммунальный ма-

шият ООО ДСУ-дин авур къалахрай 36 миллион манат буржу хүн тирди ва ина маса са жуърединни интерес авачирди къейдана.

Алай вахтунда ООО ДСУ-дин работникриз октябрь-март вацрарин гъакъи вири ганва.

2014-йисан мартдин вацра "Гъажиеван тъварунихъ галай завод" ОАО-да къиле тухтай ахтармишни зегъметдин законодательство чурнавайди субут хъана.

Зегъметдин икърар къуватда хъунакъвазарайла, къалах гузай касди къуллугъдилай хъфиззай работникриз хквевай вири пул гъа хъфиззай юкъуз гун лазим я.

Амма къалахдилай элячиззай заводдин слесарь С.И.Шалловаз, экономист З.Х. Валееваз, машинист М.А.Искандероваз пулар анжах 2 гъафтедилай хганва.

2014-йисан 27-мартиз "Гъажиеван тъварунихъ галай завод" ОАО-дин руководителрилай административный къайдаяр чурнай дело къарағъарнава.

А.Я.Папалашеваз законар чурнуни талукъ кимивилер арадай акуудун патал тағыкимарна.

Хабар це

КВЕВ "ЛЕЗГИ ГАЗЕТ" МУС АХГАКЪЗАВА?

Хемисдиз, жуъмядиз, кишдиз, гъяддиз, ислендиз, саласадиз, арбединиз? -

Шегъер, район, хуър къалура -
Жуван тъвар, фамилияни -
Талабзана атана редакциядиз раҳкурун.

Утерянный аттестат об основном образовании серии В за №932719, выданный в 1980 году Зурабкентской восьмилетней школой Сулейман-Стальского района РД на имя АЛИМЕРДЕНОВА Рафика Мусаивовича, считать недействительным.

Проводится подписка на 2-ое издание энциклопедии "ЛЕЗГИСТАН". Стоимость подписки на 1 экземпляр -1000 р. Обратиться в Институт педагогики (367012, г.Махачкала, Леваневского, 4) к КАКИМОВУ. Тел.: сл.67-18-59; д.64-01-18; моб.8-928-560-18-66.

"Маршрутка" - серенжем

Муслим ЮНУСОВ,
РФ-дин МВД-дин Махачкала шефъерда авай управленидин
ОГИБДД-дин технический надзордин отделенидин
начальник, полициядин полковник

Маршрутный таксийрин шоферри машинар гъалунин къайдаяр чурун ва рекъера къайдайдик квачир машинар ишлемишун себеб яз эхиримки вахтара рекъера залан нетижайрал гъизвай аварияр арадал къвезва. Ида Госавтоинспекциядик къалабулух кутазва.

Виликрай къиле тухтай профилактикадин серенжемрин не-тижада пассажирар тухузтай шоферри - муъват тир къецепатан улквейрин гражданри рекъера гъерекат авунин къайдаяр чурай душушшар винел акуудна.

Идахъ галас алакъалу яз, къецепатан улквейрин шоферри миграционный законодательстводин положенияр текъидаказ чурай душушшар дуздал акуудун патал РФ-дин Махачкала да авай УМВД-дин ОГИБДД-дин личный составди РФ-дин РД-да авай УФМС-дин къуллугъчияр

желб авуналди, рекъера къайдаяр чурунин вилик пад къадай се-ренжемар къиле тухвана.

2014-йисан 15-апрелдиз Россияндик ФМС-дин Дағустан Республикада авай управленидин 70716-нумрадин приказ тамамарун патал РД-да авай МВД-дин 2014-йисан 21-25-апрелдиз "Маршрутка" серенжем къиле тухуза. Ам къиле тухдай вахтунда шоферри ва къилдин карчирри, гъа гысадбай яз къецепатан гражданри, рекъера гъерекат авунин къайдаяр ва миграционный законодательство къилиз акуудун гъизвивал артухарна.

Россияндик Федерациидин территорияда ругуд вацралай виниз машинар гъалазавай къецепатан улквейрин шоферри автошколайра къелна экзаменаравахкайдалай гъульгъуниз Россиядин жуъредин водителвилин удостоверение къачун лазим я.

2014-йисан 2-пай патал

ЛезГи газет

къихъ!

6 вацранди - 51313

**газетдин къимет почтарин
отделенийрай:**

6 вацра къвализ - 387 манат

**6 вацра почтарин абонентрин
ящикрай - 217 манат 92 кепек**

**"Дагпечатдин" киоскрай:
6 вацра - 222 манат**

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскрай, гъакъи Махачкалаада Промшоссе куъедин 10 "а"-нумрадин дараматда къиз жеда.

Са түлил хәвер

Ирина МУРАДХАНОВА

- Яда, Мурсал дуухтурханада авалда хъи, адас вуч хъанвайди я?

- Адан бурукъюв рад атланвалда.

- Ву-у-ув, кесиб рад... "Бурукъюдин" хъайила, атлунни авуна, яни?.. Аллалгъди тагайла - гудач, дузы гафар я къван...

* * *

Къве студент таниш жезва:

- Зи тъвар Къужа я, ви тъвар вуж я?

- Ктаб я.

- Вун лезги яни?

- Эхъ!

"Лезги газетдин" редакциядин коллективиди езне - вахан умъурдин юлдаш

АБДУЛАЗИЗ

кечимиш хъунихъ галас алакъалу яз Гъамидов Алаудиназ, разметлудан хизандиз ва вири бағърийриз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективиди езне халадин умъурдин юлдаш

АСАМУДИН

кечимиш хъунихъ галас алакъалу яз Кадучева Розадиз, разметлудан хизандиз ва вири бағърийриз башсагълугъвал гузва.